

Dark turismus a jeho rizika

Bc. Petra Horňáková

Diplomová práce
2020

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta logistiky a krizového řízení

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta logistiky a krizového řízení
Ústav ochrany obyvatelstva

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Bc. Petra Hornáková
Osobní číslo: L18379
Studijní program: N3953 Bezpečnost společnosti
Studijní obor: Bezpečnost společnosti
Forma studia: Prezenční
Téma práce: Dark turismus a jeho rizika

Zásady pro vypracování

1. Zpracujte literární rešerši z domácích a zahraničních informačních zdrojů na téma cestovního ruchu se zaměřením na dark turismus.
2. Popište a analyzujte dark turismus ve vybrané destinaci.
3. Na základě provedené analýzy navrhnete projekt dark turismu pro vybranou cestovní kancelář.
4. Projekt podrobte nákladové, časové a rizikové analýze.

Forma zpracování diplomové práce: **Tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

1. ZELENKA, Josef a Martina PÁSKOVÁ. *Výkladový slovník cestovního ruchu. Kompletně přeprac. a dopl. 2. vyd.* Praha: Linde Praha, 2012. ISBN 978-80-7201-880-2.
2. MINISTERSTVO VNITRA ČR. Terminologický slovník krizového řízení a obrany státu [online]. Praha, 2016 [cit. 2019-10-24]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník-krizove-řízení-a-planování-obrany-státu.aspx>
3. MARTINI, Annadaudia a Dorina Maria BUDA. Dark tourism and affect: framing places of death and disaster. *Current Issues in Tourism* [online]. 2018, , 1-14 [cit. 2019-10-24]. DOI: 10.1080/13683500.2018.1518972. ISSN 1368-3500. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13683500.2018.1518972>

Další odborná literatura dle doporučení vedoucího diplomové práce.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Marek Tomašík, Ph.D.**
Ústav krizového řízení

Datum zadání diplomové práce: 1. listopadu 2019
Termín odevzdání diplomové práce: 15. května 2020

L.S.

doc. Ing. Zuzana Tučková, Ph.D.
děkanka

prof. Ing. Dušan Vičar, CSc.
ředitel ústavu

V Uherském Hradišti dne 2. prosince 2019

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že:

- diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – diplomovou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považuji se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem diplomovou práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

V Uherském Hradišti, dne: 15. 5. 2020

Jméno a příjmení studenta: Bc. Petra Horňáková

.....
podpis studenta

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá Dark turismem a riziky souvisejícími s cestováním.

Teoretická část obsahuje základní informace o cestovním ruchu, nových formách turismu, Dark turismu a rizicích při cestování.

V praktické části je použita metoda dotazníku na získání informací ohledně Dark turismu a bezpečnosti při cestování. Dále je zde provedena analýza současného stavu cestování formou Dark turismu, a také je zde popsána Chorvatská republika jako cílová destinace, včetně bezpečnostní situace v zemi. V závěru práce je vytvořen zájezd do Chorvatska formou temného cestovního ruchu a analýza rizik tohoto zájezdu metodou RIPRAN.

Přílohová část obsahuje použité dotazníkové šetření.

Klíčová slova: turismus, Dark turismus, cestování, riziko, Chorvatsko

ABSTRACT

This diploma thesis deals with dark tourism and risks related to the travelling.

The theoretical part contains basic information about tourism, new forms of tourism, dark tourism and risks during traveling.

In the practical part is used the questionnaire method in order to get information about dark tourism and travel safety. There is also an analysis of the current state of travelling in the form of dark tourism and description of the Republic of Croatia as the targeted destination including the security situation in the country. In the end of the diploma thesis there is created a trip to Croatia through dark tourism and a risk analysis of this trip using the RIPRAN method.

The annex contains used questionnaire survey.

Keywords: tourism, Dark tourism, travelling, risk, Croatia

„Nelituji žádného dne, kdy jsme byli na cestách!“

– Miroslav Zikmund

Zde bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce panu Mgr. Marku Tomašíkovi, Ph.D., za vedení, odbornou pomoc a ochotu poskytnout cenné rady při zpracování mé práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
CÍL PRÁCE A POUŽITÉ METODY	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY TURISMU	13
1.1 DĚLENÍ TURISMU	14
1.2 SUBJEKT A OBJEKT TURISMU	17
1.3 DOPRAVA V TURISMU	18
1.4 DOKUMENTY Z OBLASTI ROZVOJE CESTOVNÍHO RUCHU	19
1.5 ORGANIZACE V CESTOVNÍM RUCHU	22
2 NOVÉ FORMY TURISMU	25
3 DARK TURISMUS	29
3.1 NEJZNÁMĚJŠÍ CÍLOVÁ MÍSTA DARK TURISMU	30
4 RIZIKO	33
4.1 RIZIKA A HROZBY MEZINÁRODNÍHO TURISMU	34
5 ZÁVĚREČNÁ KAPITOLA TEORETICKÉ ČÁSTI	37
II PRAKTICKÁ ČÁST	38
6 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	39
7 ANALÝZA SOUČASNÉHO STAVU CESTOVÁNÍ.....	52
7.1 ÚČEL CESTOVÁNÍ	55
7.2 SOUČASNÝ STAV DARK TURISMU	58
8 CHORVATSKO JAKO CÍLOVÁ DESTINACE DARK TURISMU	61
8.1 ZÁKLADNÍ ÚDAJE O CHORVATSKU	61
8.2 BEZPEČNOSTNÍ SITUACE A HROZBY V CHORVATSKU	64
8.3 MÍSTA DARK TURISMU	66
9 ZÁJEZD DO CHORVATSKA FORMOU DARK TURISMU	73
9.1 PROGRAM A HARMONOGRAM ZÁJEZDU	73
9.2 FINANČNÍ NÁKLADY	75
9.3 BEZPEČNOSTNÍ ASPEKTY POBYTU A S TÍM SOUVISEJÍCÍ ZÁSADY OCHRANY OBYVATELSTVA	78
10 ANALÝZA PROJEKTOVÝCH RIZIK - RIPRAN.....	80
10.1 ZÁJEZD DO CHORVATSKA FORMOU DARK TURISMU – RIPRAN	82
ZÁVĚR	93
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	95
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	101

SEZNAM OBRÁZKŮ	102
SEZNAM GRAFŮ	103
SEZNAM TABULEK	104
SEZNAM PŘÍLOH	105

ÚVOD

Většina cestovatelů vyráží na dovolenou k moři, takže „klasický“ – rekreační turismus je všem velmi dobře známý. Avšak v současné době se dostávají do popředí i jiné formy cestování. Jedna z nových forem cestovního ruchu je právě Dark turismus. Jelikož je cestování touto formou turismu spojeno se smrtí a nebezpečnými situacemi, byla volba temného cestovního ruchu jasná.

Cestování, to je především zábava a vzrušení z poznávání nových míst a také získávání nových poznatků a zkušeností. Ale ne vždy jsou tyto zážitky příjemné. Proto je velmi důležité brát zřetel na bezpečnostní situaci v cílové zemi a dodržovat určitá pravidla, která sníží pravděpodobnost vzniku rizik.

Cílem této diplomové práce pojednávající o Dark turismu a jeho rizicích je především seznámení čtenářů s tímto pojmem a nejvýznamnějšími cílovými místy a destinacemi Dark turismu. Záměrem bylo zjistit, zdali má veřejnost zájem o temný cestovní ruch a také, jaká rizika mohou na člověka během cestování působit. V praktické části byly použity metody dotazníkového šetření, analýzy a syntézy, sběru dat a porovnání, indukce a dedukce a také metoda RIPRAN – projektová analýza rizik.

První část práce je věnována teoretickému vymezení dané problematiky. Nejprve jsou zde popsány termíny jako turismus nebo cestovní ruch. Dále je zde uvedeno dělení turismu, objekt a subjekt turismu, typy dopravy využívané při cestování a důležité dokumenty a organizace z oblasti turismu. Následně je uveden popis původních i nových forem cestovního ruchu. V další fázi teoretické části je vymezen pojem Dark turismus a jeho nejznámější cílová místa. Na závěr jsou zde specifikována rizika, která souvisejí s cestováním.

Druhá, praktická část práce je tvořena dotazníkem, který má sloužit jako sociologický průzkum a má zodpovědět základní otázky této práce – např. zdali je o cestování formou Dark turismu mezi veřejností zájem. Dále zde nalezneme analýzu současného stavu cest do zahraničí a následně analýzu současného stavu Chorvatska jako cílové destinace Dark turismu. V této části je uveden popis Chorvatské republiky, místních cílových míst temného cestovního ruchu a také bezpečnostní situace, což je důležité pro závěrečnou část práce. Právě otázka rizik a bezpečnosti v dané zemi souvisí se studijním oborem Bezpečnost společnosti. V závěrečné části této diplomové práce je vytvořen, za pomoci získaných informací z předešlých kapitol, zájezd do Chorvatska formou Dark turismu, který je následně podroben projektové analýze rizik metodou RIPRAN.

CÍL PRÁCE A POUŽITÉ METODY

Tato diplomová práce – Dark turismus a jeho rizika – má dvě části. První, teoretická část přibližuje danou problematiku a druhá, praktická část je tvořena sociologickým průzkumem, analýzou současného stavu zahraničních cest a Dark turismu. Na závěr je zde zpracován zájezd formou temné turistiky, který je následně podroben analýze projektových rizik.

Cílem této diplomové práce je přiblížit čtenáři pojem Dark turismus, seznámit jej s cílovými místy a destinacemi této formy cestovního ruchu a také zjistit, zdali je o takové cestování mezi veřejností zájem. Dílčím cílem potom je specifikovat rizika související s turismem, a tím se zaměřit na bezpečnost při cestování.

Co se týče použitých metod, nejprve je v praktické části použito dotazníkové šetření. Dále jsme využili pro vytvoření analýzy současného stavu cestování a Dark turismu sběr dat z různých zdrojů, např. českého statistického úřadu, zahraničních materiálů, článků a zpráv. Prostřednictvím analýzy byla provedena také metoda syntézy, indukce a dedukce. Závěr práce je tvořen českou metodou analýzy rizik RIPRAN. Ta má za úkol odhalit projektová rizika a následně na ně nalézt opatření.

V projektové fázi praktické části je vypracován zájezd do určité cílové destinace či místa formou Dark turismu. Přičemž tento projekt byl vytvořen podle již fungujících zájezdů, tudíž zde byla opět provedena metoda sběru dat a srovnání.

Dotazníkové šetření – je metoda, kdy za pomoci kladených otázek, dostáváme různé odpovědi od respondentů, které se potom stávají cílem dalších metod. Díky této metodě je možné sesbírat velké množství dat s méně podrobnými informacemi.

Analýza a Syntéza – analýza je základní metoda poznávání objektů, jevů a procesů. Dále umožňuje poznání podstatných rysů zkoumaného jevu, odkrytí jeho struktury a vztahů. Základními operacemi analýzy je především rozklad na části. Po analýze následuje syntéza, umožňující vytvoření závěrů.

Indukce a Dedukce – indukci je míněno usuzování z jednotlivého na obecné, nebo přesněji řečeno jde o poznání, které vychází z empiricky zjištěných faktů a dospívá k obecným závěrům. Naopak dedukcí se obvykle rozumí usuzování od obecného k zvláštnímu a jednotlivému.

Sběr dat a Porovnání – metody, které jsou veřejně známé. V tomto případě se pro sběr dat využily data českého statistického úřadu, zahraniční články a zprávy, atd. Porovnání je hledání toho, co mají věci společné nebo naopak odlišné.

RIPRAN (RIsk PROject ANalysis) – je určena především pro analyzování projektových rizik, zvláště pro středně velké projekty. Autorem této metody je Branislav Lacko. Původně vznikla tato metody pro analýzu rizik automatizačních projektů v rámci výzkumu na VUT v Brně. V praxi se přišlo na to, že po určitých úpravách je možné metodu použít pro analýzu rizik v širokém spektru různých projektů a v určitých případech i pro analýzu jiných druhů rizika než jsou projektová. Tato metoda umožňuje použití jak kvantitativního tak kvalitativního způsobu pro analýzu rizik. Pokud má analytický tým k dispozici dostatek statistických údajů o projektu, může být použita kvantitativní metoda. Kvalitativní lze aplikovat za výpomoci předem sestavených tabulek se slovním hodnocením (Ježková, 2013).

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY TURISMU

Pojem turismus je alternativní termín pro cestovní ruch. Je odvozený z anglického slova tourism, což je označení řady aktivit spojených s cestovním ruchem (Zelenka a Pásková, 2012).

Publikace Tourism and Social Marketing tvrdí, že není jednoduché turismus přesně definovat, jelikož se jeho význam mění v závislosti na jeho účelu a použití. Avšak turismus má své specifické znaky:

- Turista se vždy ze své cesty vrací domů. Tím je turismus odlišný od migrace.
- Turismus je dobrovolný. Pohyb lidí z politických či jiných důvodů není považován za turismus. Těmhle lidem se říká uprchlíci (Hall, 2014).

Podle knihy Introduction to Tourism je turismus popisován jako cestování z místa bydliště do různých destinací na dobu delší než 24 hodin a kratší než jeden rok, převážně z důvodu trávení volného času a pro potěšení. Ovšem za turismus je považováno i cestování za prací, za zdravím, za přáteli nebo příbuznými (Dluhošová, 2017).

Organizace UNWTO (©2019) o turismu říká, že během několika desetiletí zažil neustálý růst a stal se tak jedním z nejrychleji rostoucích hospodářských odvětví na světě. Moderní cestovní ruch úzce souvisí s rozvojem a zahrnuje rostoucí počet nových destinací. Tato dynamika proměnila cestovní ruch v klíčovou hnací sílu socioekonomického pokroku.

Mill a Morrison (2012) v knize The Tourism System říká: „*Cestovní ruch vždy zahrnuje cestování, ale ne každé cestování je cestovním ruchem. Cestovní ruch zahrnuje rekreaci, ale ne každá rekreace je cestovním ruchem. Cestovní ruch se uskutečňuje ve volném čase, ale ne celý volný čas je věnován cestovnímu ruchu.*“

Podmínkou cestovního ruchu je cestování a dočasný pobyt osob mimo místo trvalého bydliště, s cílem uspokojit specifické potřeby ve volném čase za účelem získání specifického zážitku.

Cestovní ruch každoročně představuje největší pohyb lidské populace za rekreací a poznáváním. Je tedy významný společensko-ekonomický fenomén, a to jak z pohledu jednotlivce, tak i z pohledu společnosti. Ve světovém měřítku patří vedle obchodu s ropou a automobilovým průmyslem ke třem největším exportním odvětvím.

Počátek rozvoje moderního cestovního ruchu se datuje do přelomu 19. a 20. století, kdy se cestovní ruch začal formovat ve vyspělých zemích jako odvětví společenské činnosti.

Avšak někteří odborníci datují jeho prvopočátky do období průmyslové revoluce jako důsledku tehdejších technických, ekonomických a sociálních podmínek. Kromě přírodních a kulturně-historických podmínek, cestovní ruch vyžaduje i možnost svobodného pohybu obyvatelstva, disponibilní fond volného času a volnou kupní sílu (Hesková, 2006).

Dle výše zmíněných definic lze jednoznačně říct, že turismus je pohyb osob z místa bydliště do konkrétních destinací za konkrétním účelem, přičemž vždy se osoba vrací domů. Dále z výše zmíněného vyplývá, že synonymem turismu je pojem cestovní ruch.

1.1 Dělení turismu

Turismus lze dělit z různých hledisek. Za základní dělení je však považováno, mluvíme-li o mezinárodním a domácím turismu. Mezinárodní turismus je cestování mezi dvěma nebo více státy, zatímco domácí turismus je vnímán jako cestování na území jednoho státu (Dluhošová, 2017).

Vzhledem k charakteru cestovního ruchu je velmi obtížné rozlišit jeho typy. Typologizace je tedy většinou dle účelu cestování.

Třídění na druhy cestovního ruchu je provedeno podle nejčastěji používaných kritérií – viz tabulka níže (Zelenka a Pásková, 2012).

Tabulka 1 – Druhy cestovního ruchu

Délka trvání	Krátkodobý
	Dlouhodobý
Rozložení během roku	Celoroční
	Sezonní
Teritoriální rozmístění	Domácí
	Zahraniční
	Přeshraniční
Vliv na životní prostředí	Měkký
	Tvrký

Využívání zdrojů	Masově-konzumní
	Alternativní
Organizovanost návštěvníků	Neorganizovaný
	Organizovaný
Hromadnost	Individuální
	Hromadný

Zdroj: (upraveno podle Zelenka a Pásková, 2012)

Dále je možné turismus dělit na jeho jednotlivé formy, které se odvíjí především od potřeb a motivací lidí. Primární je především potřeba poznání v mnoha podobách (například poznávání kultury, nové země, lidí, atd.), potřeba intenzivního prožitku a vzrušení, potřeba změny životního rytmu, odpočinku a relaxace, motivace souvisící s vírou, potřeba nových sociálních kontaktů a další.

Níže jsou uvedeny běžně známé formy cestovního ruchu. V praxi se tyto druhy nevyskytují v čisté podobě, ale prolínají se (Hesková, 2006; Zelenka a Pásková, 2012).

Rekreační cestovní druh

Rekreační cestovní ruch je nejběžnější formou cestovního ruchu. Pro tento typ turismu je charakteristický pasivní i aktivní odpočinek ve vhodném přírodním prostředí, s cílem obnovy fyzických a psychických sil. V současné době se mu dostává většího významu z důvodu zhoršujících se životních podmínek v místě trvalého bydliště a pracoviště. Rekreační cestovní ruch má jak podobu individuální, tak podobu rodinné rekreace. Účastníci využívají cestovních kanceláří nebo si jej organizují sami ve vlastních zařízeních, pronajatých zařízeních nebo v zařízeních cestovního ruchu.

Součástí rekreačního cestovního ruchu je tematický turismus, který je zaměřen na uspokojování specifických odborných nebo rekreačních potřeb. Jeho forma je buď individuální, anebo organizovaná (Hesková, 2006).

Sportovní cestovní ruch

Stejně jako pro rekreační turismus je i pro sportovní turismus charakteristický pobyt ve vhodném přírodním prostředí, avšak s aktivním vykonáváním sportovních činností různého charakteru, jež předpokládají určitou fyzickou zdatnost. Typickým příkladem je turistika –

například pěší, horská, vodní, cykloturistika nebo mototuristika. Mimo turistiku jsou oblíbené i jiné sportovní aktivity s ohledem na roční období. V létě je to například koupání a plavání, v zimě lyžování, bruslení, atd. (Hesková, 2006).

Myslivecký a rybářský cestovní ruch

Myslivecký turismus je považovaný za samostatný druh, avšak má podobný charakter jako sportovní a rekreační cestovní ruch. Účastníci jsou motivováni možností lovu zvěře a ptáků. Jeho součástí je rybářský turismus, při němž jsou účastníci motivováni chytáním a lovením ryb. Organizátoři a účastníci tohoto cestovního ruchu musí respektovat platnou legislativu týkající se ochrany přírody a země (Hesková, 2006).

Náboženský (poutní) cestovní ruch

Často se řadí do kulturního turismu a je spojený s tradicemi světových náboženství. V praxi jsou to nejčastěji poutě na poutnická místa, což mohou být města, obce, osady nebo krajinné prvky. Náboženský cestovní ruch se od kulturního liší zejména náboženskými motivy (Hesková, 2006).

Lázeňský cestovní ruch

Tento druh turismu představuje zdravotně-preventivní a léčebné činnosti pod odborným zdravotnickým dohledem. Lázeňská léčba je založena na využívání přírodních léčiv v kombinaci s léčbou medikamentózní, dietním stravováním a psychofyzikální rehabilitací. Účel lázeňské léčby je prevence chorob a zlepšení zdravotního stavu obyvatelstva (Hesková, 2006).

Zdravotní cestovní ruch

Zdravotní turismus vznikl jako reakce na růst zdravotního uvědomění lidí a jejich snahy preventivně ovlivňovat své zdraví před negativními důsledky současného způsobu života. Typickým a velmi oblíbeným příkladem je pobyt s wellness (Hesková, 2006).

Kongresový a obchodní cestovní ruch

Předmětem kongresového turismu je organizování kongresů, konferencí, seminářů, symposií, výstav a veletrhů. Mimo to zde spadají i služební cesty. Součástí kongresových setkání jsou i doprovodné, před kongresové a po kongresové programy, spojené s účelným využitím volného času v kongresovém místě.

Obchodní turismus je souhrn aktivit cestujících spojených s profesí, který se uskutečňuje mimo místo trvalého bydliště.

Kongresový i obchodní cestovní ruch jsou součástí tzv. profesního, neboli profesionálně orientovaného cestovního ruchu (Hesková, 2006; Malá V, 1999; Zelenka a Pásková, 2012).

Stimulační cestovní ruch

Druh turismu, který označuje cestování s cílem motivovat zaměstnance k vyššímu pracovnímu výkonu. Slouží na posílení sociálních vazeb mezi zaměstnanci, kultivuje pracovní vztahy a vychovává zaměstnance. V současné době je velmi moderní tzv. teambuilding (Hesková, 2006).

1.2 Subjekt a objekt turismu

Turismus (neboli cestovní ruch) tvoří dva podsystémy – subjekt a objekt cestovního ruchu.

Subjekt turismu je účastník cestovního ruchu. V podstatě lze říct, že je jím každý, kdo uspokojuje své potřeby spotřebou statků cestovního ruchu v době cestování a pobytu mimo bydliště a ve volném čase. Je nositelem poptávky a spotřebitelem produktu cestovního ruchu. Z hlediska statistiky je účastníkem turismu člověk označený jako návštěvník, turista nebo výletník. Své místo mezi subjekty turismu má i stálý obyvatel jako potencionální účastník domácího nebo zahraničního cestovního ruchu (Hesková, 2006).

- Návštěvník – *„jakákoliv osoba, která cestuje do jiného místa, než je místo jejího běžného pobytu, na dobu nepřevyšující 12 po sobě jdoucích měsíců, přičemž účel návštěvy je jiný než výkon činnosti odměňované z navštíveného místa“* (Zelenka a Pásková, 2012).
- Turista – *„cestující, který se zdrží v navštíveném místě alespoň 24 hodin za účelem využití volného času a v tomto místě též přespí v hromadném nebo soukromém ubytovacím zařízení“* (Zelenka a Pásková, 2012).
- Výletník – *„dočasný návštěvník, který se v navštíveném místě nebo zemi zdrží pouze jeden den, tedy bez přenocování“* (Zelenka a Pásková, 2012).
- Stálý obyvatel – *„v domácím cestovním ruchu je to osoba, která žije alespoň šest po sobě následujících měsíců v jiném místě před příchodem do jiného místa na kratší dobu než šest měsíců. V zahraničním cestovním ruchu je to osoba, která žije*

v zemi alespoň jeden rok před příchodem do jiné země na kratší dobu než jeden rok“ (Hesková, 2006).

Objektem turismu je všechno, co se může stát cílem změny místa pobytu účastníka cestovního ruchu. Objekt cestovního ruchu je tak nositelem nabídky.

Objekt turismu tvoří cílové místo, podniky a instituce cestovního ruchu.

Cílové místo, cestovní cíl nebo také destinace cestovního ruchu představuje středisko cestovního ruchu, region nebo stát, ale také např. resort nebo turistická atrakce. Je to tedy místo, kam turista cestuje.

Mezi podniky a instituce cestovního ruchu lze zařadit cestovní služby (aerolinky, taxíky, výletní a autokarové společnosti), objekty a služby ubytování, zařízení pro volný čas a zábavu, služby prostředníka (delegát, průvodci, atd.) a turistické organizace (Dluhošová, 2017; Hesková, 2006).

1.3 Doprava v turismu

Jelikož je turismus popisován jako cestování na dobu delší než 24 hodin, doprava hraje důležitou roli. Jak turismus postupně expandoval, expandovala i doprava. Dnes není doprava považována jen jako prostředek, jak se dostat z místa na místo, ale může být právě i samotná turistická atrakce – například plavba lodí po mořích a oceánech, ale i po řekách nebo dlouhé cesty vlakem.

Pokrok v technologii přivedl dopravu k tomu, že byla rychlejší, bezpečnější, pohodlnější a cenově dostupná. V 19. století se staly železnice prvním a velmi úspěšným masovým prostředkem dopravy. První, kdo zorganizoval cestu pro veřejnost po železnici, byl v roce 1841 Thomas Cook. Byl také prvním, kdo zorganizoval cestu pro turistickou skupinu do Severní Ameriky a později také první cestu okolo světa pro 12 turistů na 220 dní.

Pokrok v železniční dopravě přinesl i pokrok v dopravě lodní – byly vynalezeny nové typy lodí. Po roce 1900 již bylo běžné, že společnosti provádějící trajektové služby převážely pasažéry po oceánech po celém světě. Nejdůležitější cesta té doby byla mezi západní Evropou a Severní Amerikou. V období mezi dvěma světovými válkami, parníky běžně urazily cestu mezi New Yorkem a Southamptonem za pět dnů.

Od roku 1820 byly pro přepravu cestujících běžně používány autobusy tažené koňmi, a to především ve Spojených státech amerických a Evropě. Tento typ dopravy byl nepoužíva-

nějším ve městech. Po roce 1830 byly vyvinuty autobusy poháněné parou, které byly více bezpečné (jak pro pasažéry, tak pro celkovou dopravu), cestovaly rychleji a byly méně nákladné. První motorové autobusy byly použity v roce 1895. Díky vynalezení automobilu bylo cestování mnohem více pohodlné, flexibilní a také levnější v případech, kdy cestovala celá rodina.

S postupem času a pokroku technologií, vlaky a lodě nahradila letadla v dopravě na dlouhé vzdálenosti. První transatlantické lety pro pasažéry byly uskutečněny jen pár let před 2. světovou válkou. Pravidelné lety ale přišly až po skončení války.

Typy dopravy mohou být děleny tímto způsobem:

- Pozemní doprava – vlaky, dálkové autobusy, autobusy a jiné typy MHD, osobní automobily a další.
- Vodní doprava – pravidelné linky a trajekty pro cestující, plavby, pronájmy a půjčování lodí, pobřežní a vnitrozemský vodní turismus a další.
- Vzdušná doprava – pravidelné lety, vyhlídkové lety, cvičné lety a další (Dluhošová, 2017).

1.4 Dokumenty z oblasti rozvoje cestovního ruchu

V této kapitole jsou uvedeny nejdůležitější dokumenty z oblasti cestovního ruchu. Nejprve se zaměříme na dokumenty platící na mezinárodní úrovni, včetně dokumentů Evropské unie a následně na právní dokumenty platné pro Českou republiku.

Agenda 21 pro cestovní ruch

1996 – dokument s cílem rozvoje cestovního ruchu v souladu s environmentálně udržitelným vývojem.

Hlavní body dokumentu:

- Cestovní ruch může pomoci lidem v naplnění zdravého a aktivního života v harmonii s přírodou. Dále může přispět k zachování, ochraně a regeneraci ekosystému země. Je důležité, aby byl cestovní ruch založen na udržitelných vzorcích produkce, spotřeby a ochrany životního prostředí.
- Cestovní ruch a cestování podmiňuje mír, rozvoj a ochranu životního prostředí, přičemž jsou tyto faktory na sobě závislé.

- Rozvoj cestovního ruchu by měl být řízen ve spolupráci s místními obyvateli a měl by vycházet z kultury a zájmů místního obyvatelstva. Národy by se měly vzájemně informovat o narušení přírody. Cestovní ruch by měl využívat svého potenciálu pro vytváření pracovních příležitostí pro ženy a místní obyvatelstvo. Při rozvoji cestovního ruchu by měly být respektovány zákony na ochranu životního prostředí.

Berlínská deklarace o biodiverzitě a udržitelném cestovním ruchu

1997 – Berlínská konference ministrů životního prostředí a zástupců vlád přijala deklaraci, která obsahuje 7 obecných principů pro ochranu životního prostředí a 13 principů vztahu cestovního ruchu a biosféry.

Evropská urbanistická charta

1993 – charta deklaruje základní žádoucí přístupy při budování vhodného prostředí pro bydlení a další lidské aktivity. Mimo to, deklaruje i uchování architektonického dědictví.

Haagská deklarace o cestovním ruchu

1989 – deklarace z Haagu obsahuje 10 zásad rozvoje cestovního ruchu, např. nutnost globálního přístupu, důraz na spolupráci státní administrativy a privátního sektoru a také na mezinárodní spolupráci a další.

Charta kulturního cestovního ruchu Mezinárodní rady pro památkovou péči

1976, revize 1999 – charta zabývající se úlohou návštěvníků ve vztahu k ochraně památek. Základem je řízené zpřístupnění památek návštěvníkům jako základní podmínky pro jejich ochranu.

Charta práv cestovního ruchu a turistický kodex

1985 – charta vymezuje práva pro účastníky cestovního ruchu a povinnosti jednotlivých států a turistických profesionálů a povinnosti návštěvníků ve vztahu k místní komunitě.

Charta udržitelného cestovního ruchu Světové konference o udržitelném cestovním ruchu

1995 – charta požaduje udržitelný rozvoj cestovního ruchu. Věnuje se přírodnímu a kulturnímu prostředí, solidaritě jako předpokladu pro zachování udržitelného rozvoje cestovního ruchu.

Koncepce rozvoje cestovního ruchu

Soustava opatření pro rozvoj cestovního ruchu. Součástí politiky cestovního ruchu a strategického plánování. Smyslem je navržení efektivních strategií a nástrojů rozvoje cestovního ruchu.

Manilská deklarace o světovém cestovním ruchu

1980 – deklarace vyhlášená WTO na konferenci v Manile. Vymezuje pozici a roli cestovního ruchu. Je základem pro různé dohody a deklarace. Byl zde přijat Globální etický kodex pro cestovní ruch WTO.

Pátý akční program Evropského Společenství pro životní prostředí

Program pro zpracování zásad udržitelného rozvoje do pěti klíčových oblastí: energetika, průmysl, doprava, cestovní ruch a zemědělství.

SAPARD

Předstrukturální fond EU pro finanční podporu zemědělství v přidružených zemích EU pro potencionální členy EU. Jednou z priorit v souvislosti se zachováním a obnovou venkova a péčí o kulturní krajinu byl rozvoj cestovního ruchu.

Směrnice Rady ES č.90/314/EHS o zájezdech

13. 6. 1990 – směrnice obsahuje striktní režim na ochranu klientů cestovních kanceláří. Ze směrnice vychází zákon č. 159/1999 Sb., o některých podmínkách podnikání v oblasti cestovního ruchu.

Úmluva na ochranu světového kulturního a přírodního dědictví

16. 11. 1972 – mezinárodní úmluva přijatá na generální konferenci UNESCO v Paříži. Obsahuje definici kulturního a přírodního dědictví. Pro státy, které úmluvu ratifikovaly, vyplývá: vytvoření politiky ochrany kulturního a přírodního dědictví, vytvoření odpovídající legislativy, podpora vědeckého výzkumu, vzdělávání a výchovy.

Další důležité mezinárodní právní dokumenty:

Charta pro environmentální aktivity v mezinárodním hotelovém průmyslu (vytváří praktického průvodce pro hotelnictví o snižování environmentálních vlivů, začleňuje environmentální problematiku do výuky hotelových škol), **Agenda 21** (rozpracovává 27 zásad udržitelného rozvoje a jejich naplnění), **Evropská charta pro udržitelný cestovní ruch v chráněných oblastech** (zabývá se principy udržitelného cestovního ruchu v chráněných

oblastech), **Sektorový operační plán** (plán pro země připravující se na vstup do EU, sestavený pro jeden ze šesti sektorů národního hospodářství), **Schengenská dohoda**, **Směrnice o statistice cestovního ruchu** (upravuje sběr statistických dat v oblasti cestovního ruchu), **Směrnice pro vodu na koupání** (směrnice komise EU určující minimální parametry pro kvalitu vody na plážích).

Níže zmíněné dokumenty jsou platné pro ČR:

Rajonizace cestovního ruchu

1962, aktualizace 1981 – dokument hodnotící předpoklady a podmínky rozvoje cestovního ruchu na území Československa. Výsledkem rajonizace byla klasifikace regionů podle jejich vhodnosti pro cestovní ruch.

Zákon č. 216/1991 Sb., o cestovních dokladech a cestování do zahraničí ve znění novel

Zákon popisuje druhy cestovních dokladů, jejich vydávání, manipulaci s doklady, povinnosti občanů a sankce za přestupky.

Zákon č. 159/1999 Sb., o některých podmínkách podnikání v oblasti cestovního ruchu

Zákon stanoví základní podmínky pro vytváření a distribuci zájezdů. Rozlišuje cestovní kanceláře a cestovní agentury, vymezuje zájezd, způsob ochrany zákazníků cestovních kanceláří proti jejímu úpadku a informační povinnost cestovních kanceláří k zákazníkům.

Zákon ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny ve znění novel

Zákon vymezuje základní pojmy v ochraně přírody a krajiny. Je základním zákonem upravujícím možnosti budování infrastruktury cestovního ruchu, využívání přírodních atraktivit v souladu se zachováním přírody pro další generace.

Zákon ČNR č. 20/1987, respektive 242/1992 Sb., o státní památkové péči

Zákon vymezující podmínky ochrany kulturních památek v ČR. Definuje termíny: kulturní památka, národní kulturní památka, památková rezervace, památková zóna, upravuje způsob péče o kulturní památky apod. (Hesková, 2006).

1.5 Organizace v cestovním ruchu

Tato kapitola se věnuje nejdůležitějším organizacím cestovního ruchu. Nejprve jsou zde popsány důležité organizace zahraniční a mezinárodní a následně významné organizace tuzemské.

ETC – Evropská komise cestovního ruchu, člen WTO. Hlavním cílem je podpora cestování do Evropy ze všech regionů světa.

IATA = Mezinárodní asociace leteckých dopravců. Bylo založeno roku 1945 v Havaně, dnes má více než 230 členů. Její opatření směřují ke sjednocení cen a obchodních podmínek přepravců, podpora pro vzájemné uznávání dopravních dokladů a standardizaci kódů v letecké dopravě. Je přidruženým členem WTO.

ICAO = Mezinárodní organizace pro civilní letectví, organizace při OSN. Byla založena roku 1944, dnes má více než 185 členů. Zabezpečuje vytváření základních technicko-provozních předpokladů pro mezinárodní leteckou dopravu.

WATA = Světová organizace cestovních kanceláří. Sdružuje fyzické osoby, společnosti a instituce, které profesionálně vykonávají činnost cestovních kanceláří, má 185 členů ve 160 zemích světa. Organizuje výměnu obchodních a technických informací, informuje o cenách služeb a o spojení cestovních kanceláří s hotely a dopravními společnostmi. Provozuje garanční fond pro své členy, zajišťuje propagační činnost a také se zabývá unifikací dokumentů cestovního ruchu.

WTO = Světová organizace cestovního ruchu. Je vládní organizací se statutem OSN, založená roku 1974 a sdružuje na 115 řádných členů a značný počet přidružených. Sídlem WTO je Madrid, nejvyšším orgánem je valné shromáždění.

Mezi další důležité zahraniční a mezinárodní organizace řadíme např. **AEA** (sdružení evropských leteckých společností), **AETA** (asociace evropských cestovních kanceláří), **American Express Company** (přední světová společnost v poskytování cestovních a finančních služeb), **Conservation International** (organizace zaměřená na ochranu životního prostředí a udržitelný rozvoj) a další.

A.T.I.C. = Asociace turistických informačních center České republiky. Cílem je podporovat rozvoj jednotlivých členů asociace, předkládat vládním i nevládním organizacím vlastní návrhy, spolupracovat s příslušnými orgány při rozvoji cestovního ruchu, definovat náplň činnosti turistických informačních center aj.

Asociace cestovních kanceláří ČR – dobrovolné zájmové sdružení více než 150 cestovních kanceláří a agentur, zaměřených na výjezdový i příjezdový cestovní ruch. Vybívá činnost zaměřenou na zastupování hospodářských zájmů svých členů, legislativu, boj proti

nekalé konkurenci a poškozování zájmů českého cestovního ruchu, zastupuje své členy ve Světové federaci asociací cestovních kanceláří, zajišťuje společnou propagaci.

ČCCR (Česká centrála cestovního ruchu) – organizace odpovědná za propagaci České republiky jako destinace cestovního ruchu. Vznikla v roce 1993 a vytváří image ČR v zahraničí, sbírá a vyhodnocuje statistické informace, poskytuje informace subjektům cestovního ruchu u nás i v zahraničí, vydává řadu propagačních materiálů aj.

Čedok = cestovní kancelář, která vznikla po 1. světové válce jako monopolní cestovní kancelář v Československu a v současné době patří k největším v ČR. Byla první cestovní kancelář na světě, která organizovala autokarové zájezdy do Alp.

Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky – je ústředním orgánem státní správy ČR ve věcech regionální politiky, politiky bydlení, územního plánu, stavebního řádu, investiční politiky a cestovního ruchu.

Státní ústav památkové péče – ústřední orgán České republiky pro ochranu památek. Organizuje katalogizaci nemovitých a movitých kulturních památek, zajišťuje odbornou přípravu pro zařazení vybraných českých památek do Seznamu světového kulturního dědictví UNESCO, zajišťuje studium památkové péče, podílí se na vytváření koncepcí ochrany památek aj.

Mezi další významné české organizace cestovního ruchu patří například **Autoklub České republiky**, **Národní federace hotelů a restaurací ČR**, **Klub českých turistů**, **Svaz léčebných lázní ČR**, **Svaz měst a obcí ČR** a další (Hesková, 2006).

2 NOVÉ FORMY TURISMU

Cestování je efektivní způsob, jak vidět svět, objevit nové kultury a seznámit se s novými lidmi. Většina lidí si pod pojmem cestování představí nejčastější typ turismu, tedy rekreační turismus. Rekreační turismus se vyznačuje především cestováním na místa, kde si turisté užívají zábavy a relaxace. Nicméně, spousta turistů cestování tímto způsobem nevnímá. Z tohoto důvodu existuje mnoho forem turismu, díky nimž dokážeme vysvětlit, proč si turisté vybírají konkrétní destinace a co od dovolené očekávají (Dluhošová, 2017).

Dobrodružný a extrémní turismus

Tento typ turismu je doprovázen cestováním na nebezpečná místa, jako jsou vysoké hory, hluboké džungle, pouště, jeskyně, kaňony a další. Také jej lze popsat jako účast na nebezpečných událostech. Primárním cílem tohoto turismu je nával adrenalinu.

Podle internetového portálu tripadvisor, je dobrodružný a extrémní cestovní ruch v současné době rostoucím typem cestovního ruchu. Zaměřuje se na účast na vysoce rizikových činnostech, sportech nebo událostech či rizikových místech.

Mezi nebezpečné sporty tohoto turismu patří především kanoing, paragliding, bungee jumping, skydiving, rafting na divoké řece, potápění, nebezpečně rychlé řízení aut, vyhledávání bouří a další.

Populární destinace jsou země bývalého Sovětského svazu (dnešní Rusko, Ukrajina, Ázerbájdžán), země Jižní Ameriky (např. Peru nebo Chile), horské oblast Pákistánu v Asii, Somálsko, Irák a další (Dluhošová, 2017; *Tripadvisor*, ©2015).

Low-impact Tourism (turismus s nízkým dopadem)

Typ cestovního ruchu, jenž je založený na ideji snížení negativních dopadů turismu na navštívenou destinaci. Hlavní myšlenkou je zachování těchto destinací pro další generace. Pod tento turismus spadá např. ekoturismus nebo turismus udržitelného rozvoje.

Vzhledem k současným trendům je právě ekoturismus jednou z nejpulárnějších forem turismu vůbec. Ekoturismus má své vlastní mezinárodní sdružení, které je aktivní více než 28 let, má více než 15 000 členů a sdružuje více než 190 zemí (Dluhošová, 2017; *The international ecotourism society*, ©2019).

Kulturní turismus

Typ turismu, kdy cestovatelé navštěvují konkrétní regiony za účelem poznávání jejich životního stylu, zvyků, tradic, historie, umění, architektury a dalších aspektů, které ovlivňují jejich život. Často také cestovatelé v cílových destinacích navštěvují muzea, galerie, knihovny, divadla a kulturní události – např. koncerty, festivaly, představení, místní trhy, atd. Kulturní turismus má dlouhou historii a se svými kořeny je možná původní formou turismu (Dluhošová, 2017).

Přírodní a venkovský turismus

Typickým příkladem tohoto cestovního ruchu je tzv. zemědělský turismus. Cílem zemědělského nebo také farmářského turismu je, aby návštěvníci měli možnost si na farmách zkusit např. pěstování ovoce a zeleniny, krmení zvířat a dalších činností.

Jiným typem tohoto turismu je turismus spojený s cestováním do divoké přírody. V současné době je velmi moderní cestovat do džunglí nebo na safari (Dluhošová, 2017).

Kulinářský turismus

Tento cestovní ruch vychází z touhy objevovat pokrmy a jídlo jiných zemí, regionů a oblastí. Je založen na vyhledávání speciálních a unikátních zážitků spojených s konzumací potravin a tekutin. V současné době jsou jedním z klíčových faktorů pro výběr cílové destinace jakékoli formy turismu právě místní zvyklosti týkající se jídla a pití. Mnoho zemí, měst a regionů je známých pro své jídlo – například Itálie a Francie. Nicméně existují i další méně známé kulinářské destinace – např. Filipíny nebo Irsko.

Podle Erika Wolfa, výkonného ředitele Světové asociace potravinového cestovního ruchu, je kulinářský (potravinový) turismus cestováním za chutí určitého místa, za účelem nalezení smyslu tohoto místa.

Speciálním typem kulinářského cestovního ruchu je pivní nebo vinařský turismus. Vinařský turismus je založen na navštěvování vinic, vinařství nebo restaurací známých pro svou nabídku unikátních vín. Často se sem také řadí účast na různých vinařských akcích, festivalech nebo událostech. Typické destinace vinařského turismu jsou Francie, Itálie, Španělsko, Portugalsko, ovšem do popředí se v současné době dostávají i další destinace jako jsou Austrálie, Argentina, Chile a oblasti jižní Afriky (Dluhošová, 2017; *World foodtravel association*, ©2019).

Nelegální turismus

Nelegální turismus lze členit na více druhů. Tyto jednotlivé druhy jsou spojeny s aktivitami, které jsou postaveny mimo zákony – jde např. o drogový cestovní ruch, sexuální turismus nebo sebevražedný turismus.

Drogový turismus je definován jako cestování s cílem užití drog pro rekreační nebo lékařské účely z důvodu nedostupnosti či illegality ve vlastní zemi. Typickými destinacemi tohoto turismu jsou Thajsko, Malana v Indii, Maroko nebo Amsterdam v Nizozemí. Do drogového cestovního ruchu se řadí také cestování přes hranice státu s cílem získání alkoholu a drog jednodušeji nebo za méně peněz. Typickým příkladem jsou nezletilí Američané, kteří jezdí pro návykové látky do Kanady nebo Mexika. Naopak Kanadčané jezdí do Ameriky pro alkohol z důvodu nižších cen.

Sexuální turismus je cestování do jiných destinací za účelem sexuálních aktivit. Nejznámějším příkladem je cestování za prostitutkami a prostitutky. Běžnými destinacemi tohoto turismu jsou asijské země – Thajsko, Bali, Filipíny a Kambodža, země centrální a Jižní Ameriky – Jamajka, Dominikánská republika a Barbados, africké země – Keňa, Egypt, Tunis a Maroko, ale také evropské země – Nizozemí, Itálie, Řecko, Kypr, Španělsko a Portugalsko.

Sebevražedný turismus je často označován spíše jako cestovní ruch provozovaný za účelem eutanázie. Je to cestování do destinací, kde je legální eutanázie, tedy asistovaná sebevražda. Jde především o destinace: Švýcarsko, Nizozemí nebo Mexiko (Dluhošová, 2017).

Root Tourism (turismus kořenů)

Jde o cestovní ruch, kdy turisté cestují do země svých předků, aby poznali kulturu, z které pocházejí, nebo aby se spojili se svou minulostí. Cílovými destinacemi tohoto turismu jsou převážně země, které v historii zažily masivní emigraci. Velmi častým cílem tohoto turismu jsou země centrální Evropy, kde probíhala emigrace vlivem 2. světové války. Na vzestupu je hlavně turismus s účelem hledání židovských kořenů.

Podle výzkumu na Univerzitě Illinois je turismus kořenů nebo také genealogický turismus jeden z nejrychleji rostoucích sektorů turismu vůbec (*BBC: travel*, ©2019; Dluhošová, 2017).

LGBT turismus

Jde o turismus, který sdružuje lesby, gaye, bisexuály a trans gender osoby. Tento turismus umožňuje lidem cestovat za svou sexualitou, pokud to jejich země nedovoluje. LGBT turismus se orientuje na destinace, které jsou přátelské právě k těmto menšinám – např. Londýn, Paříž, Barcelona, Madrid, Ibiza, Amsterdam, Oslo, Řím, Helsinky, New York, Rio De Janeiro, San Francisco, Toronto, Chicago, Sydney a další (Dluhošová, 2017).

Zahradní turismus

Jde o turismus, kdy lidé navštěvují botanické zahrady a místa, která jsou historicky spojena se zahradničením – např. Versailles ve Francii, Alhambra ve Španělsku, Villa d'Este v Itálii, Taj Mahal v Indii a další (Dluhošová, 2017).

Trampování

Jde o formu levného a nezávislého cestování, kdy lidé cestují dlouhou dobu velké vzdálenosti pouze se svými batohy. Využívají k tomu hromadnou dopravu, stopování nebo běžnou chůzi. Přespávají v levných ubytovnách nebo kdekoliv v přírodě. Poznávají různá místa a chodí po památkách (Dluhošová, 2017).

3 DARK TURISMUS

Dark turismus nebo také „black“ turismus je cestování na místa, která jsou historicky spojena se smrtí, utrpením nebo tragédií a je založený na silném emocionálním prožitku (Dluhošová, 2017).

V některých literaturách nalezneme v souvislosti s Dark turismem také pojem „thanatourismus“. Ten je definovaný jako cesta na místo zcela nebo částečně motivované touhou po skutečných nebo symbolických setkáních se smrtí. Zdůrazňuje smrt jako ohnisko turistické zkušenosti. Dark turismus i thanatourismus se používají v akademickém prostředí. Zdá se však, že pojem Dark turismus, tedy „temný cestovní ruch“, je preferován nejen od vědců, ale i od širšího publika (Martini and Buda, ©2018).

Cílové destinace Dark turismu mají schopnost přilákat velké množství turistů, kteří mají pro svou návštěvu různé důvody. Někteří cestovatelé přijíždí na tyto místa, aby získali více informací a tím si zvětšili povědomí. Jiní chtějí prokázat respekt obětem, jiní přijíždějí ze zvědavosti a další ze vzrušení ze smrti. Mimo tyhle návštěvníky zde cestují i osoby, které byli oběťmi nebo svědky místních tragédií nebo také pozůstalí po těchto obětech. Poslední skupinou návštěvníků jsou osoby, které místa Dark turismu považují pouze jako jednu ze zastávek v celé řadě jiných památek nebo je na toto místo přivede náhoda.

Každé z těchto míst Dark turismu jsou jakési památníky a mají kořeny v místní kultuře a je proto nemístné, pokud lidé neprojeví úctu a chovají se neslušně či nevhodně. Vždy je třeba brát v úvahu, že by se měla na takových místech dodržovat pravidla (psaná i nepsaná), např. nemluvit hlasitě, vhodně se obléci, nejíst a nepít, neodhazovat odpadky apod.

Častými objekty Dark turismu jsou hřbitovy, vězení, místa bitev, konfliktů, mučení, masakrů, ale také místa zasaženy přírodní katastrofou. Cílem turistů také mohou být místa spojená se smrtí slavných osobností nebo zábavní centra hrůzy. Hollywoodský film *Schindlerův seznam*, natočený v roce 1993, lze považovat za počátek novodobého Dark turismu. Po tomto filmu se mnoho lidí začalo zajímat o tematiku holocaustu a také cestovat na místa s tím spojená. Další vlnou, která změnila zájem cestovatelů temného cestovního ruchu, byla událost v roce 2001, kdy došlo k asi nejznámějšímu teroristickému útoku na věže Světového obchodního centra v New Yorku (Dluhošová, 2017).

3.1 Nejznámější cílová místa Dark turismu

Aby mohli cestovatelé provozovat jakoukoli formu turismu, vždy musí mít za cíl určitou destinaci nebo konkrétní cílové místo. V této kapitole jsou uvedeny ta nejznámější cílová místa či destinace Dark turismu. Turisté cestují za temným cestovním ruchem po celém světě, ovšem existuje spousta cílových míst nacházejících se i v České republice.

Koncentrační tábor Osvětim-Birkenau

Pravděpodobně nejnavštěvovanějšími místy Dark turismu jsou bývalé nacistické koncentrační tábory. Číslem jedna je bývalý vyhlazovací tábor Osvětim-Birkenau v Polsku, jinak známým jako Auschwitz-Birkenau, který byl postaven válečnými vězni roku 1941 za účelem finálního řešení židovské otázky. Bylo zde zabito nejméně 1,5 milionů lidí – z toho asi 90 % židů (Dluhošová, 2017).

Dům Anny Frankové

Dalším, velmi navštěvovaným místem Dark turismu v Evropě, je dům Anny Frankové v Amsterdamu. Zde se Anna a její rodina ukrývala před nacisty během 2. světové války (od roku 1942). Roku 1944 však byli odhaleni a převezeni do koncentračního tábora Osvětim. Anna a její sestra zemřely v roce 1945 v koncentračním táboře Bergen-Belsen na tyfus. Útrapy války přežil pouze Annin otec Otto. Právě Otto po válce vydal Annin deník, který si psala v úkrytu domu v Amsterdamu. Kniha se během let stala velmi úspěšnou, byla přeložena do 70 jazyků a upravena pro jeviště i film. V roce 1960 se dům Anny Frankové stal jedním z nejznámějších muzeí v Evropě (*Anne Frank*, ©akt. 2020; Dluhošová, 2017).

Mírový památník park v Hirošimě

Toto místo je připomínkou historické události z roku 1945, kdy město Hirošima bylo jako první město na světě zasaženo jaderným útokem. Také je památkou více než 140 000 obětí jaderné bomby. Mírový park byl vystavěn na otevřeném prostranství, které bylo vytvořeno touto explozí. Je zde množství pomníků a památníků, muzeí a přednáškových sálů. Každý rok, dne 6. srpna, probíhá v parku ceremoniál jako vzpomínka na oběti výbuchu (Dluhošová, 2017).

Pompeje

Toto místo je považováno za „matku“ všech míst turismu katastrof (Dark turismu, kdy jsou navštěvovaná místa zasažena přírodní katastrofou). Více než 1 500 let trvalo, než byly Po-

mpeje nalezeny. Roku 79 n. l. došlo k výbuchu sopky Vesuv, což zničilo a pohřbilo starověké římské město hluboko pod sopečný popel. Pompeje byly poprvé znovuobjeveny až v roce 1599, ale až vykopávka z roku 1748 vedla k objevení římského divadla a dalších rozsáhlých struktur. Bylo nalezeno více než 300 koster lidí v blízkosti moře, kteří se nejspíš snažili před erupcí uprchnout. V současné době jsou Pompeje jednou z částí Vesuvského národního parku a také jednou z nejvíce populárních atrakcí v Itálii (Dluhošová, 2017).

Černobyl

26. dubna 1986 došlo k největší jaderné havárii na světě. V jaderné elektrárně Černobyl na Ukrajině došlo k přehřátí reaktoru, následnému výbuchu, požáru trvajícím deset dní a uvolnění radioaktivního materiálu do okolí. Nehoda způsobila přímou smrt desítkám osob a dalším tisícům osob vlivem působení radiace. Z území okolo elektrárny muselo být evakuováno na 350 000 osob. Jako ochrana se nad čtvrtým reaktorem vystavěl betonový sarkofág.

Zakázaná zóna, která pokrývá 2600 kilometrů v perimetru 30 km od elektrárny, nebude podle odborníků pro lidi obyvatelná dalších 20 tisíc let. I přesto zde v současné době naměříme míru radiace zhruba tolik, kolik běžně naměříme v České republice. V atmosféře radioizotopy nezůstávají, z okolí se rozptýlily už po několika dnech až týdnech. Přetrvávají však v půdě, odkud se přenášejí do rostlin a do těl živočichů. I přes tyto nebezpečí je v zakázané zóně překvapivě živo. Například proto, že černobylská jaderná elektrárna i dnes zaměstnává 2 300 lidí. Mimo to, zde žije na 150 usedlíků. Oázou klidu je dnešní Černobyl také pro divokou zvěř (Dluhošová, 2017; *Idnes.cz*, ©2019).

Slavkov – Austerlitz

Slavkov je světově známým místem Bitvy Tří císařů, která se odehrála roku 1805. Zde Napoleon dosáhl jednoho ze svých nejslavnějších vítězství.

Bitva u Slavkova patří mezi nejvýznamnější momenty světové vojenské historie, císař Francouzů Napoleon I. v ní během několika hodin rozhodl válku třetí protifrancouzské koalice. Poražený imperátor Rusi Alexandr I. se svou armádou opustil střední Evropu, Rakouský císař František I. přistoupil na podmínky příměří.

V roce 2005 vznikl Projekt Austerlitz, jehož cílem bylo přiblížení daného historického období široké veřejnosti zajímavým a divácky atraktivním způsobem. Každoročně jsou

pořádány velké zimní vzpomínkové akce na bitvu u Slavkova, ale také byla obnovena praporepubliková tradice letních Napoleonských dnů, jež na slavkovském bojišti mimo jiné připomínají výročí narození císaře Napoleona. Tisíce lidí se přichází poklonit památce padlých a zemřelých k Mohyle míru – památník, který byl postaven na počest obětí Napoleonovy vítězné bitvy u Slavkova podle záměru kněze A. Slováka jako naplnění jeho myšlenky učinit z centra někdejšího bojiště pietní "místo světla", memento válek. (Dluhošová, 2017; Muzeum Brněnska, ©akt. 2020; Projekt Austerlitz, ©2006)

Věznice v Uherském Hradišti

Uherskohradištská věznice je významnou památkou připomínající léta teroru dvou totalitních režimů minulého století a ojedinělý takto zachovaný objekt svého druhu v České republice.

V počátcích první Československé republiky zde byli izolováni dělníci usilující o lepší sociální práva. Za protektorátu zde byla uvězněna řada českých vlastenců a protifašistických bojovníků. Popravovat se zde začalo po druhé světové válce, kdy ve věznici probíhaly retribuční soudy. V padesátých letech, v době procesů inscenovaných komunistickou mocí, se hradištská věznice stala místem utrpení stovek lidí z řad politické opozice i lidí zcela nevinných.

Jedinou připomínkou toho, co se za zdmi věznice dělo, je v současnosti skromný pomník se jmény devětadvaceti popravených, zastřelených a umučených (*Iniciativa za důstojné využití věznice v Uh. Hradišti*).

Mezi další cílová místa Dark turismu v České republice lze zařadit např. pracovní tábor Terezín, obce **Lidice** a **Ležáky**, naučná stezka **Jáchymovské peklo** a další.

4 RIZIKO

Terminologický slovník Ministerstva vnitra (©2016) definuje pojem riziko jako „*možnost, že s určitou pravděpodobností vznikne událost, kterou považujeme z bezpečnostního hlediska za nežádoucí. Riziko je vždy odvoditelné a odvozené z konkrétní hrozby.*“ S pojmem riziko velmi úzce souvisí pojem míra rizika. Jde o pravděpodobnost škodlivých následků, které vyplývají z hrozby a ze zranitelnosti zájmu. Lze jej posoudit na základě analýzy rizik, která vychází i z posouzení naší připravenosti hrozbám čelit. Riziko také představuje účinek nejistoty na dosažení cílů nebo pravděpodobnost výskytu nežádoucí události s nežádoucími následky.

Podle Slovníku spisovného jazyka českého (©2011) se pod pojmem riziko rozumí „*nebezpečí škody, poškození nebo nezdaru při podnikání něčeho.*“

Riziko má dva parametry:

- míru neurčitosti – je charakterizována pravděpodobností vzniku jevu, události, procesu, nebo činnosti,
- velikost nebezpečí – je charakterizována možnými následky na osoby, zvířata, majetek, kritickou infrastrukturu a životní prostředí.

Riziko je vlastnost hrozby (Hruška, ©2017).

Důležitými procesy v rámci krizového managementu jsou hodnocení a následné ošetřování rizik. Hodnocením rizik se rozumí proces, kdy jsou porovnávány výsledky analýz rizik s kritérii rizik za účelem určení, zda riziko a/nebo jeho velikost je přijatelná. Hodnocení rizik napomáhá při rozhodování o ošetřování rizik.

Ošetřováním rizik se tedy rozumí proces pro modifikaci (změnu, minimalizaci) rizika. Riziko zbývající po ošetření se nazývá zbytkové riziko.

Ošetřování rizika může zahrnovat:

- vyhnutí se riziku, rozhodnutí nezačínat nebo nepokračovat v činnosti, která způsobuje riziko;
- převzetí nebo zvýšení rizika ve snaze chopit se příležitosti;
- odstranění zdroje rizika;
- změnu možnosti výskytu;

- změnu následků;
- sdílení rizik s jinou stranou nebo stranami;
- uchování rizika na základě informované volby.

Ošetřování rizika, která se zabývají negativními dopady, jsou: zmírňování rizik, odstraňování rizik, předcházení rizikům a snížení/minimalizace/redukce rizik. Ošetření rizik může vyvolat nová rizika (sekundární rizika) nebo existující rizika modifikovat (*Ministerstvo vnitra ČR, ©2016*).

Každý člověk je dennodenně vystaven riziku, které svou mírou neurčitosti a velikostí nebezpečí se může v jediné chvíli náhle proměnit v reálnou bezprostřední hrozbu.

Hrozba je blízkost něčeho zlého (jevu, události, procesu), co svými projevy, faktory, intenzitou a následky omezuje, ohrožuje, ničí, devastuje a likviduje životy, zdraví, majetek, životní prostředí, kulturní hodnoty. Hrozba vždy působí v konkrétním čase, místě a na konkrétní objekty a subjekty.

Hrozba má tři fáze:

- existence hrozby – víme o existenci nebezpečného jevu, události, procesu, činnosti, ale v současné době se vše nachází v rovnováze, může pouze dojít k určitým deformacím, výkyvům, anomáliím;
- působení hrozby – mimořádná událost nebo krizová situace působí a tím je narušena rovnováha;
- zánik hrozby – faktory hrozby přestávají působit, dochází k odstraňování deformací (*Hruška, ©2017*).

4.1 Rizika a hrozby mezinárodního turismu

Turismus se v průběhu let nevyhnul působení řady rizik a následných hrozeb, které více či méně ovlivnily jeho podobu. Rizika turismu a tím způsobené problémy mohou být příčinou problémů v dalších oblastech lidské činnosti a naopak – původcem problémů mohou být konkrétní prostředí (např. sociální, ekonomické, kulturní, atd.) a odtud jsou rizika a hrozby přeneseny do prostředí turismu. Tyto problémy v oblastech lidské činnosti bývají dle charakteru rozděleny do tří skupin – intersociální, přírodně-sociální a antroposociální (*Jeníček a Foltýn, 2003; Palátková a Foltýn, 2014*).

Globální rizika a hrozby intersociální

Do oblasti intersociálních rizik a hrozeb patří nebezpečí světové války, ekonomické zaostalost rozvojových zemí, nedokonalý systém mezinárodních ekonomických vztahů či nedostatečné využívání a řízení vědecko-technického pokroku.

Jednou z nejdůležitějších podmínek pro realizaci turismu jsou mírové podmínky a dostatečná fyzická i mentální bezpečnost účastníku. Ovšem v současné době nejsou mírové podmínky ani dostatečný stupeň bezpečnosti zajištěny v plném rozsahu. Poptávka v mezinárodním turismu může být velmi silně a náhle ovlivněna problémem z oblasti politicko-bezpečnostní, přičemž tato oblast představuje klíčovou úlohu pro realizaci turismu.

Pro překonání zaostalosti rozvojového světa je často doporučováno zapojení těchto zemí do exportu služeb turismu, což má přinést ekonomický přínos. Na druhou stranu je samotná zaostalost zásadní bariérou zapojení zemí do mezinárodního turismu, ať už jako cílové destinace nebo zdrojové země.

Nastavení pravidel mezinárodního pohybu služeb, finančních toků, zboží, pracovních sil i vědecko-technických poznatků neodpovídá vždy požadavku zapojení zemí do mezinárodního obchodu službami turismu a požadavku na jeho liberalizaci. Nedostatečná a nerovnoměrná liberalizace pohybu služeb v mezinárodním turismu je problémem jeho dalšího rozvoje. Regulace vstupu na území (pasy, víza), restrikce civilní letecké dopravy i bariéry volného pohybu osob představují v různých částech světa problém a překážku rozvoje mezinárodního turismu.

Z hlediska využívání výsledků a řízení vědecko-technického pokroku je zásadním problémem nerovnoměrné využívání techniky a technologie v různých světových regionech světového turismu, které nadále prohlubuje rozdíly a způsob zapojení vyspělých a rozvojových zemí do mezinárodního turismu.

Riziko ekonomické nestability v podobě ekonomických a finančních krizí regionálního či globálního charakteru zásadně ovlivňuje podobu mezinárodního turismu (Palátková a Fol-týn, 2014).

Globální rizika a hrozby přírodně-sociální

Mezi tyto rizika a hrozby patří problém racionálního využívání přírodních zdrojů, potravinových zdrojů a výživy, problém demografický, ekologický i problém využití kosmického prostoru.

Problematika racionálního využívání zdrojů je v turismu číslo jedna, protože právě zdroje přírodní, kulturní, sociální a další představují klíčový aspekt konkurenceschopnosti jednotlivých zemí. Aktuálním problémem je degradace nebo úplné zničení výše zmíněných zdrojů a tím hrozící pokles turismu.

Ekologický problém úzce souvisí s mezinárodním turismem, a to z důvodu vzájemného vlivu turismu a fyzického prostředí. Problém ekologie a turismu je v současnosti řešena v rámci udržitelného turismu či ekoturismu.

Potravinový problém je velmi úzce spojen s problémem populačním. Negativní vliv lidské činnosti na fyzické prostředí není sice primárně způsoben turismem, avšak růst populace způsobuje vyšší působení na fyzické prostředí a tím degradaci půdy a nedostatek zdrojů potravin. V současné době lze pro řešení tohoto problému využít turismu jako ekonomickou aktivitu (např. projekt FAO).

K častým problémům, jež ovlivňují turismus, patří přírodní katastrofy spojené často právě s ekologickými problémy (Palátková a Foltýn, 2014).

Globální rizika a hrozby antroposociální

Globální rizika a hrozby antroposociální jsou postavení jedince ve vyvíjejícím se globalizovaném světě, odstraňování sociálních nerovností, zdravotní péče, urbanizace, vzdělávání, ale i kulturní rozvoj, rozvoj dopravy a informačních a komunikačních technologií a další.

Původcem vzniku antroposociálních globálních rizik a hrozeb většinou není turismus. Naopak turismus bývá spíše využíván jako nástroj pro jejich řešení v rámci činnosti mezinárodních organizací. Pro některé rozvojové země by právě turismus mohl být možností k překonání zaostalosti a nastartování růstu a rozvoje nové kvality života dané možností vzdělávání, kulturním rozvojem, odstraňováním sociálních nerovností či lepším přístupem ke zdravotní péči.

Rozvoj turismu je na druhou stranu závislý na výchozích podmínkách daných rozvojem techniky a technologie – úrovní dopravy i informačních a komunikačních technologií, mírou urbanizace, vzdělaností a kulturním rozvojem obyvatelstva a dalšími faktory.

Největším problémem současnosti je ovlivnění mezinárodního turismu různými zdravotně-bezpečnostními riziky a problémy dlouhodobějšího i krátkodobějšího charakteru (Palátková a Foltýn, 2014).

5 ZÁVĚREČNÁ KAPITOLA TEORETICKÉ ČÁSTI

Pojem turismus je alternativní termín pro cestovní ruch. Je odvozený z anglického slova tourism. Není jednoduché turismus přesně definovat, jelikož se jeho význam mění v závislosti na jeho účelu a použití, avšak dle různých definic lze jednoznačně říct, že turismus je pohyb osob z místa bydliště do konkrétních destinací za konkrétním účelem, přičemž vždy se osoba vrací domů (Hall, 2014; Zelenka a Pásková, 2012)

Turismus lze dělit z různých hledisek. Za základní dělení je však považováno, mluvíme-li o mezinárodním a domácím turismu. Mezinárodní turismus je cestování mezi dvěma nebo více státy, zatímco domácí turismus je cestování na území jednoho státu. Dále je možné turismus dělit na jeho jednotlivé formy. Rozlišujeme např. cestovní ruch rekreační, náboženský, lázeňský, zdravotní, atd. Mezi nové formy turismu se pak řadí např. dobrodružný a extrémní cestovní ruch, ekoturismus, kulinářský cestovní ruch, nelegální turismus, nebo také Dark turismus a další (Dluhošová, 2017; Hesková, 2006; Zelenka a Pásková, 2012).

Dark turismus nebo také „black“ turismus je cestování na místa, která jsou historicky spojena se smrtí, utrpením nebo tragédií a je založený na silném emocionálním prožitku. V některých literaturách nalezneme v souvislosti s Dark turismem také pojem „thanatourismus“. Častými objekty Dark turismu jsou hřbitovy, vězení, místa bitev, konfliktů, mučení, masakrů, ale také místa zasažená přírodní katastrofou. Mezi nejvýznamnější místa temného cestovního ruchu se řadí např. koncentrační tábor Osvětim-Birkenau, Pompeje, Černobyl, v ČR potom Slavkov – Austerlitz, věznice v Uherském Hradišti, obce Lidice a Ležáky, pracovní tábor Terezín, atd. (Dluhošová, 2017; Martini and Buda, ©2018).

Turismus se v průběhu let nevyhnul působení řady rizik, která více či méně ovlivnily jeho podobu. Tato rizika a tím způsobené problémy bývají dle charakteru rozděleny na rizika: intersociální, přírodně-sociální a antroposociální. Do oblasti intersociálních rizik patří nebezpečí světové války, ekonomické zaostalost rozvojových zemí, nedokonalý systém mezinárodních ekonomických vztahů či nedostatečné využívání a řízení vědecko-technického pokroku. Do přírodně-sociálních se řadí problém racionálního využívání přírodních zdrojů, potravinových zdrojů a výživy, problém demografický, ekologický i problém využití kosmického prostoru. Rizika antroposociální jsou postavení jedince ve vyvíjejícím se globalizovaném světě, odstraňování sociálních nerovností, zdravotní péče, urbanizace, vzdělávání, ale i kulturní rozvoj, rozvoj dopravy a informačních a komunikačních technologií a další (Jeníček a Foltýn, 2003; Palátková a Foltýn, 2014).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Dotazníkové šetření má v této diplomové práci sloužit jako sociologický průzkum. Tato metoda – dotazník – byla zvolena ke zjištění informací ohledně otázky bezpečnosti při cestování. Od dotazovaných v první řadě zjišťuje pohlaví a věkovou strukturu. Dále potom, zdali respondenti berou v potaz bezpečnostní situaci své cílové destinace, na koho by se v případě nebezpečí obrátili, jak vnímají současnou situaci vzhledem ke koronaviru (onemocnění Covidem-19) a také, jestli v poslední době pobývali v zahraničí. V druhé části se dotazník věnuje Dark turismu. Dotazníkové šetření má za úkol získat informace, jestli dotazovaní znají tento pojem, zdali taková místa v minulosti navštívili (popřípadě jaká), nebo třeba jestli by měli o takovou formu cestování zájem.

Dotazník je vytvořen pomocí serveru survio.com, kde jej lze vytvořit bezplatně online, tudíž dotazování respondentů probíhalo přes internet. Pro zveřejnění dotazníku a následný sběr odpovědí byla použita sociální síť facebook.com. Výhodou použití serveru survio.com je i následné vyhodnocení dotazníku. K dispozici jsou jak grafy jednotlivých odpovědí, tak odpovědi jednotlivých respondentů.

Vytvořený dotazník obsahuje celkem 20 uzavřených otázek a je rozdělen na dvě poloviny. První se věnuje bezpečnosti při cestování a druhá Dark turismu (viz výše). Na některé otázky šlo odpovídat více odpověďmi, na některé pouze jednou, avšak všechny otázky byly povinné.

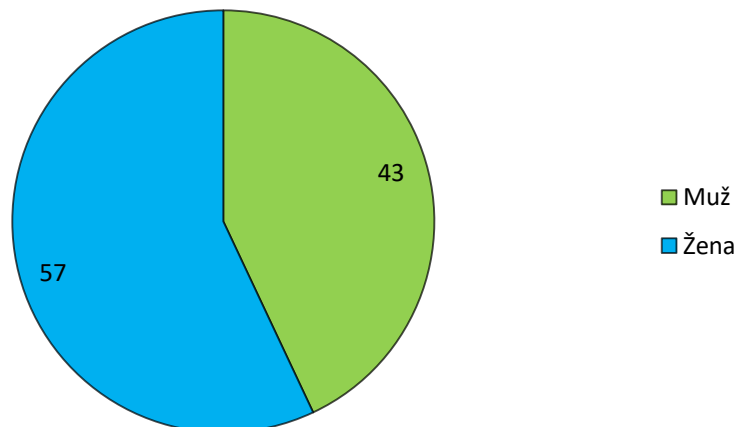
Dotazník vyplnilo celkem 100 respondentů. Vzhledem k počtu respondentů, veškeré číselné údaje udávají počty odpovídajících i procentuální poměr

Jednotlivé otázky a možnosti odpovědí jsou uvedeny v příloze na konci práce.

Níže je uvedeno vyhodnocení dotazníku ve výsečových („koláčových“) grafech dle jednotlivých otázek:

1. Jste:

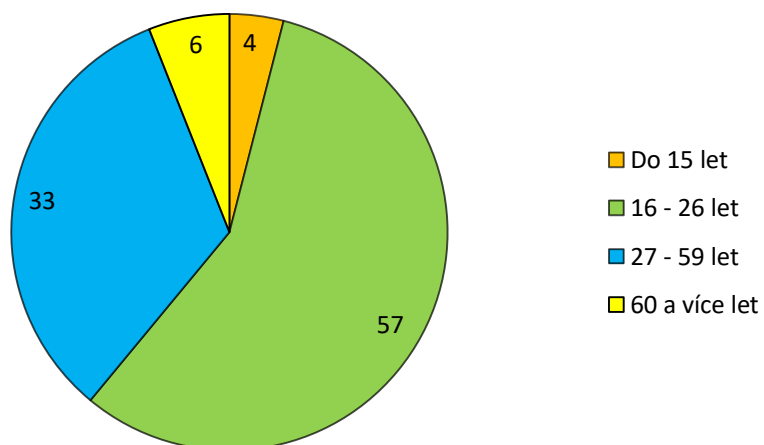
První otázka (stejně jako otázka č. 2) dotazníku zjišťuje strukturu dotazovaných. Ze 100 respondentů odpovědělo 57, že jsou Ženy a zbylých 43 Muži.

Graf 1 – Dotazníkový graf č. 1 (upraveno podle Survio)

2. Kolik je Vám let?

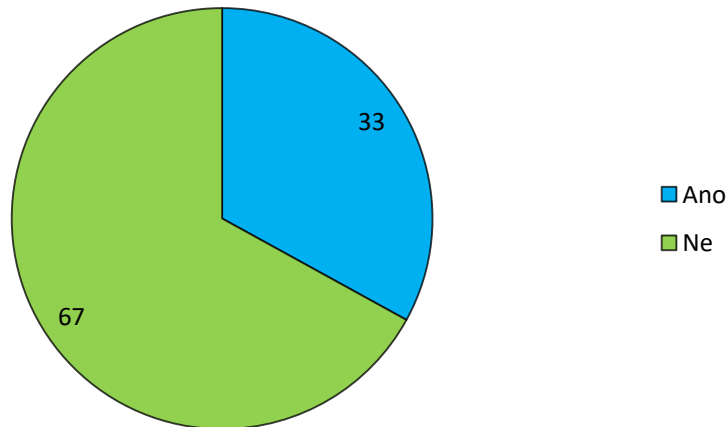
Otázka č. 2 opět přibližuje strukturu respondentů. Dotazník vyplňovaly 4 osoby ve věku do 15 let (nejméně početná skupina), 57 osob ve věku 16 – 26 let (nejpočetnější skupina), 33 osob ve věku 27 – 59 let a osob nad 60 let odpovídalo 6.

Graf 2 – Dotazníkový graf č. 2 (upraveno podle Survio)

3. Máte rádi strach?

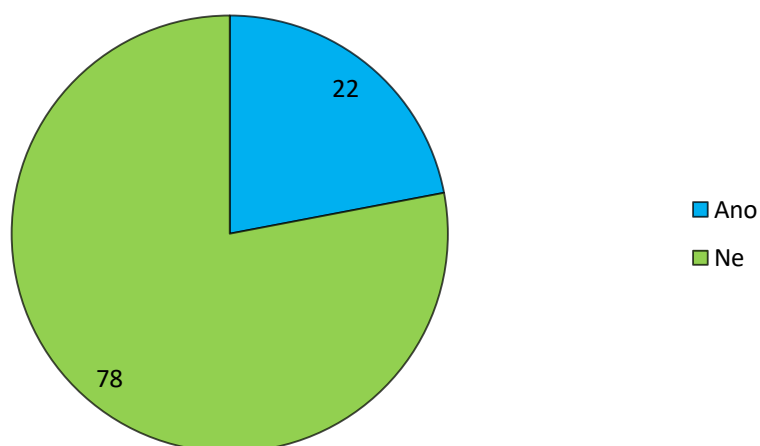
Na třetí otázku – Máte rádi strach? – více dotazovaných odpovědělo, že Ne (konkrétně 67 osob), zbylých 33 odpovědělo Ano.

Graf 3 – Dotazníkový graf č. 3 (upraveno podle Survio)

4. Vyhledáváte nebezpečné situace?

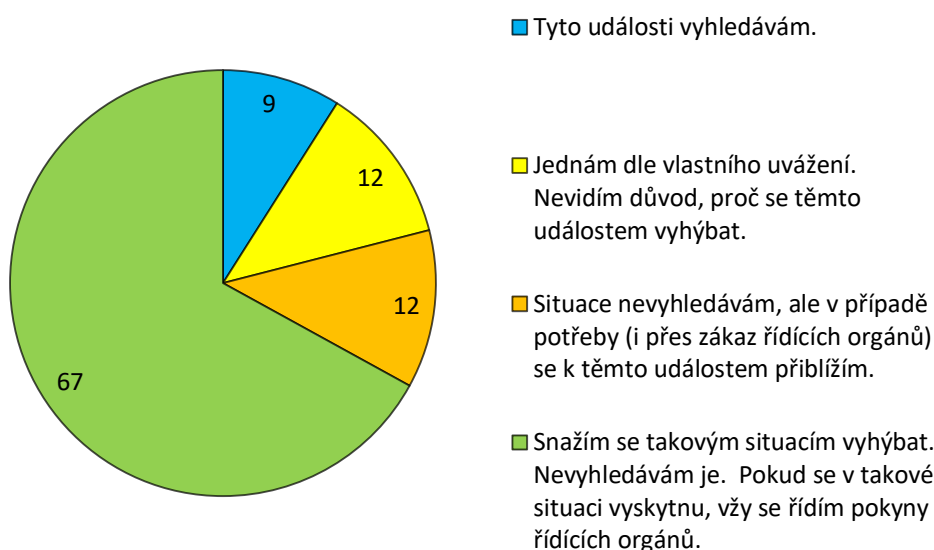
Na otázku č. 4, zdali respondenti vyhledávají nebezpečné situace, odpovědělo 22, že Ano a 78, že Ne. Je zajímavé, že strach nemá rádo 67 dotazovaných, ale nebezpečným situacím se vyhýbá o 11 lidí více. Právě strach může být motivací k temné turistice.

Graf 4 – Dotazníkový graf č. 4 (upraveno podle Survio)

5. Jak byste se zachovali v situacích, kdy hrozí nebezpečí přírodní pohromy (povodeň, sněhové laviny nebo jiné sesuvy půdy, silný vítr, atd.) nebo havárie způsobené člověkem (únik nebezpečných látek, výbuchy, požáry, atd.)?

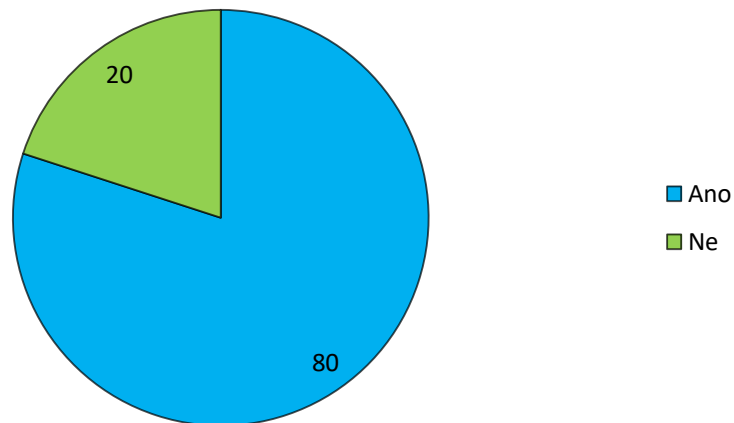
Na otázku č. 5, co by dotazovaní udělali v případě hrozby naturogenní nebo antropogenní mimořádné události, nejvíce respondentů (67) uvedlo odpověď, že se snaží takovým situacím vyhýbat. Naopak nejméně respondentů (9) odpovědělo, že tyto události vyhledává. Dvanáct respondentů odpovědělo, že jednájí dle vlastního uvážení a nevidí důvod proč se takovým situacím vyhýbat a zbylých 12 osob sice tyto typy situací nevyhledává, ale v případě potřeby by se k nim přiblížili.

Graf 5 – Dotazníkový graf č. 5 (upraveno podle Survio)

6. Když plánujete dovolenou / výlet, berete zřetel na bezpečnostní situaci Vašeho cíle?

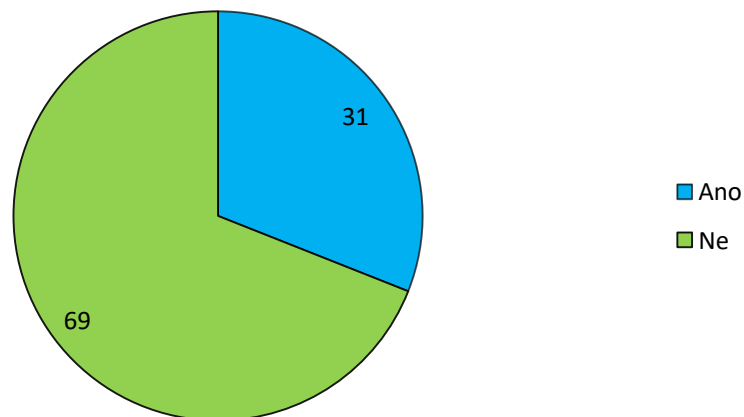
Ze šesté otázky jednoznačně vyplývá, že lidé při plánování dovolené nebo výletu, berou zřetel na bezpečnostní situaci jejich cílové destinace či místa. Nadpoloviční většina – 80 dotazovaných – uvedlo Ano, zbylých 20 Ne.

Graf 6 – Dotazníkový graf č. 6 (upraveno podle Survio)

7. I přes to, že je Vaše cílová destinace považována za nebezpečnou, vypravíte se tam?

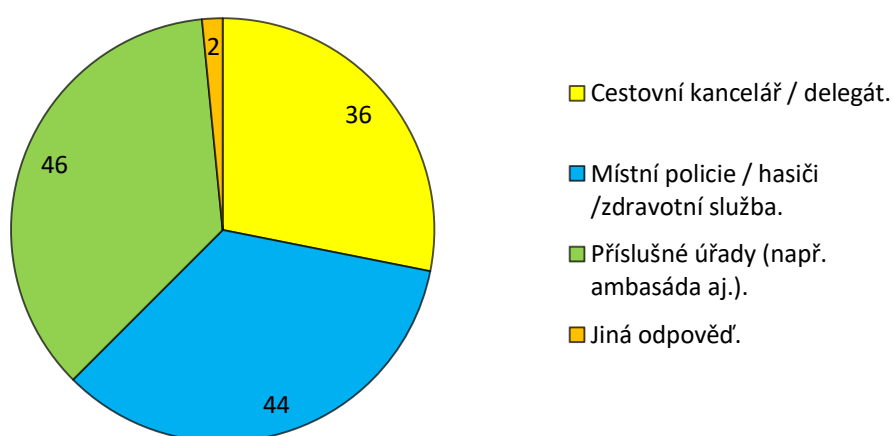
Na otázce č. 7 můžeme vidět, kolik dotazovaných by odcestovalo na dovolenou či výlet, i přes to, že by to pro ně mohlo být nebezpečné (31). Zbýlých 69 dotázaných by si nechalo dovolenou ujít nebo by zvolili jinou alternativu.

Graf 7 – Dotazníkový graf č. 7 (upraveno podle Survio)

8. Pokud se na dovolené / výletě ocitnete v nebezpečné situaci, na koho se obrátíte?

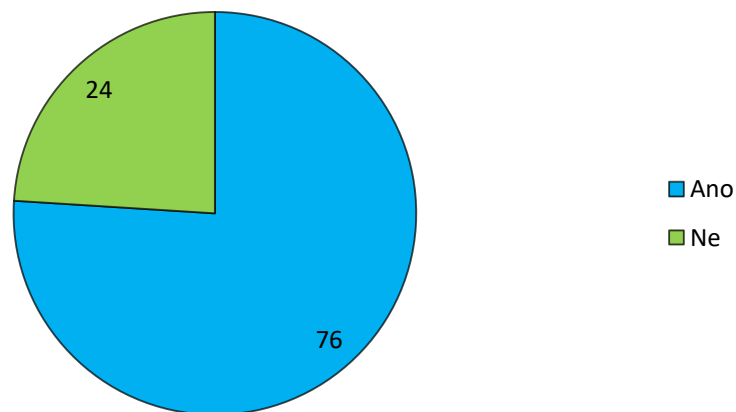
Osmá otázka je jednou ze tří, kde mohli lidé volit více odpovědí. Také zde mohli zvolit odpověď otevřenou a odpovědět tak dle vlastního uvážení. V případě, že by se dotyční ocitli na dovolené nebo výletě v nebezpečné situaci, nejvíce z nich (46) by kontaktovalo příslušné úřady. Téměř stejné množství dotazovaných (44) by se obrátilo na místní IZS. O pomoc cestovní kancelář či delegáta by požádalo 36 osob. Dva respondenti zvolili otevřenou odpověď a shodně uvedli, že podle charakteru situace by se rozhodli, na koho se obrátit.

Graf 8 – Dotazníkový graf č. 8 (upraveno podle Survio)

9. Odrazuje Vás současná situace (nebezpečí vlivem koronaviru) od cestování?

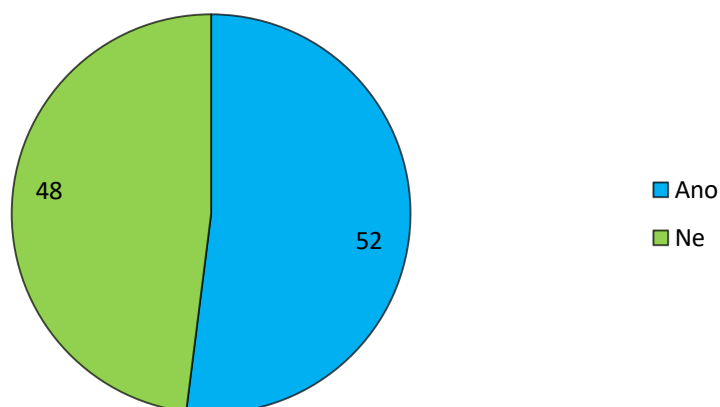
Otázka č. 9 je zaměřena na současnou situaci. Vlivem koronaviru se cestování stalo nebezpečným, což odrazuje od cest do zahraničí v období přelomu února a března více než tři čtvrtě dotazovaných (76), zbylá čtvrtina (24) toto nebezpečí nevnímá a cest do zahraničí se nebojí.

Graf 9 – Dotazníkový graf č. 9 (upraveno podle Survio)

10. Byl jste, i přes současnou situaci (nebezpečí vlivem koronaviru), za poslední měsíc v zahraničí?

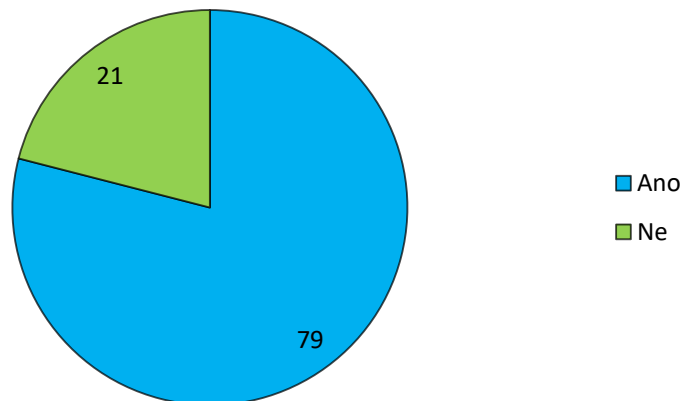
Tato otázka č. 10 navazuje na otázku předchozí. Z předchozí otázky již víme, že 24 osob nemá obavu o své zdraví v souvislosti s koronavirem a cestováním, avšak více než polovina z celkového počtu respondentů byla za poslední měsíc v zahraničí (přelom února a března). Tudíž i přes strach a obavu, odcestovalo o 28 osob více než by se dalo předpokládat.

Graf 10 – Dotazníkový graf č. 10 (upraveno podle Survio)

11. Přijdou Vám zajímavá místa a lokality s temnou historií – např. koncentrační tábory, hrady, bojiště, popraviště, atd.?

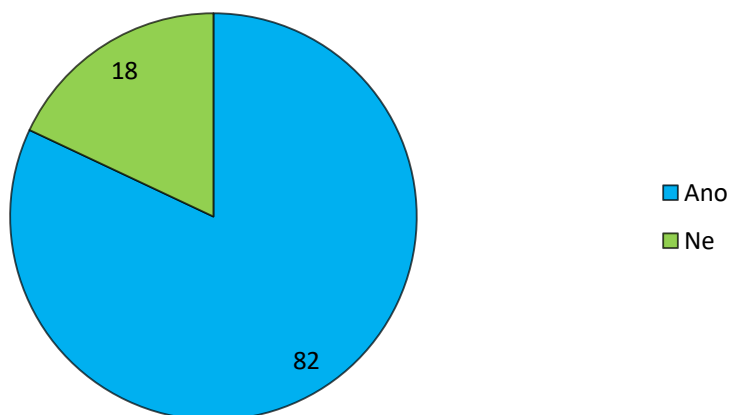
První otázkou druhé části dotazníku je otázka č. 11. Dozvěděli jsme se, že 79 respondentům přijdou zajímavá místa spojená s temnou historií. Zbýlých 21 taková místa nevyhledává.

Graf 11 – Dotazníkový graf č. 11 (upraveno podle Survio)

12. Navštívili jste někdy takové místo?

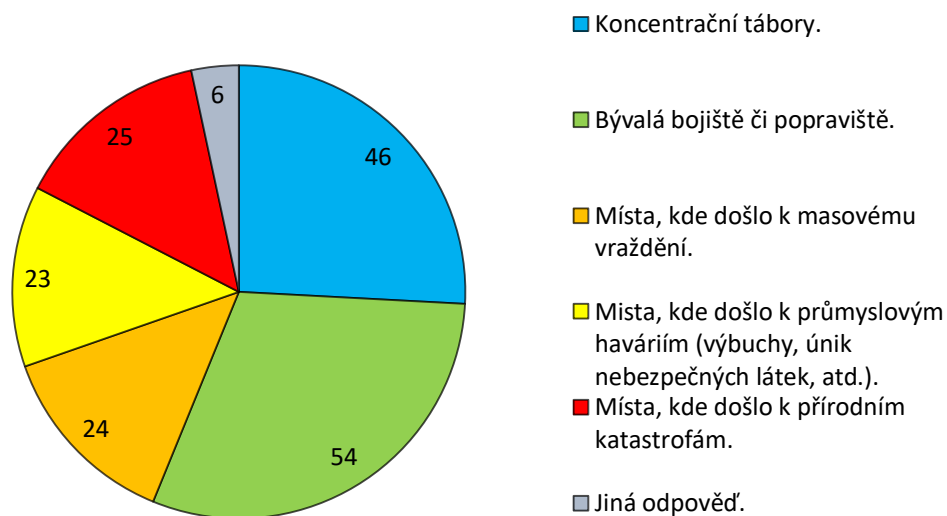
Z dvanácté otázky je zřejmé, že místo spojené s temnou historií navštívilo více než 80 % dotázaných (82 osob). Zbýlých 18 respondentů na taková místa nezavítalo.

Graf 12 – Dotazníkový graf č. 12 (upraveno podle Survio)

13. Jaká místa to byla?

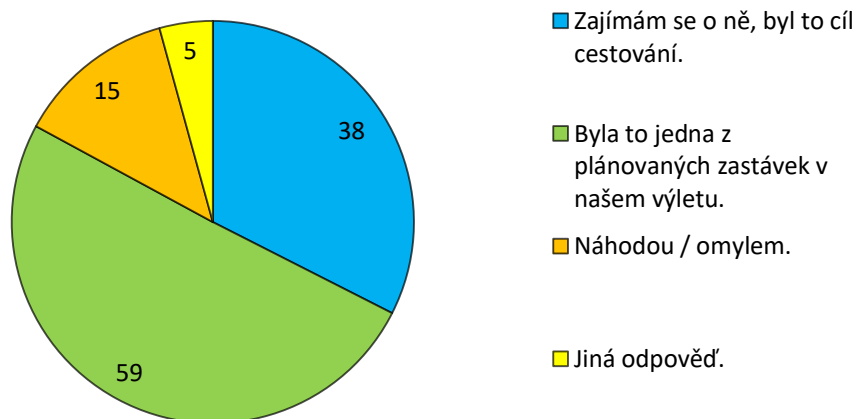
Otázka č. 13 je další otázkou, kde mohli dotazovaní odpovědět více odpověďmi nebo zvolit odpověď otevřenou. Nejvíce osob (54) na otázku, jaká místa spojená s temnou historií navštívili, odpovědělo bývalá bojiště a popraviště. 46 dotázaných odpovědělo koncentrační tábory, 25 místa, kde došlo k přírodním katastrofám, 24 místa, kde došlo k masovému vraždění a 23 místa, kde došlo k průmyslovým haváriím. 6 osob uvedlo jinou možnost, a to přímo konkrétní místa – hrady a zámky, nebo že taková místa vůbec nenavštěvují.

Graf 13 – Dotazníkový graf č. 13 (upraveno podle Survio)

14. Z jakého důvodu jste tato místa navštívili?

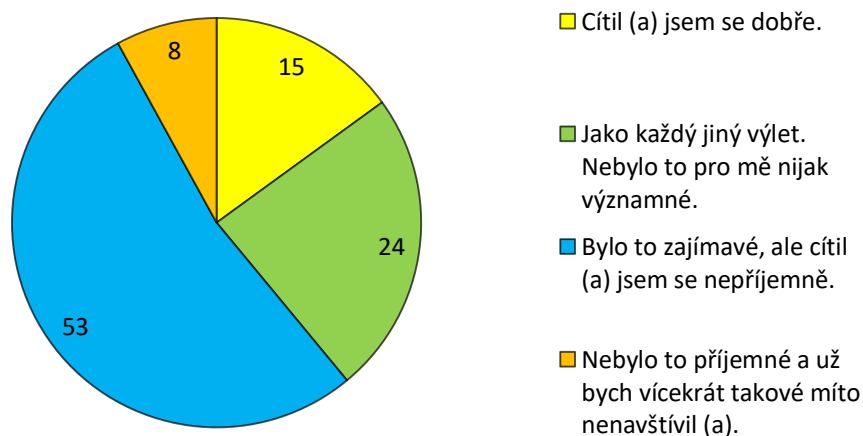
Čtrnáctá otázka je další, kde mohli dotazovaní uvádět více odpovědí nebo zvolit svou vlastní. 59 osob uvedlo, že tato místa navštívili, protože to byla jedna z plánovaných zastávek, 38 se o taková místa zajímá, a tudíž je navštívili záměrně a 15 se dostalo na místa spojená s temnou historií omylem. 5 respondentů využilo otevřenou odpověď a uvedlo, že tato místa nikdy nenavštívili.

Graf 14 – Dotazníkový graf č. 14 (upraveno podle Survio)

15. Jak na Vás tato místa působila?

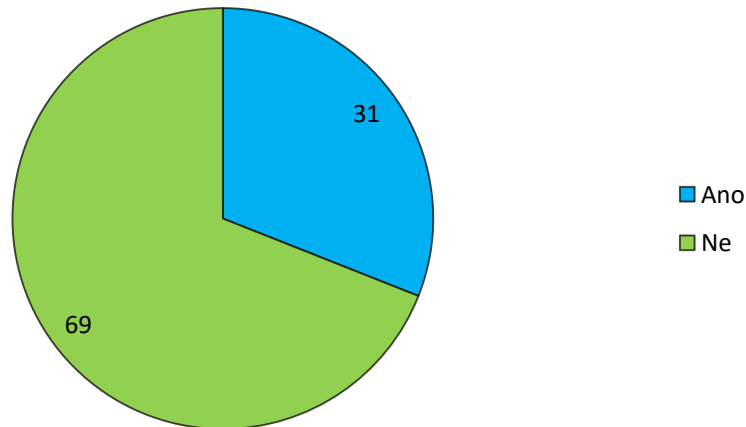
Na otázku č. 15 – Jak na Vás tato místa působila? – nadpoloviční většina (53 osob) uvedlo odpověď, že to pro ně bylo zajímavé, ale cítili se nepříjemně. 24 dotázaných odpovědělo, že to pro ně bylo jako každý jiný výlet – nijak významné a 15 uvedlo, že se cítili dobře. Zbýlých 8 odpovědělo, že to byl pro ně nepříjemný zážitek a už by takové místo nikdy nenavštívili.

Graf 15 – Dotazníkový graf č. 15 (upraveno podle Survio)

16. Setkali jste se dříve s pojmem Dark turismus?

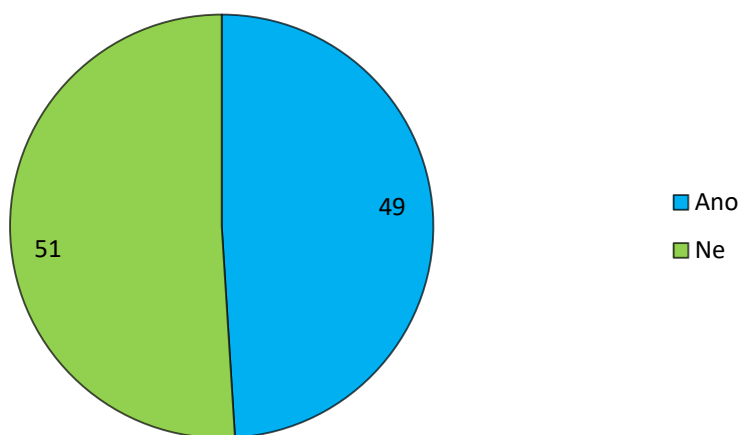
Otázka č. 16 ukazuje, že povědomí o Dark turismu je poměrně velké. 31 osob odpovědělo, že se s pojmem Dark turismus již dříve potkali, zbylých 69 nikoliv.

Graf 16 – Dotazníkový graf č. 16 (upraveno podle Survio)

17. Měli byste o takové cestování zájem?

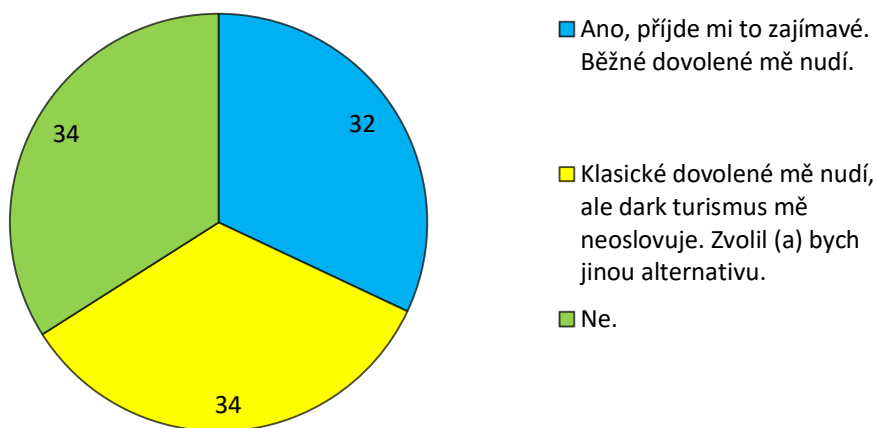
Ze sedmnácté otázky lze vyčíst, že zájem o cestování formou Dark turismu je zhruba stejný jako nezájem. 49 respondentů by rádo cestovalo na destinace temného cestovního ruchu a zbylých 51 by zvolilo nejspíš jinou alternativu.

Graf 17 – Dotazníkový graf č. 17 (upraveno podle Survio)

18. Pokud by cestovní kanceláře zřizovaly pobyty nebo výlety na místa Dark turismu, využili byste je?

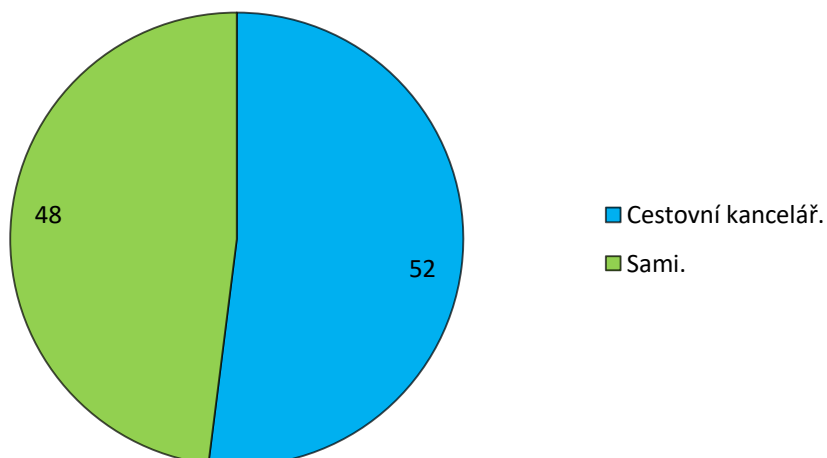
Z otázky výše vyplývá, že zájem o Dark turismu není příliš vysoký, tudíž není překvapující, že 34 dotazovaných na otázku č. 18 odpovědělo, že by nevyužili pobyty zřizované cestovními kancelářemi na místa Dark turismu. Dalších 34 respondentů uvedlo, že je klasické dovolené nudí, avšak dovolenou formou Dark turismu by si nezvolili. Zbýlých 32 by využilo pobytů na temná místa zřizovaných cestovními kancelářemi.

Graf 18 – Dotazníkový graf č. 18 (upraveno podle Survio)

19. Nechali byste si takový pobyt zařídit raději přes cestovní kancelář nebo byste cestovali sami?

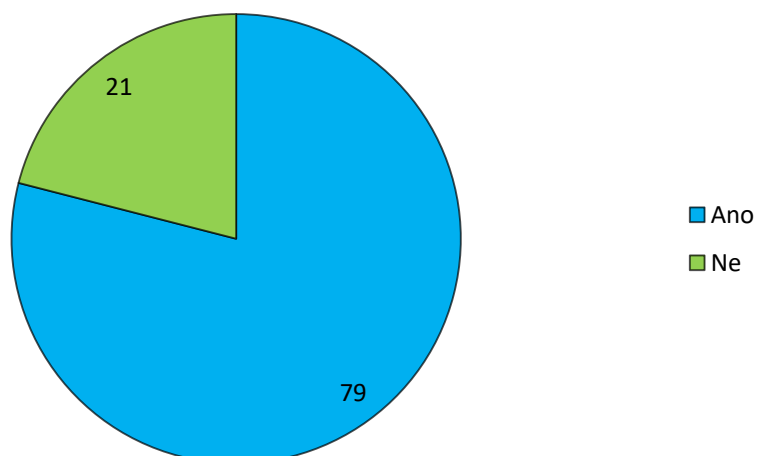
Na otázku č. 19, zdali by si dotazovaní nechali zřídit pobyt za Dark turismem raději přes cestovní kancelář nebo by cestovali sami, odpověděla více než polovina (52 osob), že by využili cestovní kancelář. 49 osob raději cestuje samostatně, na vlastní pěst.

Graf 19 – Dotazníkový graf č. 19 (upraveno podle Survio)

20. Pokud by byla zřizovatel pobytu nebo výletu cestovní kancelář, připadali byste si v bezpečí?

Na poslední dvacátou otázku, zdali by si dotazovaní připadali v bezpečí, kdyby byla zřizovatelem pobytu cestovní kancelář, odpovědělo 79 Ano. Ne odpovědělo 21 dotázaných.

Graf 20 – Dotazníkový graf č. 20 (upraveno podle Survio)

7 ANALÝZA SOUČASNÉHO STAVU CESTOVÁNÍ

Podle měsíčníku Českého statistického úřadu STATISTIKA & MY, byl zájem obyvatel České republiky o cesty do zahraničí v roce 2018 rekordní. Obyvatelé ČR podnikli 34,6 mil. vícedenních cest, z nichž 7,4 mil. směřovalo do zahraničí. Ve srovnání s předchozím rokem se počet tuzemských cest snížil o 6 % a počet zahraničních cest se zvýšil o 9 %. Tyto údaje se týkají cestovatelů ve věku 15 a více let a cest s alespoň jedním přenocováním (Kletečková, ©2019).

Obrázky níže zobrazují základní informace o kratších i delších cestách do zahraničí mezi léty 2011 a 2018. Nalezneme zde jak celkový počet cest, tak počet jednotlivých cestovatelů rozlišených dle pohlaví. Lze tedy vyčíst, že počet zahraničních kratších i delších cest od roku 2011 každoročně stoupá.

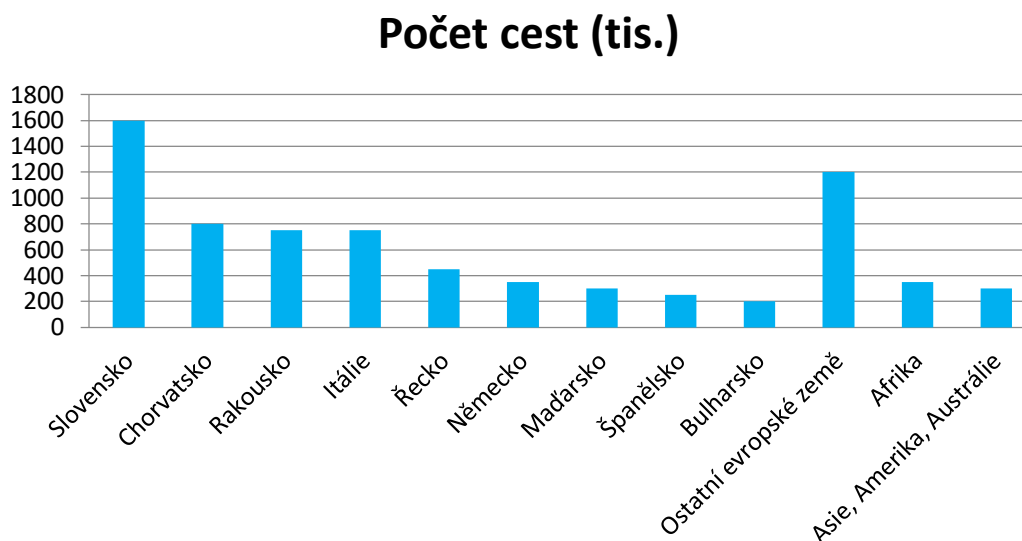
Kratší cesty (1-3 přenocování) rezidentů do : <i>Short trips (1-3 overnight stays) of Czech residents</i>				Delší cesty (4 a více přenocování) rezidentů v tuzemsku a do <i>Long trips (4 and more overnights) of Czech residents in CR and abroad</i>						
rok / čtvrtletí	Počet cest		v tom dle pohlaví		rok / čtvrtletí	Počet cest			v tom dle pohlaví	
	celkem	muži	ženy	celkem		v ČR	do zahraničí	muži	ženy	
Year / Quarter	Number of trips	By sex		Year / Quarter	Number of trips			By sex		
	Total	Males	Females		Total	In CR	Abroad	Males	Females	
	1	2	3		1=2+3	2	3	4	5	
2011	1 027	548	479	2011	11 475	7 222	4 252	5 376	6 099	
2012	1 051	557	494	2012	11 727	7 358	4 369	5 376	6 351	
2013	1 111	532	579	2013	11 282	7 089	4 193	5 266	6 016	
2014	1 181	653	528	2014	11 733	7 669	4 064	5 558	6 175	
2015	1 238	637	601	2015	11 290	7 084	4 206	5 394	5 896	
2016	1 276	681	595	2016	12 630	8 354	4 276	5 998	6 631	
2017	1 329	589	740	2017	13 023	8 094	4 928	6 165	6 858	
2018	1 803	884	919	2018	12 874	7 835	5 038	6 074	6 799	

Obrázek 1 – Kratší a delší cesty do zahraničí – údaje jsou v tis. (Český statistický úřad, ©akt. 2020)

Počet delších i kratších cest do zahraničí byl v roce 2018 ve srovnání s minulými lety rekordní. Cesty trvaly v průměru 6,4 dne a průměrné náklady na jeden den činily 1605 Kč.

Stejně jako v předchozích letech, i v roce 2018 čeští turisté nejčastěji cestovali k moři. Co se týče dovolených (cesty se čtyřmi a více nocemi), lidé nejčastěji mířili do Chorvatska. Zájem se zvýšil o pobyty v Řecku, na Slovensku a v Egyptě, naopak poklesl počet pobytů

v Bulharsku, Španělsku a Itálii. Ze sousedních zemí jsou dlouhodobě populární hlavně Slovensko a Rakousko, což můžeme vidět na grafu níže (Kletečková, ©2019):

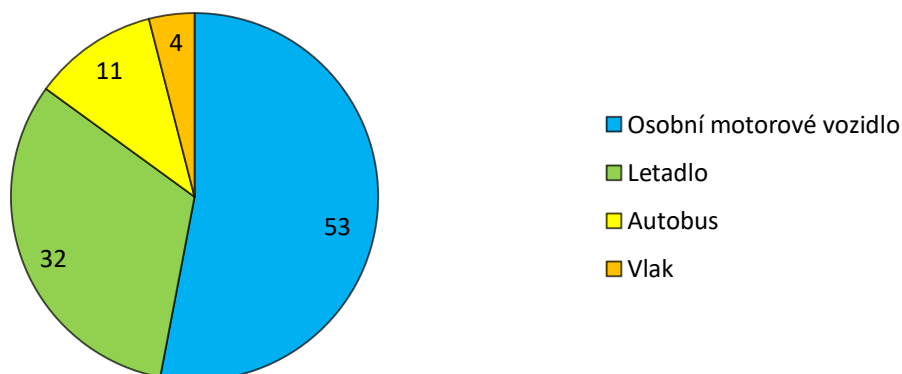

Graf 21 – Počet cest do různých destinací (upraveno podle Kletečková, ©2019)

Podle 65 Travel Statistics 2019 – 2020 se mezi nejoblíbenější destinace roku 2019 řadí Turecká riviéra, Egypt, poloostrov Peloponés (Řecko), městská část Matera (Itálie), město Perth (západní Austrálie), Skotská vysočina, ostrov Svatý Bartoloměj (Karibik), město Arles (Francie), údolí Valle de Guadalupe v Mexiku a New Orleans. Mimo jiné se jako cílová destinace stává novým trendem Čína. Také Francie očekává rekordních 100 milionů návštěvníků (Kutschera, ©2020).

Co se týče hlavního způsobu dopravy zahraničních cest, pokračuje trend rostoucího využívání letecké dopravy. Graf a obrázek níže zobrazují údaje o nejčastěji používaných druzích dopravy zahraničních cest, ostatní druhy dopravy jsou zanedbatelné (Kletečková, ©2019):

Způsob dopravy do zahraničí (%)

Graf 22 – Způsob dopravy do zahraničí (upraveno podle Kletečková, ©2019)

Delší cesty (4 a více přenocování) rezidentů v tuzemsku a do zahraničí (v tis.)

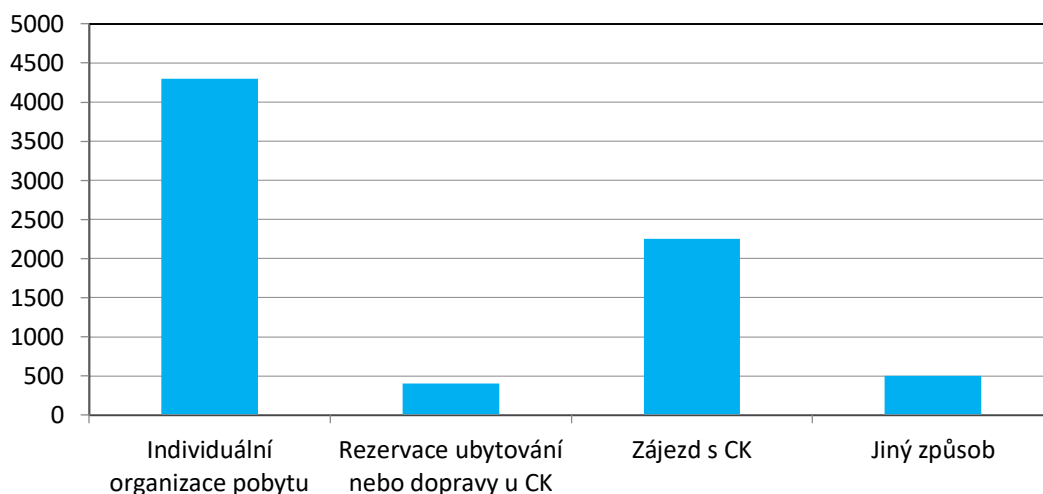
Long trips (4 and more overnights) of Czech residents in CR and abroad (thous.)

rok / čtvrtletí	Počet cest		v tom dle hlavního dopravního prostředku				
	celkem	do zahraničí	osobní motorové vozidlo ¹⁾	autobus	letadlo	vlak	ostatní
Year / Quarter	Number of trips		By main mode of transport				
	Total	Abroad	Private motor vehicle ¹⁾	Bus, coach	Plane	Railway	Other
	1=2+3	3	15	16	17	18	19
2011	11 475	4 252	7 653	1 521	1 494	717	90
2012	11 727	4 369	7 709	1 399	1 663	886	69
2013	11 282	4 193	7 690	1 269	1 587	668	68
2014	11 733	4 064	8 362	1 385	1 348	585	.
2015	11 290	4 206	8 115	1 286	1 275	600	.
2016	12 630	4 276	9 278	1 084	1 414	827	.
2017	13 023	4 928	9 233	1 277	1 819	621	.
2018	12 874	5 038	9 032	1 135	2 078	600	.

Obrázek 2 – Způsoby dopravy do zahraničí (Český statistický úřad, ©akt. 2020)

Celkově u zahraničních pobytů převažují delší cesty autem nebo letadlem za účelem rekreace s ubytováním v hotelu či penzionu. Turisté si obvykle organizují cestu sami nebo si koupí zájezd u cestovní kanceláře, přičemž právě počet zájezdů organizovaných cestovními kancelářemi v roce 2018 stoupl. To můžeme vidět na grafu a obrázku níže (Kletečková, ©2019):

Zahraňní cesty podle způsobu organizace

Graf 23 – Cesty podle způsobu organizace (upraveno podle Kletečková, ©2019)

Delší cesty (4 a více přenocování) rezidentů v tuzemsku a do zahraničí (v tis.)

Long trips (4 and more overnights) of Czech residents in CR and abroad (thous.)

rok / čtvrtletí	Počet cest		v tom dle organizace			
	celkem	do zahraničí	individuální organizace	zájezd s CK/CA	ubytování či doprava u CK/CA	ostatní
Year / Quarter	Number of trips		By the way of organizing the trip			
	Total	Abroad	Individual organization	Package travel	Accommodation or transport by tour-operator	Other
	1=2+3	3	20	21	22	23
2011	11 475	4 252	8 926	2 088	248	214
2012	11 727	4 369	9 020	2 182	351	174
2013	11 282	4 193	8 652	2 183	271	175
2014	11 733	4 064	9 346	1 723	489	175
2015	11 290	4 206	8 920	1 741	422	208
2016	12 630	4 276	10 095	1 751	548	236
2017	13 023	4 928	10 230	2 015	497	279
2018	12 874	5 038	9 954	2 174	527	218

Obrázek 3 – Zahraňní cesty podle způsobu organizace (Český statistický úřad, ©akt. 2020)

7.1 Účel cestování

Petr Manuel Ulrych, šéfredaktor COT a iCOT.cz, vidí účel cestování v tom, že lidé hledají v zahraničí to, čeho se jim nedostává doma. Ovšem logickým a jistě platným vysvětlení,

proč obyvatelé České republiky cestují, je, že po letech cestovatelského půstu už zase smějí a konečně na to i mají.

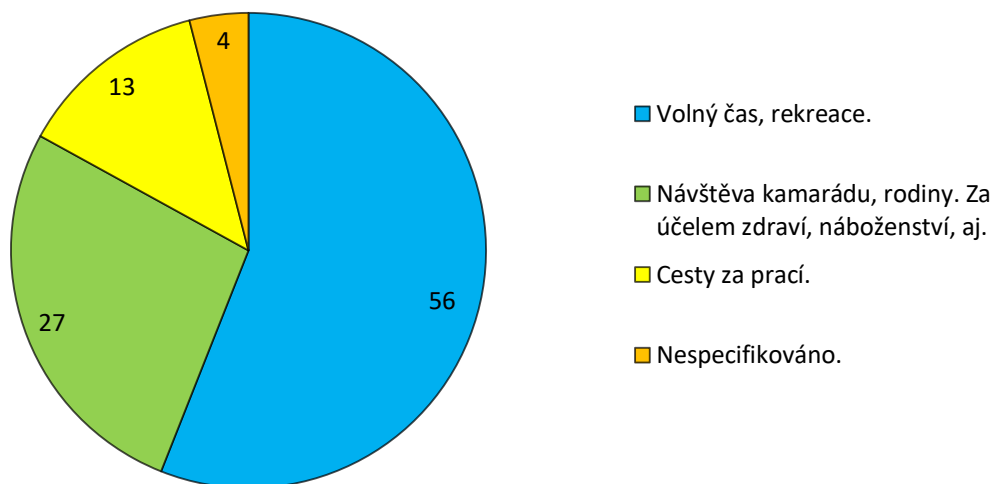
Reprezentativní výzkum z listopadu 2017 říká, že na dovolenou cestujeme hlavně proto, abychom si užili léta (93 %), dostali se víc do přírody (83 %), relaxovali a „konečně si odpočinuli“ (77 %). Cestování má být hlavně zábavné, má obohacovat život a představovat fyzický i myšlenkový pohyb, změnu a rozvoj. A přestože je třeba fyzicky i organizačně náročný, poznáváme díky němu nejen nové kraje, lidi, s větší či menší hloubkou i odlišné zvyklosti, ale také sebe samé a blízké osoby v situacích mimo stereotypní rámce běžné části roku.

Oficiální statistika při šetření v domácnostech o domácím a výjezdovém cestovním ruchu rozlišuje pouze základní důvody pro cestování. Jsou jimi dovolená, návštěva příbuzných a známých, zdravotní pobyt, nákupy, ostatní soukromé důvody a služební důvody. Většina cest spadá do kategorie dovolená, rekreace a trávení volného času, což můžeme vidět na obrázku níže (Géblová, ©2018):

Delší cesty (4 a více přenocování) rezidentů v tuzemsku a do zahraničí (v 1000 osob)						
<i>Long trips (4 and more overnights) of Czech residents in CR and abroad (thous)</i>						
rok / čtvrtletí	Počet cest		v tom dle hlavního účelu			
	celkem	do zahraničí	rekreace, dovolená a volný čas	návštěva příbuzných, známých	zdravotní pobyt	ostatní soukromý
Year / Quarter	Number of trips		By main purpose of trip			
	Total	Abroad	Holiday and leisure time	Visit of relatives - friends	Health care stay	Other private stay
	1=2+3	3	6	7	8	9
2011	11 475	4 252	8 644	2 345	340	146
2012	11 727	4 369	8 482	2 689	451	104
2013	11 282	4 193	8 572	2 289	375	.
2014	11 733	4 064	8 573	2 764	324	72
2015	11 290	4 206	8 189	2 644	381	77
2016	12 630	4 276	9 703	2 544	304	.
2017	13 023	4 928	9 755	2 782	425	.
2018	12 874	5 038	9 837	2 541	305	190

Obrázek 4 – Účel cestování (Český statistický úřad, ©akt. 2020)

Podle webu statista.com lze účel cestování dělit do čtyř skupin: rekreace a volný čas, návštěva přátel a příbuzných, cesty za prací a ostatní (Lock, ©Statista 2020):

Graf 24 – Účel cestování – údaje jsou v procentech (upraveno podle Lock, ©Statista 2020)

Lidé také cestují, aby viděli své děti nadšené a šťastné, aby snížili stres a uvolnili se, získali nové vzpomínky a zkušenosti, pro zábavu, vzrušení a dobrodružství. Chtějí vidět nebo prožít něco nového, poznat nové kouty světa, posílit vztah s rodinou a přáteli, zlepšit své postavení v životě, dozvědět se něco nového o kultuře nebo historii, pokračovat v rodinné tradici. Někteří turisté by rádi zkusili tzv. dobrovolnický výlet, gurmánské dobrodružství, tajemný nebo sabbatický výlet (Dark turismus) nebo výlet s cílem poznání dědictví předků.

V roce 2017 turisté často navštěvovali umělecká, historická a vědecká muzea, akvária, tematické parky a zoologické zahrady. Během letní dovolené turisté nejčastěji nakupují, navštěvují historické památky, věnují se plavání nebo jiným vodním sportům, chodí do přírody, parků či národních parků nebo si zaplatí okružní jízdu či plavbu. Od roku 2017 vzrostl zájem o jachting, především o katamarány. Jiným oblíbeným vodním sportem je jízda na kajaku nebo kanoistika. Oblíbené jsou také návštěvy lázní nebo kosmetických procedur. Nejnovějším trendem pak je dovolená s cílem meditací (Graft, ©2019).

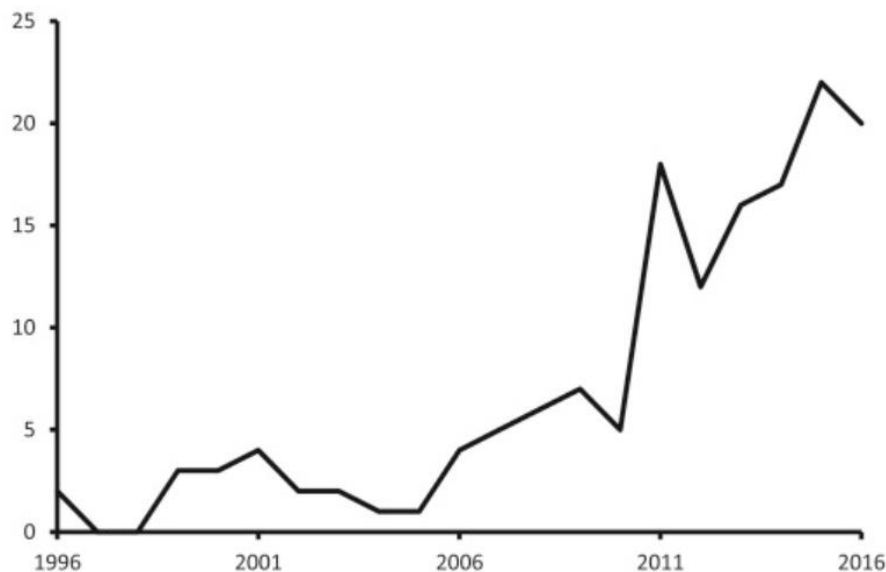
7.2 Současný stav Dark turismu

Termín Dark turismus je poměrně nový, ovšem jeho počátky jako jedné z forem cestovního ruchu spadají do dávné historie. Za kámen temné turistiky lze považovat římské koloseum, kam lidé cestovali velké vzdálenosti, aby mohli být svědky smrti. Později, v 18. století v Londýně, lidé platili peníze, aby získali dobrá místa u hromadných poprav. Teprve v roce 1996 se „temný cestovní ruch“ dostal do učeného textu, a to když ho aplikovali dva akademici v Glasgowě při pohledu na místa spojená s atentátem na Johna Fitzgeralda Kennedyho.

Na rozdíl od jiných forem cestovního ruchu, Dark turismus je provokativní a vzdělávací a často může působit jako voyeurismus.

V současné době je Dark turismus (=temná turistika) na vzestupu. Důvodů je hned několik. Jedním z nich je například nedávný hit – americký televizní seriál Černobyl pojednávající o jaderné havárii ve stejnojmenné elektrárně v Ukrajinském městě Pripjat'. Dalším důvodem je generace tzv. mileniálů (generace s rokem narození mezi 1984 – 2005), pro které se cestování do nových míst, objevování nových zážitků, vyzkoušení nových kuchyní a interakce s lidmi z různého kulturního prostředí stalo nedílnou součástí jejich životního stylu. Právě díky této generaci se Dark turismus dostává na výsluní.

Důkazem, že roste popularita temné turistiky, je například skutečnost, že památník a muzeum v Osvětimi-Birkenau nyní navštíví více než dva miliony návštěvníků ročně (v průměru téměř 5 500 denně). Dalším, velmi oblíbeným místem mezi cestovateli, je Černobyl. Oficiální údaje ukazují, že počet návštěvníků v posledních letech prudce vzrostl. Konkrétně od roku 2012 až o 350 %. Také na „vražedné pole“, v Kambodži se počet cestujících za poslední desetiletí více než ztrojnásobil. V roce 2017 jej denně navštívilo až 800 turistů. Dalším důležitým důkazem je i rostoucí počet publikovaných článků o Dark turismu, což lze vidět na obrázku – křivce níže (Sheppard, ©2019; Usbourne, ©2019):

Obrázek 5 – Počet článků o Dark turismu 1996 – 2016 (Light, ©2017)

Většinu cestovatelů vede za temnou turistikou zvědavost. Chtějí prozkoumat každý kout, zažít nepředvídaná překvapení a skvělá dobrodružství. Vydávají se za zážitky, které nikdy předtím nezažili, a to i přesto, že jejich cílová místa mohou být považována za divná a nebezpečná. Lidé, kteří se o toto cestování zajímají, považují za vzrušující a zábavné navštívit tajemná prokletá místa nebo tragická místa. Pro některé znamená návštěva takových míst připomínku některých kapitol historie (Chaturvedi, ©2018).

Mezi nejnavštěvovanější místa Dark turismu posledních let patří zejména:

1. Národní památník a muzeum 9/11 v New Yorku – pocta památce a cti 2 977 lidí zabitých při teroristických útocích 11. září 2001 a šesti lidí zabitých při bombovém útoku na Světové obchodní centrum v únoru 1993.
2. Památník a muzeum Osvětim-Birkenau v Polsku – globální symbol teroru a genocidy, kde přišlo o život 1,1 milionu mužů, žen a dětí.
3. Hirošimské muzeum míru v Japonsku – připomínka okamžiku, který navždy změnil průběh historie. Pamětní muzeum je výzvou pro celé lidstvo: „Už žádné Hirošimy“.
4. Černobyl na Ukrajině – prohlídka města a okolí, kde došlo k nejhorší jaderné havárii na světě ve dnech 25. – 26. dubna 1986 v nedalekém jaderné elektrárně Černobyl.

5. Památník genocidy Murambi v jižní Rwandě – památník, kde došlo v dubnu 1994 k masakru asi 50 000 mužů, žen a dětí milicemi Interahamwe a vojáky loajální vlády odpovědné za genocidu.
6. Federální věznice Alcatraz v San Franciscu – známý bývalý federální vězeňský ústav s maximální bezpečností. Mnoho z jeho cel zůstalo stejných jako v době, kdy bylo vězení otevřené, a nabízí tak letmý pohled na těžkosti, které museli jeho vězni snášet.
7. Zřícenina Pompejí v Itálii – připomínka vulkanické erupce na Vesuvu, která v roce 79 n. l. zničila římské město Pompeje a vzala velké množství životů. Díky velkému množství popela, který potahuje město, jsou Pompeje častým cílem turistů.
8. „Vražedné pole“ v Kambodži – nedaleko kambodžského hlavního města Phnompenhu došlo v letech 1975 až 1978 k masovému vraždění na příkaz generála Rudých Khmerů Pol Pota. Velmi krutým způsobem zde zahynulo na 17 000 mužů, žen a dětí (Madden, ©2019).

8 CHORVATSKO JAKO CÍLOVÁ DESTINACE DARK TURISMU

Na výběr Chorvatska jako cílové destinace Dark turismus mělo vliv hned několik aspektů.

Z dotazníkového šetření předně víme, že zájem mezi lidmi o Dark turismus je. Místa, která jsou historicky spojena se smrtí, přitahují. Zhruba polovina dotazovaných by ráda místa temné turistiky navštívila a zhruba jedna třetina by takovou dovolenou uvítala na místo té klasické (viz kapitola 6).

Z kapitoly výše víme (kapitola 7), že mezi českou populací každoročně vévodí Chorvatsko jako cílové místo zahraničních cest. Celkově je Chorvatsko asi 18. nejpopulárnější turistická destinace na světě, a tudíž je turismus jedním z nejdůležitějších zdrojů příjmu státu.

Posledním důvodem, který rozhodl o výběru Chorvatska jako cílové destinace, byla válečná historie této země. V 90. letech minulého století se na území Chorvatska odehrála válka o nezávislost mezi Chorvaty a chorvatskými Srby. Tato válka, která je považována za nejkrvavější konflikt v Evropě od 2. světové války, trvala 4 roky (1991 – 1995) a vyžádala si na 20 tisíc obětí. Právě místa, kde probíhaly boje, jsou magnetem pro turisty, kteří holdují Dark turismu.

Záměrem této – osmé a další – deváté kapitoly je ukázat, že Chorvatsko nemusí znamenat jen „klasickou“ dovolenou, ale dá se zde cestovat i za jinými účely.

8.1 Základní údaje o Chorvatsku

Chorvatská republika je moderní demokratický stát s ústavou z prosince 1990. Prezidentem je Zoran Milanović. Republika je rozdělena do 21 krajů neboli žup.

Chorvatská republika leží v jihovýchodní Evropě na Balkánském poloostrově na břehu a mnoha ostrovech Jaderského moře. Rozkládá se na ploše 56 594 km². Hraničí se Slovinskem, Maďarskem, Srbskem, Bosnou a Hercegovinou a Černou Horou, při mořské hranici s Itálií, Slovinskem a Černou Horou.

Chorvatsko má 4,4 miliónů obyvatel, z toho Chorvati představují více než 78 %. Velký počet Chorvatů žije mimo Chorvatskou republiku v důsledku neustálé emigrace. Předpokládá se, že jen v západní Evropě žije asi milión Chorvatů a mimo Evropu až na 3 milióny (včetně potomků). Na území Chorvatské republiky žijí dále tyto menšiny: Srbové (nejpočetnější), Bosňáci, Slovinci, Italové, Češi, Slováci a Maďaři.

Církev se v praktickém životě Chorvatů těší důležitému postavení a důvěře. Dominující náboženství Chorvatů je římsko-katolické vyznání (76,5%), které bylo vždy silným sjednocujícím prvkem chorvatského národa. Zastoupení zde má také pravoslavné náboženství, jež vyznává srbská menšina. Další menšinu tvoří muslimové a část obyvatel jsou ateisté.

Úředním jazykem je chorvatština, kterou hovoří 96 % obyvatelstva. Srbština je rozšířená zejména podél hranice se Srbskem a s Bosnou a Hercegovinou – používá ji asi 1,2 % lidí. Tyto dva jazyky se od sebe příliš neliší. Asi 3 % obyvatel Chorvatska hovoří jinými jazyky, jako je maďarština, čeština, slovenština a albánština.

Hlavním a největším městem Chorvatska je Záhřeb se 779 tisíci obyvateli. Záhřeb je hospodářským, dopravním, kulturním a vědeckým střediskem země, je národním symbolem státu.

Chorvatsko má středomořské podnebí na pobřeží a kontinentální ve vnitrozemí. Typická jsou pro něj horká a suchá léta. Nejvíce srážek spadne ke konci podzimu, minimum pak během letních měsíců. Zimy jsou zde krátké a mírné, ve vnitrozemí chladnější, s průměrnými teplotami nad bodem mrazu. Nejteplejším měsícem je červenec a srpen. Moře se může v letních měsících ohřát až na 27 °C. Na pobřeží se můžeme často setkat s několika druhy větrů. Jedním z nich je bura, suchý a prudký vítr z bulharských hor. Od Afriky vane horký vítr jugo, který přináší písek ze Sahary a může rozbouřit moře až na několik dní. Příjemně osvěžující je severozápadní mistral přinášející zpravidla hezké počasí, na rozdíl od nárazové nevery, silného západního větru doprovázeného bouřkami (*CK Mundo; Chorvatsko*).

Stručný historický přehled

V roce 229 před naším letopočtem zahájili Římané tažení proti domorodým Ilyřům usazeným blízko Splitu v Dalmácii. Císař Augustus tak rozšířil svou říši o další provincie Illyricum (Dalmácie a Bosna) a Pannonia (Chorvatsko).

V období 6. a 7. století území osídlili Slované přicházející z Bílého Chorvatska (území dnešní Ukrajiny). Usazují se v dalmatském Chorvatsku podél Jaderského moře a také v panonském Chorvatsku na severu. Od 1. poloviny 7. století začíná postupné pokřestění Chorvatů.

Na počátku 9. století se severní Chorvaté dostávají pod franskou nadvládu a dalmatští Chorvaté pod kontrolu Byzantské říše. Roku 925 dalmatský vévoda Tomislav obě skupiny sjednotil do jednoho království, které existovalo skoro 200 let.

Na konci 11. století se království rozděluje a severní Chorvaté se spojují s Uhry. Roku 1242 dochází k invazi Tatarů a území Uher i Chorvatska je zpustošeno.

Od 14. století se tlačí na Balkán Turci a severní Chorvatsko se kvůli ochraně spojuje s rakouskými Habsburky a pod jejich vlivem zůstává až do roku 1918.

V roce 1918 se Chorvatsko jako celek stává součástí Království Srbů, Chorvatů a Slovinců (od roku 1929 nazývaného Jugoslávie), které mělo centrální vládu v Bělehradě. Proti této vládě kladli silný odpor chorvatští nacionalisté nazývaní ustašovci. Po napadení Jugoslávie fašistickým Německem v roce 1941 vytvořili ustašovci tzv. Nezávislý stát Chorvatsko s fašisticko-teroristickou diktaturou, s cílem vyhladit či odsunout všechny Srby z chorvatského území. Zároveň se na území Chorvatska rozvinul protifašistický odboj v čele s maršálem Titem, a všichni protifašisticky smýšlející Chorvati se přihlásili do řad komunistů a přidali se k Srbům, kteří se chránili proti ustašovcům.

Po válce se maršál Tito stal předsedou vlády nové jugoslávské federace a zavedl státně plánovanou ekonomiku po vzoru Stalinova Sovětského svazu. Po smrti maršála Tita v roce 1980 se vzrůstající ekonomická stagnace projevila i ve vládě a v prezidentském úřadě se střídali představitelé jednotlivých republik.

V roce 1989 strach ze srbské nadvlády odstartovaly konec federace. Ve svobodných volbách v roce 1990 Chorvatská demokratická strana porazila stávající stranu komunistickou a podle nové ústavy byli Srbové v Chorvatsku prohlášeni za národní menšinu. Srbové začali požadovat autonomii a nezávislost na Chorvatsku. 25. 6. 1991 Chorvatsko vyhlásilo úplnou nezávislost a suverenitu a tím vypuká ozbrojený konflikt mezi tzv. krajinskými Srby (podporovanými bývalou Jugoslávskou lidovou armádou) a Chorvaty. Tento konflikt je často nazývaný jako Vlastenecká válka. 19. 12. 1991 ve válečném střetnutí obsadili Srbové více než třetinu chorvatského území a vyhlásili Republiku Srbská Krajina. V roce 1992 dochází k mezinárodnímu uznání samostatnosti Chorvatska. V roce 1995 probíhá vojenská likvidace Republiky Srbská Krajina a v roce 1998 dochází k získání chorvatské svrchovanosti nad celým územím Chorvatské republiky (*HedvabnaStežka.cz*, ©2015).

8.2 Bezpečnostní situace a hrozby v Chorvatsku

Bezpečnostní situace v Chorvatsku je stabilní a v současné době neexistují žádné náznaky ani viditelný potenciál pro její významnější destabilizaci, uvádí Bezpečnostní zpravodajská agentura (SOA) ve veřejné zprávě o své činnosti v roce 2018.

Válečné nepřátelství skončilo ve všech částech Chorvatska v roce 1995, avšak odminování oblastí podél bývalých konfrontačních linií bude pokračovat nejméně do roku 2023. Inkriminované oblasti jsou dobře označeny varovnými značkami v chorvatštině i mezinárodními symboly. V zájmu vlastní bezpečnosti je doporučováno nevstupovat do volné přírody mimo vyznačené cesty a do válkou zničených objektů. Pro turisty je však důležitá informace především to, že podle chorvatské policie je mořské pobřeží bezpečné, zbavené zbytků nevybuchlé munice a min.

Další nebezpečí pro turisty jsou dle statistik kapsáři a rizika dopravních nehod.

Níže můžeme vidět jednotlivé rozdělení bezpečnostních hrozeb na území Chorvatska:

Terorismus a extremismus

Hrozba terorismu v Chorvatsku je malá, avšak vzhledem k povaze moderních teroristických hrozeb, členství Chorvatska v NATO a orientaci k západnímu demokratickému hodnotovému systému a jeho rozvinutému odvětví cestovního ruchu a zviditelnění v globálních médiích, existuje potenciální riziko teroristických hrozeb. Hrozba islámského terorismu je mírná, protože podle odhadů žije na území Chorvatska pouze několik desítek jednotlivců, kteří se drží radikální interpretace islámu. Existuje však hrozba vycházející ze zhruba 250 džihádistů, kteří žijí v sousedních zemích.

Levicové a pravicové extremistické skupiny, obvykle ve skupinách sportovních fanoušků, budou pravděpodobně představovat větší riziko úmrtí a zranění. SOA však poznamenává, že žádný extremismus, bez ohledu na jeho ideologické, náboženské nebo etnické důvody, nemá v Chorvatsku širší podporu veřejnosti, významný počet následovníků nebo významný motivační potenciál. Členové extremistických skupin tudíž mají velmi malý potenciál způsobovat násilí, incidenty nebo rozsáhlé konflikty a jejich aktivity nepředstavují závažnější hrozbu pro národní bezpečnost. Ovšem rostoucí přistěhovalecké trendy v Evropě by ve střednědobém horizontu mohly vést k posílení těchto skupin v Chorvatsku.

Kybernetické útoky

SOA poznamenává, že Chorvatsko bylo v posledních letech cílem řady počítačových útoků, a varuje, že vzhledem k předsednictví země EU v roce 2020 existuje zvýšené riziko počítačových útoků na informační a komunikační systémy státních institucí. SOA se proto ve spolupráci s dalšími příslušnými agenturami snaží posílit schopnost obrany proti takovým hrozbám.

Zločin

Chorvatsko se obecně těší relativně vysoké úrovni veřejné bezpečnosti, vyjma válečných bezpečnostních situací a návratu menšin. Toto vnímání veřejné bezpečnosti však bylo v roce 2008 částečně otřeseno výraznými atentáty údajně spojenými s organizovaným zločinem. Násilí je obvykle zaměřeno na soupeřící skupiny nebo obchodníky, novináře nebo právníky zabývající se protikorupčními aktivitami, přičemž incidenty se obvykle soustředí v Záhřebu a velkých přístavních městech. Obchodování s drogami zůstává vážným problémem, jelikož Chorvatsko leží podél hlavní tranzitní trasy mezi Středním východem a západní Evropou. Chorvatská protikorupční agentura každoročně zaznamenává významné úspěchy v boji proti finanční trestné činnosti.

Bezpečnostní zpravodajská agentura také podává zprávy o pokusech zločineckých skupin ze sousedních zemí ve spolupráci s místními zločineckými skupinami a jednotlivci o pašování narkotik, nelegálních migrantů a vysoce ziskových statků.

Válečná rizika

Navzdory několika hraničním sporům se sousedními státy – zejména pokud jde o námořní hranice se Slovinskem, Bosnou, Černou Horou a Srbskem – jsou nyní válečná rizika zmírněna členstvím Chorvatska v EU od července 2013 a členstvím v NATO od dubna 2009. Další zmírňující válečná rizika jsou společná vojenská cvičení prováděná zeměmi západního Balkánu.

Sociální stabilita

V ročním výhledu existuje mírné riziko protestů, např. proti škrtům ve veřejných výdajích, privatizaci a restrukturalizaci loděnic. I když je nepravděpodobné, že by eskalovaly a zahrnovaly násilí velkého rozsahu. Incidence bojů mezi migranty a policií na hraničních přechodech Bosny pravděpodobně zůstanou v ročním výhledu mírné. Protesty a nepokoje jsou také pravděpodobné před, během a po fotbalových utkáních.

Zdravotní rizika

Co se týče zdravotních rizik, patří Chorvatsko mezi méně nebezpečné státy. Pro vstup do země není třeba žádných očkování. Ovšem vzhledem k současné situaci související s rizikem koronaviru, se i Chorvatsko (jako ostatní země, kde propukl tento virus) stává zemí nebezpečnou.

Pro turisty je doporučováno, aby si zjistili, zda jejich všechna běžná očkování jsou aktuální. Dále je doporučováno podstoupit očkování proti Hepatitidě typu A. WHO doporučuje, aby byla vakcína začleněna do národních rutinních imunizačních plánů pro děti ve věku jednoho roku nebo starší. V poslední řadě je doporučována vakcína proti Hepatitidě typu B a vzteklině.

Přírodní rizika

Země je v zimních měsících často postižena obtížnými podmínkami způsobenými nízkými teplotami a sněžením. Místní úřady jsou obvykle špatně vybaveny k řešení zimních bouří.

Chorvatsko se nachází v aktivní seismické zóně. V roce 1996 zasáhlo v regionu Dubrovnik zemětřesení o velikosti 6 stupňů RichtEROVY škály, což mělo za následek mírné strukturální poškození a několik obětí. Od té doby došlo k četným drobným chvěním, které vedly pouze k malému poškození (*Garda world*, ©2020; *MZV*, ©akt. 2019; *Total croatia news*, ©2019)

Zjednodušeně lze tedy říci, že na turisty cestující na území Chorvatska mohou působit tato rizika:

- Intersociální – nebezpečí světové války, riziko ekonomické nestability, kdy vlivem koronaviru může dojít k narušení pohybu služeb, finančních toků, zboží, pracovních sil. Také může dojít k dlouhodobé regulaci vstupu na území.
- Přírodně-sociální – problém racionálního využívání přírodních zdrojů, potravinových zdrojů a výživy, problém demografický, přírodní katastrofy.
- Antroposociální – zdravotní a bezpečnostní rizika.

8.3 Místa dark turismu

Chorvatsko je význačnou turistickou destinací Jadranu a z ekonomického hlediska je skutečně velmi závislá na cestovním ruchu. Jedním z nejvýznamnějších problémů je regionální nerovnováha: cestovní ruch je nejvíce rozvinutý hlavně v pobřežních oblastech, zatímco

pevninské Chorvatsko je opomíjeno. Kromě toho byly některé oblasti během války v 90. letech silně zasaženy, což je další příčina nerovnováhy v cestovním ruchu.

Ale právě válka v 90. letech po sobě zanechala cílová místa a lokality válečného turismu. Válečný cestovní ruch je zvláštní formou temného cestovního ruchu a zahrnuje navštěvování válečných pomníků a válečných muzeí, bojišť a rekonstrukcí bitev. Mezi taková místa v Chorvatsku se řadí úsek mezi městy Karlovac a Split a válkou zničené objekty. Nejvýznamnější a neznámější jsou města Dubrovník a Vukovar. Tyto válečné památky mají být připomínkou bojů za nezávislost Chorvatska a tichou poctou obětí války a jejich utrpení (Šuligoj, ©2017).

Dubrovník

V roce 1991 došlo k odstřelování jedné z nejoblíbenějších destinací na jižním pobřeží Chorvatska – města Dubrovníku. Město bylo napadeno z východní Hercegoviny a z Černé hory. Na rozdíl od Vukovaru, Dubrovník byl po válce kompletně zrekonstruován.

Stará část města je od roku 1979 zapsána na seznamu světového dědictví UNESCO, a to díky městským hradbám a své typické architektuře – bílé domy s oranžovými střechami. I když bylo město pod ochranou UNESCO, bylo roku 1991 napadeno z moře, ze vzduchu i z hor kolem Dubrovníku. Město Dubrovník, spousta jeho kulturních pamětihodností a jeho okolí bylo zničeno. Poté, co skončila v Dubrovníku válka, musela být většina města opravena. V současné době lze podle barvy střech rozeznat původní domy – barva písčité země od těch nových – zářivá oranžová (Ploner, ©2016; Procházková, ©2018).

Významná místa válečného (temného) cestovního ruchu v Dubrovníku:

- Městské hradby – při procházce kolem velkolepých městských hradeb, které jsou světovým unikátem, se naskytne nejen krásný výhled na staré město a třpytící se Jaderské moře, ale také zde lze vidět následky válečného ostřelování z roku 1990.
- Františkánský klášter a muzeum – za kamennými zdmi tohoto objektu se skrývá nejen nádherný klášter ze 14. století, který je považován za nejkrásnější pozdně románskou stavbu celé Dalmácie, ale také historická lékárna a malé muzeum se sbírkou relikvií a liturgických předmětů. Mimo jiné jsou zde uloženy dělostřelecké pozůstatky, které poničily zdi kláštera během války v roce 1990.
- Palác Sponza – jde o nádherný palác ze 16. století, který je směsí gotického a renesančního stylu. Dnes zde sídlí Státní archiv, v jehož sbírkách se ukrývají rukopisy s nevyčísitelnou hodnotou, které jsou staré téměř 1000 let. Hned u vchodu můžete

najít pamětní síň obránců Dubrovníku, kde jsou vystaveny fotografie mladých mužů, kteří zahynuli v letech 1991 – 1995.

- Muzeum války na vrchu Srdj – pevnost Imperial, která stojí na vrcholku kopce Srdj ve výšce 415 metrů, se začala stavět nad Dubrovnikem za Napoleonova panství, ale dokončili ji až Rakušané. Svoji obrannou úlohu však pevnost nejvýznamněji sehrála za vlastenecké války v letech 1991 až 1992 a utrpěla tak značné škody. V roce 2008 byla ve sklepení stále zdevastovaného objektu otevřena výstava "Dubrovnik ve vlastenecké válce 1991 – 1995". Tato sbírka je v současné době základem sbírek muzea, které sídlí ve dvou patrech pevnosti a jehož stavba byla dokončena v roce 2016 (*Chorvatsko*; Sudová, ©2016).

Vukovar

Bezprostředně po červnovém vyhlášení nezávislosti země v roce 1991 se vystupňovaly šarvátky mezi improvizovanými chorvatským formacemi a místními Srby, jejichž zájmy také bránila armáda zbytkové Jugoslávie a množství pochybných polovojenských jednotek. Nejintenzivnější srážky vzplály v etnicky smíšené východní Slavonii, kde také vygradovaly do válečného konfliktu. Epicentrem bojů se stalo právě město Vukovar.

Podstatně slabší a hůře vyzbrojené chorvatské jednotky byly během těžkých bojů obklíčeny a zatlačeny dovnitř města. Většině srbského obyvatelstva se podařilo uprchnout, Chorvaté naopak zůstali uzavřeni liniemi fronty. Několikanásobná početní a technická přesila Jugoslávské lidové armády učinila své, od konce srpna byl Vukovar vystaven nepřetržité palbě, bombardování a odstřelování těžkými zbraněmi. Pád Vukovaru nastal 18. 11. 1991. Zbídačení civilisté po téměř třech měsících živoření ve sklepeních postupně opustili ruiny města a do jeho zničených ulic pak ze sousedního Srbska vtrhly kriminální bandy, které vyrabovaly vše, co se dalo trochu zpeněžit. Dobytí Vukovaru se považuje za faktický začátek války na území bývalé Jugoslávie. Celkový počet obětí bitvy o Vukovar se odhaduje na 4 000. Chorvatská správa tu byla plně obnovena teprve v roce 1998, tedy tři roky po skončení války.

Nedlouho po bitvě o Vukovar se odehrál v noci z 20. na 21. listopadu 1991 masakr na farmě Ovčara nedaleko Vukovaru. Ranění vojáci z poražené chorvatské armády a civilisté se v tu dobu nacházeli v budově místní nemocnice a podle dohody, uzavřené mezi chorvatským a jugoslávským politickým vedením, měli být z oblasti evakuováni. Evakuaci osob z vukovarské nemocnice nicméně neprovedla Jugoslávská lidová armáda, ale příslušníci

srbských paravojenských jednotek. Ti odvezli několik set osob nikoliv na území pod kontrolou chorvatské armády, nýbrž na prasečí farmu Ovčara, nacházející se asi 5 km jihovýchodně od města. Tato farma byla v říjnu 1991 přeměněna v zajatecký tábor, kam byli umisťováni chorvatští zajatci. Mnozí z civilistů evakuovaných z nemocnice byli nejprve zbiti, později vyvedeni ven a spolu s příslušníky poražené chorvatské armády zastřeleni a naházeni do hromadných hrobů. Zavražděno bylo cca 250 až 260 osob. 26. prosince 1991 byl zajatecký tábor Ovčara uzavřen.

Fyzická devastace Vukovaru byla po válce mnohem větší než v Dubrovniku, a proto při návštěvě města a jeho okolí lze i v současné době pozorovat určité znaky, které po sobě válka zanechala. Vukovar se tak stal chorvatským mýtickým místem, kde si návštěvníci mohou prohlédnout účinky a pozůstatky války, ale také zde mohou cítit utrpení chorvatského lidu a dozvědět se příběh vzniku samostatného Chorvatska. Na rozdíl od Dubrovníku nebyl Vukovar nikdy příliš oblíbenou turistickou destinací, zdá se však, že jeho symbolický stav přiláká rok od roku více návštěvníků.

Centrum Vukovaru stále osciluje mezi třemi rozdílnými tvářemi, které se zde navzájem ostře dotýkají a prolínají. Část hlavní ulice zdobí pestré omítky klasicistních domů s malebným podloubím. Naopak sousední soubor historických bloků, kde zrovna vrcholí obnova, zase připomíná jedno velké staveniště. A vedlejší průčelí kdysi výstavních budov opětovně vracejí návštěvníka do autentické náruče opuštěné válečné zóny: pořád jsou rozstřílená napadřt' a s fasádami kropenatými od kulek.

Přestože hlavním mementem války stále zůstává napůl zničené město, uvnitř něj a v jeho přilehlém okolí byla vybudována řada památníků, které se vztahují k tragickým válečným událostem. Nejuceleněji je pojatý vzpomínkový komplex situovaný do areálu kasáren na jižní periférii. Dobové fotografie den po dni dokumentují utrpení Vukovaru a život v obklíčeném centru až do konečného zhroucení tamní obrany. Další památníky ve městě Vukovar a jeho okolí:

- pamětní dům farmy „Ovčara“;
- pamětní komplex odkazující na masový hrob obětí občanské války na farmě „Ovčara“;
- pamětní hřbitov obětí občanské války;
- hangár „Veleprometa“;
- vukovarská všeobecná nemocnice a její prostory věnované občanské válce;

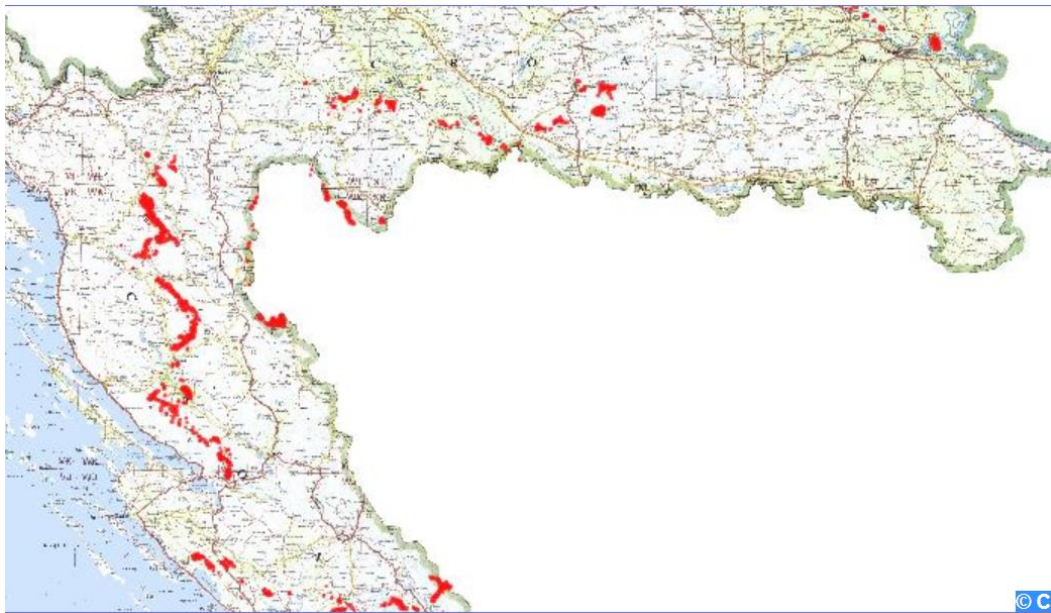
- vukovarská vodárenská věž;
- kříž na břehu řeky Dunaj;
- „Trpinjska cesta“ symbolizující hrdinské úsilí;
- vojenský dům „Lužac“ (Hloušek, ©2012; Slivková a Bucher, ©2016; Šuligoj, ©2017)

Další památkou v Chorvatsku po válce v 90. letech jsou zaminovaná území. V současné době je v Chorvatsku stále přes 30 000 min a další tisíce kusů nevybuchlé munice. Minová pole ještě dnes zabírají 351 km² mimo jiné v oblastech měst Zadar, Split nebo Šibenik a poznáte je podle výrazných varovných značek. Podle úmluvy z roku 1999 mělo Chorvatsko odstranit všechny miny do konce roku 2019. Jenže se to se ukazuje jako zcela nereálné. Od konce války, kdy se začaly miny odklízet, už při této práci zemřelo 63 lidí. Mnohem horší je to s vojáky a civilisty – od začátku války v roce 1991 miny zabily 509 lidí a 1466 jich zranily. Většinou jde o ztrátu jedné nebo obou nohou, případně ruky. Míny jsou totiž konstruovány právě tak, aby svou oběť jen těžce zranily (Prima Zoom, ©2019).

Na obrázcích níže je podrobná mapa Chorvatska a následně mapa zobrazující minové oblasti v Chorvatsku:

Obrázek 6 – Podrobná mapa Chorvatska (Google obrázky)

Obrázek 7 – Minové oblasti v Chorvatsku (HCR)

Kromě války v 90. letech Chorvatsko silně zasáhly, stejně jako většinu států světa, dvě největší války v historii lidstva – 1. a 2. světová válka. Právě druhá světová válka velkou měrou přispěla k dnešním cílům Dark turismu. Bývalý koncentrační tábor Jasenovac není ve střední Evropě příliš známý, ovšem zvěrstvy, která se tu děly, ho můžeme přirovnat k Osvětimi coby vyhlazovacímu táboru.

2. světová válka se v Chorvatsku nesla v duchu brutálních masakrů Srbů. Roku 1941, když se Chorvatsko stalo nezávislým státem a připojilo se k Ose, byl v zábřežských novinách otištěn rozkaz, aby všichni Srbové město do 24 hodin opustili (pod pohrůzkou zastřelení). Tento rozkaz Ante Paveliče, hlavy Nezávislého státu Chorvatska, byl pouze předehrou k masakru Srbů. Více než 6 000 000 bezbranných Srbů, kteří žili na území Chorvatska, zemřelo a dalších půl miliónu jich bylo bez peněz vyhnáno ze svých domovů, aby cestou umírali hladem. Masakry prováděly tři hlavní skupiny chorvatských sil: Ustašovci, Domovská obrana a řádná armáda (DAVID, ©2012).

Právě Ustašovci, fašistické hnutí hlásící ke katolické víře, ovládali koncentrační tábor Jasenovac. Ten se nacházel na hranici s Bosnou a Hercegovinou, v malé a nenápadné obci Jasenovac. I přes to, že byl tábor označován jako koncentrační, rozhodně nešlo jen o koncentraci židů a dalších nepohodlných osob. Primárním cílem tábora oficiálně nebylo likvidovat, ale způsob, jakým se tu zacházelo s vězni, likvidační byl. Jasenovac tvořilo původně

sedm lágrů, dva z nich byly ale v provozu jen krátce, do podzimu 1941. Největší částí byl tábor III, kde byl pracovní tábor s elektrárnou a cihelnou, ve které byly vězni často uplavlání za živa. Byl určen pro židy a komunisty a jeho součástí byl dětský koncentrační tábor, kterým prošlo na 5 000 dětí. Nejtěžší práci tu však odváděli cikáni, kteří tu měli samostatný pracovní úsek. Tábor IV známý pod názvem Kožara byl menší a byli tu jen židé. Jen horko těžko se dá přirovnat ke koncentráku, spíš k vyhlazovacímu táboru. Tábor V Ciganski byl pro cikány, jak už jeho název napovídá. Fungoval v letech 1942 – 1945 a jeho nechvalně známou součástí je „dům kvílení“, kde byli vězni mučeni a zabíjeni. Tábor VI byl ženský a nacházel se asi 10 kilometrů od Jasenovace v obci Mlaka. Tady a ještě v obci Jablanac (obě byly čistě srbské) byl pracovní tábor, v němž zahynulo asi 45 000 žen. A nakonec tábor VII. Ten byl ve vesnici Donja Gradina a v jeho blízkosti bylo místo určené speciálně k likvidaci vězňů, z nichž většina byli Srbové. Masových hrobů se tu našlo 105 a zabili tu i 200 lidí denně. Celkem v lágrech zahynulo odhadem 700 000 osob, ale spekuluje se i 1,4 miliónu osob (MALÁ Petra, ©2020).

9 ZÁJEZD DO CHORVATSKA FORMOU DARK TURISMU

Poslední kapitola praktické části je tvořena programovým balíčkem – zájezdem pro užší skupinu osob do chorvatských měst Dubrovniku a Vukovaru. Nejvhodnějšími termíny pro uskutečnění takového poznávacího výletu je jaro a léto, a to z několika důvodů. Vzhledem k tomu, že je Chorvatsko typické pro svou letní dovolenou, je třeba vybírat termíny tak, aby nebylo v cílových místech přelidněno. Také počasí je na jaro a na podzim vhodnější pro turistiku než je tomu v létě. Trvání pobytu je plánováno na pět dní.

I přes rostoucí zájem o Dark turismus, je tento pobyt určen pouze pro osm osob. Vzhledem k tomuto malému počtu cestujících, postačí jako dopravní prostředek minibus nebo devíti-místná dodávka. Dopravní prostředek se vypůjčí od společnosti SP-Půjčovna, která mimo minibusy nabízí i půjčení osobních automobilů, střešních boxů a dalšího vybavení. Řidičem a zároveň průvodcem bude přímo zřizovatel pobytu nebo jím pověřená osoba – přičemž podmínkou pro výkon takové činnosti touto osobou je čistý trestní rejstřík, řidičský průkaz, znalost anglického jazyka, všechna potřebná školení včetně základního zdravotního kurzu a samozřejmě povědomí o cílové destinaci.

9.1 Program a harmonogram zájezdu

Z výše zmíněného víme, že zájezd je plánován na pět dní, přičemž **1. den** zahrnuje pouze část cesty ze Zlína do Dubrovniku.

2. den mezi 9. a 10. hodinou je plánován příjezd do města Dubrovnik. V rámci snídaně je pro cestující během cesty zajištěno občerstvení. V Dubrovniku, pod vrchem Srdj bude rozchod a případný oběd jednotlivých turistů. Ve 14.00 se vydáme po turistické stezce na vrchol kopce Srdj. Zde se uskuteční návštěva Muzea války. Ve večerních hodinách je plánován přejezd k místu ubytování. Zde se cestující ubytují a následně mohou jít na večeři, či jinak využít volný čas.

3. den mezi osmou a devátou hodinou bude v místě ubytování přichystána pro turisty snídaně. Pak se společně vydáme na prohlídku paláce Sponza a Františkánského kláštera a muzea. V poledne bude vyhrazen čas pro oběd. Na druhou hodinu je naplánována návštěva městských hradeb. Zbytek večera bude vyhrazen pro večeři a osobní volno.

4. den ve čtyři hodiny ráno bude odjezd z místa ubytování do města Vukovaru. Snídaně bude zajištěna formou svačiny (zprostředkována provozovateli ubytování). V rozmezí od

12.30 do 14.00 je plánován příjezd do Vukovaru a také vyhrazen čas pro oběd. Od 15. hodiny je naplánována prohlídka města, vojenského domu Lužac a památníků občanské války (všeobecné nemocnice, komplexu kasáren, pamětního hřbitova). Také se vydáme na procházku okolo řeky Dunaj po „Trpinjské“ cestě, kde budou k vidění vodárenské věže a kříž na břehu řeky. Po 18. hodině proběhne ubytování a večere.

5. den mezi 8. a 9. hodinou bude přichystána snídaně. Pak bude vyhrazen čas pro osobní potřebu a oběd. V jednu hodinu odpoledne proběhne návštěva farmy Ovčara a jeho okolí. Odjezd od farmy Ovčara je naplánován na 17.00, přičemž příjezd do Zlína by měl být okolo jedné hodiny ranní.

Tabulka 2 – Harmonogram zájezdu

Den	Čas	Program
1. den	20.00	Odjezd z parkoviště vedle Velkého kina ve Zlíně.
2. den	9.00 – 10.00	Příjezd do Dubrovniku.
	10.00 – 13.00	Rozhod a oběd.
	14.00 – 17.00	Návštěva muzea války na vrchu Srjd.
	18.00	Ubytování, večere, volný program.
3. den	8.00 – 9.00	Snídaně.
	9.30 – 12.30	Návštěva Paláce Sponza a Františkánského kláštera a muzea.
	12.30 – 13.30	Oběd.
	14.00 – 17.00	Návštěva Městských hradeb.
	17.30	Volný program, večere.
4. den	4.00	Odjezd z Dubrovniku do Vukovaru.
	12.30 – 14.00	Příjezd do Vukovaru, oběd.
	15.00	Prohlídka města, vzpomínkového komplexu v areálu kasáren, prostor vukovarské všeobecné nemocnice věnované ob-

		čanské válce, kříže na břehu řeky, pamětního hřbitovu, atd.
	18.00	Ubytování a večeře.
5. den	8.00 – 9.00	Snídaně.
	9.00 – 13.00	Volný program, oběd.
	13.00	Návštěva farmy Ovčara.
	17.00	Odjezd z Vukovaru do Zlína.
	0.00 – 1.00	Příjezd do Zlína na místo odjezdu.

Zdroj: vlastní

9.2 Finanční náklady

Zájezd je určen pro osm turistů a jednoho řidiče / průvodce. Cena pobytu zahrnuje ubytování včetně snídaně, vstupné do jednotlivých navštívených míst, dopravu včetně poplatků (kromě poplatků za mýtné na chorvatských dálnicích), náklady na řidiče / průvodce a ostatní poplatky. V ceně není pojištění a další stravování jednotlivých cestovatelů. Vratná kauce za půjčení automobilu bude jednotlivým turistům vrácena na konci pobytu.

Celková cena pobytu činí 10 036 Kč, přičemž 4 325 Kč je za ubytování se snídaní, 934 Kč jsou náklady za vstupné, 2 460 Kč je za dopravu a s ní spojené náklady, 2 067 Kč jsou náklady za řidiče / průvodce a 250 Kč za ostatní poplatky. Na závěr pobytu bude turistům vrácena poměrná část z kauce za minibus – 625 Kč.

Ubytování včetně snídaně

Dubrovnik – apartmány v hotelu Kamara Dubrovnik by Irundo – **1 625 Kč / osobu a noc.**

Vukovar – pokoje v Domestic House Lola – **1 075 Kč / osobu a noc.**

Celkem: $1\,625 \times 2 + 1\,075 = 4\,325$ **Kč / osobu.**

Vstupné

Dubrovnik:

- Muzeum války na vrchu Srdj – 30 HRK/ osobu = **108 Kč / osobu.**
- Palác Sponza – zdarma.

- Františkánský klášter a muzeum – 30 HRK / osobu = **108 Kč / osobu.**
- Městské hradby – 200 HRK / osobu = **718 Kč /osobu.**
- (kurz: 1 HRK = 3,59 CZK).

Vukovar: vstupné zdarma.

Celkem: $108+108+718=934$ Kč / osobu.

Doprava a s ní spojené náklady

1. Zapůjčení devítimístního minibusu

Firma SP-Půjčovna – **1 200 Kč / den**, přičemž v ceně je 300 km jako denní limit. Při překročení limitu, je počítáno 2,90 Kč / km. Při převzetí má auto plnou nádrž (ve stejném stavu se musí auto vrátit).

Vratná kauce na minibus – **5 000 Kč.**

Počet najetých kilometrů: 2 263.

$300 \times 5 = 1500$, tudíž 763 km je nad denní limit $\Rightarrow 763 \times 2,90 = 2\ 213$ Kč.

Tabulka 3 – Seznam ujetých kilometrů

Den	Místo odjezdu	Místo příjezdu	Čas odjezdu	Čas příjezdu	Jednotlivé km	Celkové km
1. den	Zlín	Dubrovník	20.00	10.00	1 175	1 175
2. den	Přejíždění po Dubrovniku během dne.				15	1 190
4. den	Dubrovník	Vukovar	4.00	13.00	469	1 659
5. den	Vukovar	Farma Ovčara	13.00	13.10	15	1 674
5. den	Farma Ovčara	Zlín	17.00	1.00	589	2 263

Zdroj: vlastní

2. Pohonné hmoty

Průměrná spotřeba automobilu: 7,6 l / 100 km.

Současná průměrná cena nafty v ČR: 25 Kč / l.

Současná cena nafty v Chorvatsku: 28,76 Kč / l (podle aktuálního kurzu).

Současná cena nafty v Maďarsku: 25,26 Kč / l (podle aktuálního kurzu: 1 HUF=0,076290 CZK).

Počet najetých kilometrů: 2 263.

Obsah nádrže: 80 l.

Na 100 km je spotřeba 7,6 l, tudíž na 2 263 km je spotřeba 172 l.

Jestliže na jednu nádrž auto ujede 80 l, lze ujet až 1 052 km, tudíž první načepování pohonných hmot proběhne v Chorvatsku => $80 \times 28,76 = 2\,300$ Kč.

Další čepování nafty proběhne v Maďarsku => $80 \times 25,26 = 2\,020,8$ Kč.

Poslední nabírání nafty je plánováno před předáním, kdy do plné nádrže chybí 12 l => $12 \times 25 = 300$ Kč.

3. Dálniční známky

Dálniční známka ČR – **310 Kč** (desetidenní).

Dálniční známka Rakousko – **240 Kč** (desetidenní).

Dálniční známka Slovinsko – **760 Kč** (týdenní).

Dálniční známka Slovensko – **260 Kč** (desetidenní).

Dálniční známka Maďarsko – **270 Kč** (desetidenní).

Celkem: $1\,200 \times 5 + 5\,000 + 2\,213 + 2\,300 + 2\,021 + 300 + 310 + 240 + 760 + 260 + 270 = 19\,674$ Kč.

Celkem: **2 460 Kč / osobu.**

Náklady na řidiče / průvodce

Doprava, ubytování se snídaní a ostatní poplatky pro řidiče / průvodce jsou již započítány v ceně za dopravu, ubytování a ostatní poplatky pro jednotlivé turisty.

Vstupné: 934 Kč => **117 Kč / osobu.**

Náklady za práci a čas – celkem: 4 dny a 8 hodin; taxa: 150 / h => $150 \times 104 = 15\,600$ Kč => **1 950 Kč / osobu.**

Celkem: $117 + 1\,950 = 2\,067$ Kč.

Ostatní poplatky

Občerstvení na cestu: 200 Kč / osobu.

Parkovné Dubrovnik: 50 Kč /osobu.

Celkem: $200+50=250$ Kč /osobu.

9.3 Bezpečnostní aspekty pobytu a s tím související zásady ochrany obyvatelstva

Z kapitoly 8.2 výše víme, že bezpečnostní situace v Chorvatsku je stabilní a v současné době neexistují žádné náznaky ani viditelný potenciál pro její významnější destabilizaci. Avšak i přes to, že cestujeme do bezpečné země, jako je Chorvatsko, je třeba mít povědomí o místních hrozbách a rizicích a připravit se na ně. Základem každého cestování do zahraničí je sjednat si vhodné pojištění. Dále bychom měli znát důležitá telefonní čísla, především na důležité instituce (např. na Velvyslanectví České republiky) a na místní integrovaný systém a také vždy sledovat místní dění prostřednictvím informačních zdrojů. V poslední řadě je důležité, aby průvodce / řidič zájezdu měl aktuální a dostatečné školení první pomoci.

Největší hrozbou současnosti je nakažení se nemocí Covid-19. Ačkoliv je v současné době (květen 2020) zakázáno cestovat, právě s Chorvatskem se jedná o otevření hranic pro turisty. Podmínkou pro takové cestování by bylo nejspíš potvrzení o bezinfekčnosti nebo negativní test na Covid-19 a následná dvoutýdenní karanténa – o tom se stále jedná. V tomto případě jsou samozřejmostí preventivní opatření:

- V případě nevolnosti, je samozřejmostí zrušit pobyt a zůstat doma. Následně podle příznaků vyhodnotit, zda je třeba kontaktovat lékaře a následně navštívit odběrové místo.
- Při kašli je třeba si zakrývat ústa a nos kapesníkem. Je vhodné používat jednorázové kapesníky.
- V přítomnosti více osob je nutné mít zakrytý nos a ústa rouškou (popřípadě jiným způsobem).
- Je třeba dodržovat hygienická opatření – desinfekce a časté umývání rukou.
- Je důležité vyhýbat se místům s velkou koncentrací osob a neshlukovat se.

Riziko světové války, terorismu, extremismu, organizovaného zločinu, masové migrace a sociální a ekonomické nestability samozřejmě hrozí i v Chorvatsku. Avšak před těmito hrozbami zajišťují bezpečnost nejvyšší orgány státu a z pohledu jednotlivce nelze přijmout žádná preventivní opatření.

Vzhledem k tomu, že cílovými body našeho zájezdu jsou místa válečných bojů 90. let 20. století, jsou pro turisty rizikem minové oblasti a objekty. I přes to, že odminování na území státu stále probíhá a navíc jsou tyto inkriminované oblasti dobře značeny, je v zájmu vlastní bezpečnosti jednotlivých turistů nevstupovat mimo vyznačené cesty a dbát pokynů průvodce. Novinkou v zajištění bezpečnosti před vstupem do zaminovaných oblastí je aplikace MINE.info-HR. Ta vizuálně i zvukově upozorňuje, že se blížíte k minovému poli a v případě, že se ocitnete v ohrožení, můžete jedním tlačítkem přivolat pomoc. Součástí aplikace je i vyobrazení nejčastějších typů min, na které můžete narazit. Pokud narazíte na podezřelý předmět, můžete jej pomocí aplikace vyfotit a ihned odeslat k identifikaci (Prima Zoom, ©2019). Na škodu také není, když průvodce zájezdu má alespoň minimální povědomí o zásadách dekontaminace.

Velmi významnými z hlediska bezpečnosti jsou pro turisty rizika přírodní. A to především proto, že jejich vznik a dopad lze velmi špatně předvídat. Připravit se na přírodní hrozby bohužel nejde. Jediná obecně platná zásada prevence je sledovat počasí a zprávy při pobytu. I přes to, že je v Chorvatsku poměrně stabilní počasí, existuje pravděpodobnost živelné pohromy. V historii to byly především sněhové bouře, na které nejsou v Chorvatsku příliš dobře vybavení a také zemětřesení, jelikož se země nachází v aktivní seismické zóně. Poslední zemětřesení se na území Chorvatska událo 22. 3. 2020. Zemětřesení mělo na svědomí 17 zraněných a desítky poškozených nebo zcela zničených budov. V epicentru vzdáleném devět kilometrů od Záhřebu byla naměřena síla 5,3 stupně Richterovy škály. Otřesy trvaly deset vteřin a byly nejsilnější za posledních sto čtyřicet let (ČT24, ©2020).

Turistům také hrozí rizika antroposociální – zdravotní a bezpečnostní rizika. Po zdravotní stránce patří Chorvatsko mezi méně nebezpečné státy, tudíž je srovnatelná s Českou republikou. Ačkoliv pro vstup do země není třeba žádných očkování, je doporučováno absolvovat alespoň očkování proti hepatitidě typu A. Z bezpečnostních rizik je dle statistik pravděpodobné okradení kapsáři či účast na dopravní nehodě. V těchto situacích se jako preventivní opatření oplatí vyhnout se velké koncentraci lidí a mít se na pozoru.

10 ANALÝZA PROJEKTOVÝCH RIZIK - RIPRAN

V metodě RIPRAN je základ analýzy rizik složen z následujících procesů:

- Identifikace nebezpečí projektu;
- Kvantifikace rizik projektu;
- Reakce na rizika projektu.

1. Identifikace nebezpečí

Identifikace nebezpečí je prvním krokem, který provádí tým pro řízení rizik, a to sestavením výstupního seznamu rizik a možných scénářů nebezpečí.

Vstupy tvoří:

- popis projektu,
- významná data o uplynulých projektech,
- odhad potenciálních vnějších vlivů,
- odhad potenciálních vnitřních vlivů.

Výstupem pro identifikaci nebezpečí se stává seznam dvojic HROZBA – SCÉNÁŘ.

V této metodě se hledá odpověď na otázku:

- Co se může přihodit nepříznivého, když...? Tedy hledáme k HROZBĚ možný SCÉNÁŘ nebo
- Co může být příčinou, že nastalo v projektu to a to nepříznivého? Zde hledáme k určitému SCÉNÁŘI danou HROZBU.

Je nutné si uvědomit, že ke každé hrozbě musejí být přiřazeny všechny významné scénáře a naopak ke všem důležitým scénářům jsou přiřazeny všechny možné hrozby.

2. Kvantifikace rizik

V druhém kroku se provádí kvantifikace rizik. Tabulka, která vznikla pro identifikaci rizik, se rozšíří o pravděpodobnost výskytu nebezpečí, hodnotu negativního dopadu a o výslednou hodnotu rizika. Vstupy pro ohodnocení rizik jsou seznam dvojic hrozba – scénář, který byl vytvořen v předešlé fázi a statistická data z předešlých projektů. Musíme si určit, zda budeme stanovovat přesné hodnoty pravděpodobnosti a ztráty, nebo použijeme klasifikační stupnici. Při výběru stupnice je nutné se dohodnout na její podobě (velmi vysoké – vysoké

- střední – nízké – velmi nízké). Následuje doplnění dvojic o hodnotu pravděpodobnosti, dopadu a hodnotu rizika.

Po vyhodnocení vybíráme takové případy, které budeme dále analyzovat nebo pro ně navrhnout opatření:

- Vyberou se ty případy, které nás kvůli jejich vysoké pravděpodobnosti scénáře a velké ztrátě nutí přidat opatření do plánu projektu, protože je nelze ignorovat, ale musejí se stát součástí projektového plánu. Následně jsou odstraněny z analýzy rizik.
- Opačný případ, tedy rizika, která mají nízkou pravděpodobnost, a zanedbatelnou ztrátu je možné zanechat na operativní zásahy. Tato rizika se buď nechávají v registru, nebo jsou odstraněna.
- Hrozby a scénáře, které jsou ponechány ve vytvořené tabulce pro vypracování návrhů snížení rizik.

3. Reakce na rizika

V kroku tři se sestavují opatření snižující či zcela eliminující vliv rizik, nebo jsou rizika přijata. Míra rizika, kterou lze akceptovat by měla být stanovena včas nebo po dohodě projektového týmu, který musí umět rozhodnutí odůvodnit.

Výstup – seznam návrhů na snížení rizik a plány jak toho dosáhnout. Každá položka seznamu má opatření či sérii opatření, která by mohla snížit riziko na akceptovatelnou mez. Návrhy opatření se zapisují do tabulky jako nové sloupce.

Po kontrole, zda nebyl některý z řádků v tabulce vynechán, se prověří návrhy na opatření z těchto hledisek:

- realizovatelnost,
- potřeba nákladů na realizaci,
- potřebné organizační opatření, včetně stanovení odpovědnosti pro zajištění realizace,
- předpokládaná činnost.

Posoudí se souhrnná výše rizika projektu s ohledem na celkovou plánovanou hodnotu projektu. Projektový tým zhodnotí úroveň rizika a stanoví míru rizika např. nízká – střední-vysoká – velmi vysoká. Pokud by stále zůstávala úroveň souhrnného rizika velmi vysoká je potřeba zvážit zastavení projektu (Ježková, 2013).

10.1 Zájezd do Chorvatska formou Dark turismu – RIPRAN

Projekt – Zájezd do Chorvatska formou Dark turismu – jsme v této kapitole podrobili projektové analýze rizik za pomoci metody RIPRAN.

Zájezd do Chorvatska formou Dark turismu je určen pro osm turistů do měst Dubrovníku a Vukovaru, kde jsou dodnes památky po válce, která se územím prohnala v 90. letech minulého století. Termín pobytu je mimo letní sezónu, tedy v období jara či podzimu. Doprava na místo je zprostředkována minibusem. Řidičem i průvodcem je tatáž osoba.

V první části proběhla identifikace rizik s využitím Modré knihy Ministerstva vnitra a dalších odborných zdrojů (Veverka, 2003). Zde byly nalezeny dvojice HROZEB a SCÉNÁŘŮ. Jednotlivé hrozby spadají do mimořádných událostí přírodních – biotických a abiotických a antropogenních – technogenních, sociogenních interních a externích a agrogenních. Na závěr jsou v tabulce uvedeny hrozby a scénáře, které se týkají přímo tohoto konkrétního projektu.

V druhé části projektové analýzy rizik je provedena kvantifikace rizik za pomoci klasifikačních stupnic (viz tabulka níže). Dvojice HROZEB a SCÉNÁŘŮ jsou doplněny o hodnotu pravděpodobnosti, dopadu a hodnotu rizika. Následně jsou vybírány takové případy, které mají výslednou hodnotu rizika vyšší než 6 (jsou vysoké či katastrofální) a ty budeme dále analyzovat nebo pro ně navrhovat opatření. Ostatní dvojice jsou považovány za akceptovatelná rizika.

Tabulka 4 – Klasifikační stupnice

Pravděpodobnost	Dopad	Hodnota rizika
1 – mizivá	1 – bezvýznamné	1 – 3 – nízká
2 – malá	2 – méně závažné	4 – 6 – nominální
3 – střední	3 – závažné	7 – 9 – vysoká
4 – vysoká	4 – hraniční	10 a více – katastrofální
5 – jistá	5 – kritické	Zdroj: vlastní

Poslední třetí částí této analýzy rizik je reakce na jednotlivá rizika s hodnotou vyšší než 6. Nejprve jsme uvedli návrhy na opatření a následně opět stanovili hodnoty pro pravděpo-

dobnost a dopad dle klasifikačních stupnic. Z nich pak byla vypočítána nová hodnota rizika. V závěru se do posledních dvou sloupců uvedly náklady na opatření a osoby, jež nesou zodpovědnost za jejich provedení.

Z projektové analýzy rizik metodou RISKAN je patrné, že pro projekt – Zájezd do Chorvatska formou Dark turismu – jsou nejvíce nebezpečná rizika s celkovou hodnotou 12. Z naturogenních mimořádných událostí jsou to požáry, zemětřesení a výskyt epidemie / pandemie, z antropogenních je to dopravní havárie. Kromě zemětřesení se nám díky vhodným návrhům na opatření povedlo tato rizika eliminovat na únosnou míru. Vzhledem k tomu, že se Chorvatsko nachází v seizmické zóně a v nedávné minulosti zde zemětřesení proběhlo, je důležité tuto hrozbu nebrat na lehkou váhu. Pro snížení tohoto rizika lze zavést další opatření – školení průvodce na to, jak se během zemětřesení chovat. Tím by se stal tento projekt bezpečným a nic by nebránilo v jeho uskutečnění.

Tabulka 5 – Projektová analýza rizik metodou RISKAN

Pořadové číslo	Hrozba	Scénář	Pravděpodobnost	Dopad	Hodnota rizika	Návrhy na opatření	Nová hodnota rizika	Náklady na opatření	Zodpovědnost za zajištění
1.	Požáry	Ohrožení života a majetku cestujících / zničení cílových míst pobytu / ohrožení hladkého průběhu pobytu	3	4	12	V přírodě nemani- pulovat s ohněm (především v období sucha) / zachovat klid, opustit zasažené místo a přivolat pomoc	2×3 = 6	0 Kč	Cestující a průvodce
2.	Povodně	Ohrožení života a majetku cestujících / zničení cílových míst pobytu / ohrožení hladkého průběhu pobytu	2	4	8	Sledovat informač- ní zdroje a počasí / zachovat klid, opustit zasažené místo a přivolat pomoc	2×3 = 6	0 Kč	Cestující a průvodce
3.	Sesuvy půdy a	Ohrožení života a majetku	2	4	8	Sledovat informač-	2×3	0 Kč	Cestující a

	laviny	cestujících / zničení cílových míst pobytu / ohrožení hladkého průběhu pobytu				ní zdroje a počasí / zachovat klid, opustit zasažené místo a přivolat pomoc	= 6		průvodce
4.	Atmosférické poruchy	Ohrožení života a majetku cestujících / zničení cílových míst pobytu / ohrožení hladkého průběhu pobytu	2	4	8	Sledovat informační zdroje a počasí / zachovat klid, opustit zasažené místo a přivolat pomoc	2×3 = 6	0 Kč	Cestující a průvodce
5.	Zemětřesení	Ohrožení života a majetku cestujících / zničení cílových míst pobytu / ohrožení hladkého průběhu pobytu	3	4	12	Sledovat informační zdroje a počasí / zachovat klid, opustit zasažené místo a přivolat pomoc	3×3 = 9	0 Kč	Cestující a průvodce
6.	Kosmické vlivy	Ohrožení života a majetku cestujících / zničení cílových míst pobytu / ohrožení hladkého průběhu pobytu	1	5	5	Akceptovatelné riziko			

		vých míst pobytu / ohrožení hladkého průběhu pobytu							
7.	Výskyt epidemie / pandemie	Ohrožení života cestujících / omezená volnost pohybu / ohrožení hladkého průběhu pobytu	3	4	12	Sledovat informační zdroje / zrušit cesty do zasažených oblastí / hygienické zásady / očkování / návštěva lékaře	2×3 = 6	Různé dle nemoci a destinace – náklady za očkování, lékaře, hygienické pomůcky	Cestující a průvodce
8.	Epifytie / Epizootie	Zničení či degradace kvality cílových míst pobytu / ohrožení hladkého průběhu pobytu	2	3	6	Akceptovatelné riziko			
9.	Radiační havárie	Ohrožení života cestujících / ohrožení hladkého průběhu pobytu	1	5	5	Akceptovatelné riziko			
10.	Únik nebezpeč-	Ohrožení života a majetku	2	4	8	Sledovat informač-	2×3	0 Kč	Cestující a

	ných látek	cestujících / zničení cílových míst pobytu / ohrožení hladkého průběhu pobytu				ní zdroje / zachovat klid, opustit zasažené místo, nalézt vhodný úkryt a přivolat pomoc	= 6		průvodce
11.	Dopravní havárie	Ohrožení života cestujících / zničení cílových míst pobytu / ohrožení hladkého průběhu pobytu	3	4	12	Sledovat dopravní situaci / dodržovat přestávky během jízdy / opustit zasažené místo a přivolat pomoc	2×3 = 6	0 Kč	Cestující a průvodce
12.	Ropné havárie	Ohrožení života a majetku cestujících / zničení cílových míst pobytu / ohrožení hladkého průběhu pobytu	1	5	5	Akceptovatelné riziko			
13.	Výbuchy a následné požáry	Ohrožení života a majetku cestujících / zničení cílových míst pobytu / ohrožení hladkého průběhu pobytu	2	4	8	Sledovat informační zdroje / zachovat klid, opustit zasažené místo, nalézt	2×3 = 6	0 Kč	Cestující a průvodce

						vhodný úkryt a přivolat pomoc			
14.	Zvláštní povodeň	Ohrožení života a majetku cestujících / zničení cílových míst pobytu / ohrožení hladkého průběhu pobytu	2	4	8	Sledovat informační zdroje / zachovat klid, opustit zasažené místo a přivolat pomoc	2×3 = 6	0 Kč	Cestující a průvodce
15.	Ekologická havárie	Ohrožení života cestujících / zničení cílových míst pobytu / ohrožení hladkého průběhu pobytu	2	4	8	Sledovat informační zdroje / zachovat klid, opustit zasažené místo, nalézt úkryt a přivolat pomoc	2×3 = 6	0 Kč	Cestující a průvodce
16.	Mechanické a stavební poruchy staveb	Ohrožení života a majetku cestujících / zničení cílových míst pobytu / ohrožení hladkého průběhu pobytu	2	4	8	Sledovat informační zdroje / zachovat klid, opustit zasažené místo a přivolat pomoc	2×3 = 6	0 Kč	Cestující a průvodce
17.	Eroze půdy /	Devastace cílových míst	2	2	4	Akceptovatelné riziko			

	degradace kvality půdy / vysychání vodních zdrojů	pobytu / ohrožení hladkého průběhu pobytu							
18.	Narušení nezbytných dodávek surovin	Ohrožení života cestujících / ohrožení hladkého průběhu pobytu	2	4	8	Sledovat informační zdroje / zrušit cesty do ohrožených destinací	2×3 = 6	0 Kč	Cestující, průvodce, zřizovatel pobytu
19.	Narušení funkčnosti dopravy a informačních systémů	Ohrožení hladkého průběhu pobytu	1	4	4	Akceptovatelné riziko			
20.	Migrační vlny	Ohrožení života cestujících / ohrožení hladkého průběhu pobytu	1	5	5	Akceptovatelné riziko			
21.	Teroristické útoky	Ohrožení života cestujících / zničení cílových míst pobytu / ohrožení hladkého průběhu pobytu	1	5	5	Akceptovatelné riziko			

22.	Použití zbraní hromadného ničení	Ohrožení života cestujících / zničení cílových míst pobytu / ohrožení hladkého průběhu pobytu	1	5	5	Akceptovatelné riziko
23.	Zhroucení ekonomiky státu	Ohrožení hladkého průběhu pobytu	1	4	4	Akceptovatelné riziko
24.	Ohrožení demokratických základů státu	Ohrožení hladkého průběhu pobytu	1	4	4	Akceptovatelné riziko
25.	Demonstrace / narušení veřejného pořádku uvnitř státu	Ohrožení života cestujících / zničení cílových míst pobytu / ohrožení hladkého průběhu pobytu	1	5	5	Akceptovatelné riziko
26.	Rasismus	Ohrožení života cestujících / ohrožení hladkého průběhu pobytu	1	5	5	Akceptovatelné riziko
27.	Válka / vojenské napadení státu	Ohrožení života cestujících / zničení cílových míst pobytu / ohrožení hladkého prů-	1	5	5	Akceptovatelné riziko

		běhu pobytu							
28.	Dopravní zácpa	Nespokojenost cestujících / nesplnění harmonogramu pobytu	4	1	4	Akceptovatelné riziko			
29.	Uzavření některého z cílových míst pobytu	Nespokojenost cestujících / nesplnění harmonogramu pobytu	3	1	3	Akceptovatelné riziko			
30.	Poškození dopravního prostředku	Dopravní nehoda – ohrožení života cestujících / ohrožení hladkého průběhu pobytu / nesplnění harmonogramu pobytu	3	3	9	Před cestou kontrola stavu dopravního prostředku / školení průvodce na první pomoc	3×2 = 6	V závislosti na společnosti – do 1000 Kč / osobu	Zřizovatel pobytu a průvodce
31.	Nedostatečná kvalita ubytování či snídaně	Nespokojenost cestujících	2	1	2	Akceptovatelné riziko			
32.	Vysoké ceny vstupného nebo stravování	Nespokojenost cestujících	3	1	3	Akceptovatelné riziko			

33.	Nenaplnění představ cestujících o pobytu	Nespokojenost cestujících	2	1	2	Akceptovatelné riziko
34.	Nedostatečné znalosti / nevhodné chování průvodce	Nespokojenost cestujících	2	1	2	Akceptovatelné riziko
35.	Nevhodné chování cestujících / neuposlechnutí pokynů průvodce	Ohrožení života a majetku cestujících / zničení cílových míst pobytu / ohrožení hladkého průběhu pobytu	2	3	6	Akceptovatelné riziko
36.	Onemocnění / nevolnost / zranění jednoho z cestujících či průvodce	Ohrožení hladkého průběhu pobytu / nesplnění harmonogramu pobytu	3	2	6	Akceptovatelné riziko

Zdroj: vlastní

ZÁVĚR

Jak vyplývá z této diplomové práce, Dark turismus jako nová forma cestovního ruchu se v posledních letech těší velké oblibě. Mnoho turistů považuje klasickou dovolenou u moře za nudnou, a tudíž se dostávají do popředí jiné alternativy, než je rekreační turismus. Mimo to, cestovatelé považují za důležitou bezpečnost při cestování, jak jsme zjistili z dotazníkového šetření. Turisté považují za bezpečnější cestování s cestovními kanceláři než na vlastní pěst.

Čtenáři se z práce dozvěděli, co pojem Dark turismus znamená a jaká místa se k němu vážou. Také byli seznámeni s riziky, která s cestováním souvisejí (a to jak s cestováním v obecné rovině, tak s cestováním formou temného cestovního ruchu). Lze tedy říci, že cíl práce byl naplněn.

Při zpracování dané problematiky jsem zjistila, že cílová místa a destinace Dark turismu se rok od roku stávají oblíbenějšími. Nejvyhledávanější jsou především koncentrační tábor Osvětim-Birkenau, Černobyl a zakázaná zóna v městě Pripjat' na Ukrajině, Národní památník a muzeum 9/11 v New Yorku, „Vražedné pole“ v Kambodži a další.

Další zajímavý poznatek, který tato práce přinesla, je analýza Chorvatska jako cílové destinace Dark turismu. Je zajímavé, že i destinace, která je známá především pro své pobřeží – tudíž klasickou rekreační dovolenou u moře, má svá cílová místa temného cestovního ruchu – Dubrovnik a Vukovar (a samozřejmě další objekty zničené válkou v 90. letech minulého století). Právě díky této práci by se to lidé mohli dozvědět a začít cestovat i do zapomenutých částí Chorvatska. To vidím jako největší přínos této diplomové práce.

Z bezpečnostního hlediska je Chorvatsko ideální zemí. Stabilní bezpečnostní situace, dobrá zdravotní situace a stabilní počasí lákají turisty z různých destinací již několik let. Vzhledem k současné situaci vyplývající z nemoci Covid-19, je však otázkou, zdali bude možné vůbec tento rok do Chorvatska vycestovat.

Jako další přínos shledávám mnou vytvořený zájezd pro veřejnost do chorvatských měst Dubrovniku a Vukovaru s cílem zažít cestování formou Dark turismu. Zde jsem však narazila na velký nedostatek. V České republice žádné cestovní kanceláře nezřizují tento typ zájezdů, tudíž zájemci o tuto formu cestovního ruchu, musí cestovat na vlastní pěst, což přináší větší množství rizik. Vzhledem k tomu, že je o Dark turismus zájem a že existuje v tomto odvětví díra na trhu, je škoda to do budoucna nevyužít.

Díky projektové analýze rizik metodou RIPRAN jsme se dozvěděli, že mnou vytvořený zájezd do Chorvatska formou Dark turismu je za použití navrhovaných opatření bezpečný a lze ho tedy uskutečnit.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Anne Frank, ©akt. 2020. Who was Anne Frank? [online]. [cit. 2020-01-22]. Dostupné z: <https://www.annefrank.org/en/>
2. BBC: travel, ©2019. Family: A trip back to your roots. [online]. [cit. 2020-01-15]. Dostupné z: <https://worldfoodtravel.org/what-is-food-tourism-definition-food-tourism/>
3. CK Mundo: Cestujte s lidmi na stejné vlně. Základní informace o Chorvatsku. [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://www.mundo.cz/chorvatsko>
4. Český statistický úřad, ©akt. 2020. Cestovní ruch - časové řady. [online]. [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/cru_cr
5. ČT24: Svět, ©2020. Země si pohrávala s městem deset vteřin. Zemětřesení v Chorvatsku má za následek zraněné i zničené domy. [online]. 23. 3. 2020 [cit. 2020-05-27]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3065994-zeme-si-pohravala-s-mestem-deset-vterin-zemetreseni-v-chorvatsku-ma-za-nasledek-zranene>
6. DAVID: Udruga građana za zaštitu ljudskih prava, ©2012. Pravá tvář jezuitů – ustašovské Chorvatsko. [online]. [cit. 2020-05-27]. Dostupné z: <https://david-udruga.hr/2012/02/11/prava-tvar-jezuitu-ustasovske-chorvatsko/>
7. DLUHOŠOVÁ, Radmila, 2017. *Introduction to tourism*. Opava: Slezská univerzita v Opavě. ISBN 978-80-7510-259-1.
8. Garda World: Country Reports, ©2020. Croatia Country Report. [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://www.garda.com/crisis24/country-reports/croatia>
9. GÉBLOVÁ, Alena, ©2018. Proč Češi rádi cestují? STATISTIKA & MY: Měsíčník českého statistického úřadu [online]. 5/2018 [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2018/05/proc-cesi-radi-cestuji/>
10. Google. *Google obrázky* [online]. [cit. 2020-05-27]. Dostupné z: <https://www.google.cz/imghp?hl=cs>
11. GRAFT, Andrew, ©2019. Travel and Tourism Statistics: The Ultimate Collection. Access [online]. Jul 1, 2019 [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: <https://blog.accessdevelopment.com/tourism-and-travel-statistics-the-ultimate-collection#destinations>
12. HALL, C. Michael, 2014. *Tourism and social marketing*. Kompletně přeprac. a dopl. 2. vyd. New York: Routledge. ISBN 978-0-415-57666-6.

13. HCR [online]. © GEOFOTO d.o.o. 2007 [cit. 2020-05-27]. Dostupné z: <https://misportal.hcr.hr/HCRweb/faces/simple/Map.jspx>
14. HedvabnaStezka.cz: cestovatelský portál, ©2015. Historie. [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://www.hedvabnastezka.cz/zeme/evropa/chorvatsko/848-evropa-chorvatsko-historie/>
15. HESKOVÁ, Marie, 2006. *Cestovní ruch: pro vyšší odborné školy a vysoké školy*. Praha: Fortuna. ISBN 80-716-8948-3.
16. HLOUŠEK, Jakub, ©2012. Opomíjené Chorvatsko. Vukovar, město s jizvami válečné apokalypsy. IDnes.cz/Magazíny: Cestování [online]. 18. 10. 2012 [cit. 2020-03-28]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/cestovani/kolem-sveta/vukovar-a-chorvatsko.A121017_123559_chorvatsko_tom
17. HRUŠKA, Jiří, ©2017. Pojmy. Hrozby a rizika [online]. Jindřichův Hradec. [cit. 2020-01-27]. Dostupné z: <https://www.jh.cz/cs/krizove-rizeni/rizika-a-hrozby/>
18. CHATURVEDI, Anumeha, ©2018. Walking tours, dark tourism to rule 2019. The Economic Time [online]. Dec 27, 2018 [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: <https://economictimes.indiatimes.com/magazines/panache/walking-tours-dark-tourism-to-rule-2019/articleshow/67271426.cms>
19. Chorvatsko. Stát Chorvatsko: Základní informace o Chorvatské republice, obyvatelstvu, hlavním městě, státních svátcích a historii. [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://www.chorvatsko.cz/obec/stat.html>
20. Chorvatsko, ©2014. Obnovou pevnosti na kopci Srdj nad Dubrovníkem začíná výstavba obrovského golfového rezortu. [online]. [cit. 2020-03-29]. Dostupné z: https://www.chorvatsko.cz/141216_obnovou-pevnosti-na-kopci-srdj-nad-dubrovnikem-zacina-vystavba-obrovskeho-golfoveho-rezortu.html
21. IDnes.cz/zpravodajství: zahraniční, ©2019. Jaký je Černobyl dnes? Ráj pro zvířata i útočiště pro uprchlíky z Donbasu. [online]. [cit. 2020-01-22]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/cernobyl-dnes-raj-pro-zvirata-utociste-uprchlici-donbas-radiace.A190515_162904_zahranicni_baje
22. Iniciativa za důstojné využití věznice v Uh. Hradišti [online]. [cit. 2020-03-30]. Dostupné z: <http://veznice.uh.cz/>
23. JENÍČEK, Vladimír a Jaroslav FOLTÝN, 2003. Globální problémy a světová ekonomika. Praha: C.H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-717-9795-2.

24. JEŽKOVÁ, Zuzana, 2013. *Projektové řízení: jak zvládnout projekty*. Kuřim: Akademické centrum studentských aktivit. ISBN 978-80-905297-1-7.
25. KLETEČKOVÁ, Marie, ©2019. Češi loni rekordně navštévovali zahraničí. STATISTIKA & MY: Měsíčník českého statistického úřadu [online]. 7. 8. 2019, 4. [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2019/08/cesi-loni-rekordne-navstevovali-zahranici/>
26. KUTSCHERA, Stephanie, ©2020. Travel Trends: 65 Travel Statistics To Known in 2019 - 2020. Trekk Soft [online]. [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: <https://www.trekksoft.com/hubfs/65%20Travel%20Statistics%20%202019-2020.pdf?hsLang=en>
27. LIGHT, Duncan, ©2017. Progress in dark tourism and thanatourism research: An uneasy relationship with heritage tourism. *Tourism Management* [online]. 61, 275-301 [cit. 2020-03-24]. DOI: 10.1016/j.tourman.2017.01.011. ISSN 02615177. Dostupné z: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0261517717300092>
28. LOCK, S., © Statista 2020. Travel, Tourism & Hospitality: International inbound tourism by purpose of visit 2018. Statista [online]. Mar 3, 2020 [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/305524/international-inbound-tourism-by-purpose-of-visit/>
29. MADDEN, Duncan, ©2019. Dark Tourism: Are These The World's Most Macabre Tourist Attractions? *Forbes* [online]. Sep 25, 2019 [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/duncanmadden/2019/09/25/dark-tourism-eight-of-the-worlds-most-gruesome-tourist-attractions/#38cf3f653590>
30. MALÁ, Petra, ©2020. Taková chorvatská Osvětim: Jasenovac dodnes budí hrůzu, zdejší tresty byly nad lidské chápání. *Cestovinky.cz: Procestujte s námi celý svět!* [online]. [cit. 2020-05-27]. Dostupné z: <https://www.cestovinky.cz/clanek/takova-chorvatska-osvetim-jasenovac-dodnes-budi-hruzuzdejsi-tresty-byly-nad-lidske-chapani>
31. MALÁ, Vlasta, 1999. *Cestovní ruch: (vybrané kapitoly)*. Praha: Vysoká škola ekonomická. ISBN 80-707-9443-7.
32. MARTINI, Annaclaudia a Dorina Maria BUDA, ©2018. Dark tourism and affect: framing places of death and disaster. *Current Issues in Tourism* [online]. 1-14 [cit. 2019-10-24]. DOI: 10.1080/13683500.2018.1518972. ISSN 1368-3500. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13683500.2018.1518972>

33. MILL, Robert Christie a Alastair M. MORRISON, 2012. *The tourism system*. 7th ed. Dubuque, IA: Kendall Hunt publishing company. ISBN 978-0-7575-9976-7.
34. MINISTERSTVO VNITRA ČR, ©2016. Terminologický slovník krizového řízení a obrany státu [online]. Praha [cit. 2019-10-24]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník-krizove-rizeni-a-planovani-obrany-statu.aspx>
35. Muzeum Brněnska: Památník Mohyla míru, ©akt. 2020. [online]. [cit. 2020-01-22]. Dostupné z: <http://mohylamiru.muzeumbrnenska.cz/>
36. MZV: Velvyslanectví České republiky v Záhřebu, ©akt. 2019. Bezpečnostní situace a doprava. [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/zagreb/cz/viza_a_konzularni_informace/informace_pro_cesty_a_pobyt_v_chorvatsku/bezpecnostni_situace_a_doprava.html
37. PALATKOVÁ, Monika a Jaroslav FOLTÝN, 2014. Mezinárodní turismus: analýza pozice turismu ve světové ekonomice, změny mezinárodního turismu v důsledku globálních změn, evropská integrace a mezinárodní turismus. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-247-4862-7.
38. PLONER, Josef, ©2016. Tourism, conflict and contested heritage in former Yugoslavia. *Journal of Tourism and Cultural Change* [online]. 14(3), 181-188 [cit. 2020-03-28]. DOI: 10.1080/14766825.2016.1180802. ISSN 1476-6825. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14766825.2016.1180802>
39. Prima Zoom: Věda a technika, ©2019. *Kolik je v Chorvatsku min a kde jsou? Tahle aplikace vám může zachránit život* [online]. [cit. 2020-05-27]. Dostupné z: <https://zoommagazin.iprima.cz/veda-technika/kolik-je-v-chorvatsku-min-a-kde-jsou-tahle-aplikace-vam-muze-zachranit-zivot>
40. PROCHÁZKOVÁ, Marie, ©2018. Neobyčejný život mezi hradbami Dubrovníku. Dětský křik tu neuslyšíte. *IDnes.cz/Magazíny: Cestování* [online]. 13. 11. 2018 [cit. 2020-03-28]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/cestovani/kolem-sveta/chorvatsko-dubrovnik-lanovka-hradby-lekarna-ostrov-lokrum-benediktini.A181105_102435_kolem-sveta_taj
41. Projekt Austerlitz, ©2006. [online]. [cit. 2020-01-22]. Dostupné z: <https://www.austerlitz.org/cz/projekt-austerlitz/>
42. SHEPPARD, Emma, ©2019. The rise of dark tourism: what's the appeal? *I news: Lifestyle* [online]. Sep 6, 2019 [cit. 2020-03-24]. Dostupné z:

- [https://inews.co.uk/inews-lifestyle/travel/the-rise-of-dark-tourism-netflix-
chernobyl-auschwitz-nuclear-japan-508777](https://inews.co.uk/inews-lifestyle/travel/the-rise-of-dark-tourism-netflix-chernobyl-auschwitz-nuclear-japan-508777)
43. SLIVKOVÁ, Silvia a Slavomír BUCHER, ©2016. DARK TOURISM AND ITS REFLECTION IN POST-CONFLICT DESTINATIONS OF SLOVAKIA AND CROATIA. *Geo Journal of Tourism and Geosites* [online]. 19(1), 22-34 [cit. 2020-03-28]. ISSN 20650817. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=edsdoj&an=edsdoj.7e426a5fa813414d94feb3717ac066d9&scope=site>
 44. Slovník spisovného jazyka českého, ©2011. Riziko. [online]. [cit. 2020-01-27]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=riziko&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>
 45. SUDOVÁ, Klára, ©2016. Chorvatský Dubrovník – zajímavá místa a památky aneb kam se vydat? *Travelmag.cz* [online]. 21. 12. 2016 [cit. 2020-03-28]. Dostupné z: <https://www.travelmag.cz/chorvatsky-dubrovnik-zajimava-mista-a-pamatky-aneb-kam-se-vydat/>
 46. Survio [online]. [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: <https://www.survio.com/cs/>
 47. ŠULIGOJ, Metod, ©2017. Warfare tourism: an opportunity for Croatia? *Economic Research-Ekonomska Istraživanja* [online]. 30(1), 439-452 [cit. 2020-03-28]. DOI: 10.1080/1331677X.2017.1305800. ISSN 1331-677X. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1331677X.2017.1305800>
 48. The international ecotourism society, ©2019. [online]. [cit. 2020-01-15]. Dostupné z: <https://ecotourism.org/>
 49. Total croatia news: Politics, ©2019. Security Situation in Croatia Stable, Says SOA. [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://www.total-croatia-news.com/politics/36313-security-situation>
 50. Tripadvisor, ©2015. Extreme Tourism - General Information. [online]. [cit. 2020-01-15]. Dostupné z: https://www.tripadvisor.com/ShowTopic-g1-i12334-k7978913-Extreme_Tourism_General_Information-Holiday_Travel.html
 51. UNWTO: World tourism organization, ©2019. Why tourism? [online]. [cit. 2019-12-03]. Dostupné z: <https://www.unwto.org/why-tourism>
 52. USBOURNE, Simon, ©2019. Dark tourism: When tragedy meets tourism. *National Geographic: Travel* [online]. Apr 9, 2019 [cit. 2020-03-24]. Dostupné z:

<https://www.nationalgeographic.co.uk/travel/2018/02/dark-tourism-when-tragedy-meets-tourism>

53. VEVERKA, Ivan, 2003. *Vybrané kapitoly krizového řízení pro záchranářství*. Praha: Vydavatelství PA ČR. ISBN 80-725-1126-2.
54. World foodtravel association, ©2019. What is Food Tourism? [online]. [cit. 2020-01-15]. Dostupné z: <https://worldfoodtravel.org/what-is-food-tourism-definition-food-tourism/>
55. ZELENKA, Josef a Martina PÁSKOVÁ, 2012. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Kompletně přeprac. a dopl. 2. vyd. Praha: Linde Praha. ISBN 978-80-7201-880-2.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

aj.	a jiné
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
CK	cestovní kancelář
č.	číslo
ČNR	Česká národní rada
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
EHS	Evropské hospodářské společenství
ES	Evropské společenství
FAO	Organizace OSN pro výživu a zemědělství
IZS	integrováný záchranný systém
Kč	korun českých
LGBT	zkratka označující lesby, gaye, bisexuály a transgender osoby
mil.	milion
např.	například
n. l.	našeho letopočtu
OSN	Organizace spojených národů
Sb.	sbírky
tis.	tisíc
tzv.	takzvané
UNESCO	Organizace Spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu
UNWTO	Světová organizace cestovního ruchu při OSN
WTO	Světová obchodní organizace

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 – Kratší a delší cesty do zahraničí – údaje jsou v tis. (<i>Český statistický úřad</i> , ©akt. 2020).....	52
Obrázek 2 – Způsoby dopravy do zahraničí (<i>Český statistický úřad</i> , ©akt. 2020).....	54
Obrázek 3 – Zahraniční cesty podle způsobu organizace (<i>Český statistický úřad</i> , ©akt. 2020).....	55
Obrázek 4 – Účel cestování (<i>Český statistický úřad</i> , ©akt. 2020).....	56
Obrázek 5 – Počet článků o Dark turismu 1996 – 2016 (Light, ©2017)	59
Obrázek 6 – Podrobná mapa Chorvatska (Google obrázky)	70
Obrázek 7 – Minové oblasti v Chorvatsku (HCR).....	71

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 – Dotazníkový graf č. 1 (upraveno podle Survio).....	40
Graf 2 – Dotazníkový graf č. 2 (upraveno podle Survio).....	40
Graf 3 – Dotazníkový graf č. 3 (upraveno podle Survio).....	41
Graf 4 – Dotazníkový graf č. 4 (upraveno podle Survio).....	41
Graf 5 – Dotazníkový graf č. 5 (upraveno podle Survio).....	42
Graf 6 – Dotazníkový graf č. 6 (upraveno podle Survio).....	43
Graf 7 – Dotazníkový graf č. 7 (upraveno podle Survio).....	43
Graf 8 – Dotazníkový graf č. 8 (upraveno podle Survio).....	44
Graf 9 – Dotazníkový graf č. 9 (upraveno podle Survio).....	45
Graf 10 – Dotazníkový graf č. 10 (upraveno podle Survio).....	45
Graf 11 – Dotazníkový graf č. 11 (upraveno podle Survio).....	46
Graf 12 – Dotazníkový graf č. 12 (upraveno podle Survio).....	46
Graf 13 – Dotazníkový graf č. 13 (upraveno podle Survio).....	47
Graf 14 – Dotazníkový graf č. 14 (upraveno podle Survio).....	48
Graf 15 – Dotazníkový graf č. 15 (upraveno podle Survio).....	48
Graf 16 – Dotazníkový graf č. 16 (upraveno podle Survio).....	49
Graf 17 – Dotazníkový graf č. 17 (upraveno podle Survio).....	49
Graf 18 – Dotazníkový graf č. 18 (upraveno podle Survio).....	50
Graf 19 – Dotazníkový graf č. 19 (upraveno podle Survio).....	51
Graf 20 – Dotazníkový graf č. 20 (upraveno podle Survio).....	51
Graf 21 – Počet cest do různých destinací (upraveno podle Kletečková, ©2019).....	53
Graf 22 – Způsob dopravy do zahraničí (upraveno podle Kletečková, ©2019).....	54
Graf 23 – Cesty podle způsobu organizace (upraveno podle Kletečková, ©2019).....	55
Graf 24 – Účel cestování – údaje jsou v procentech (upraveno podle Lock, ©Statista 2020).....	57

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 – Druhy cestovního ruchu	14
Tabulka 2 – Harmonogram zájezdu	74
Tabulka 3 – Seznam ujetých kilometrů	76
Tabulka 4 – Klasifikační stupnice	82
Tabulka 5 – Projektová analýza rizik metodou RISKAN	84

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazníkové šetření

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Dotazníkové šetření týkající se Dark turismu a otázky bezpečnosti při cestování

Dobrý den,

jmenuji se Petra Horňáková a jsem studentkou 2. ročníku navazujícího magisterského studia na fakultě Logistiky a krizového řízení na UTB. Studuji obor Bezpečnost společnosti a tento dotazník má sloužit jako sociologický průzkum pro mou diplomovou práci, která se zabývá Dark turismem. Dark turismus se zabývá cestováním na nebezpečná místa, na místa s temnou historií, na místa zasažená přírodními nebo antropogenními katastrofami.

Budu ráda, když věnujete pár minut svého času a zodpovíte těchto 20 otázek. Odpovídejte, prosím, pravdivě. Dotazník je anonymní. Děkuji.

1. Jste:

- Muž.
- Žena.

2. Kolik je Vám let?

- Do 15 let.
- 16 – 26 let.
- 27 – 59 let.
- 60 a více let.

3. Máte rádi strach?

- Ano.
- Ne.

4. Vyhledáváte nebezpečné situace?

- Ano.
- Ne.

5. Jak byste se zachovali v situacích, kdy hrozí nebezpečí přírodní pohromy (povodeň, sněhové laviny nebo jiné sesuvy půdy, silný vítr, atd.) nebo havárie způsobené člověkem (únik nebezpečných látek, výbuchy, požáry, atd.)?

- Tyto události vyhledávám.
- Jednám dle vlastního uvážení. Nevidím důvod, proč se těmito událostem vyhýbat.

- Situace nevyhledávám, ale v případě potřeby (i přes zákaz řídicích orgánů) se k těmto událostem přiblížím.
- Snažím se takovým situacím vyhýbat. Nevyhledávám je. Pokud se v takové situaci vyskytnu, vždy se řídím pokyny řídicích orgánů.

6. Když plánujete dovolenou / výlet, berete zřetel na bezpečnostní situaci Vašeho cíle?

- Ano.
- Ne.

7. I přes to, že je Vaše cílová destinace považována za nebezpečnou, vypravíte se tam?

- Ano.
- Ne.

8. Pokud se na dovolené / výletě ocitnete v nebezpečné situaci, na koho se obrátíte?

- Cestovní kancelář / delegát.
- Místní policie / hasiči / zdravotní služba.
- Příslušné úřady (např. ambasáda aj.).
- Jiná...

9. Odrazuje Vás současná situace (nebezpečí vlivem koronaviru) od cestování?

- Ano.
- Ne.

10. Byl jste, i přes současnou situaci (nebezpečí vlivem koronaviru), za poslední měsíc v zahraničí?

- Ano.
- Ne.

11. Přijdou Vám zajímavá místa a lokality s temnou historií – např. koncentrační tábory, hrady, bojiště, popraviště, atd.?

- Ano.
- Ne.

12. Navštívili jste někdy takové místo?

- Ano.
- Ne.

13. Jaká místa to byla?

- Koncentrační tábory.
- Bývalá bojiště či popraviště.
- Místa, kde došlo k masovému vraždění.
- Místa, kde došlo k průmyslovým haváriím (výbuchy, únik nebezpečných látek, atd.).
- Místa, kde došlo k přírodním katastrofám.
- Jiná...

14. Z jakého důvodu jste tato místa navštívili?

- Zajímám se o ně, byl to cíl cestování.
- Byla to jedna z plánovaných zastávek v našem výletu.
- Náhodou / omylem.
- Jiná...

15. Jak na Vás tato místa působila?

- Cítil (a) jsem se dobře.
- Jako každý jiný výlet. Nebylo to pro mě nijak významné.
- Bylo to zajímavé, ale cítil (a) jsem se nepříjemně.
- Nebylo to příjemné a už bych vícekrát takové místo nenavštívil (a).

16. Setkali jste se dříve s pojmem Dark turismus?

- Ano.
- Ne.

17. Měli byste o takové cestování zájem?

- Ano.
- Ne.

18. Pokud by cestovní kanceláře zřizovaly pobyty nebo výlety na místa Dark turismu, využili byste je?

- Ano, přijde mi to zajímavé. Běžné dovolené mě nudí.
- Klasické dovolené mě nudí, ale Dark turismus mě neoslovuje. Zvolil (a) bych jinou alternativu.

- Ne.

19. Nechali byste si takový pobyt zařídit raději přes cestovní kancelář nebo byste cestovali sami?

- Cestovní kancelář.
- Sami.

20. Pokud by byla zřizovatelem pobytu nebo výletu cestovní kancelář, připadali byste si v bezpečí?

- Ano.
- Ne.